

Ds. G.F. Gezelle Meerburg

LEVENSSLESSEN

Vijf preken

UITGEVERIJ/BOEKHANDEL J. DE KONING
Merel 52 - 2986 BC Ridderkerk - Telefoon 01804-21231

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Gezelle Meerburg, Ds. G.F.

Levenslessen: 5 preken en levensbeschrijving / Ds. G.F. Gezelle
Meerburg - Ridderkerk : J. de Koning
ISBN 90-801309-2-3 geb.
NUGI 632
Trefw.: preken

© 1994 Uitgave: Uitgeverij/Boekhandel J. de Koning - Merel 52 -Ridderkerk
ISBN 90 801309 2 3
NUGI 632

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Toestemming van de Uitgever om digitaal te plaatsen op Theologienet

**STICHTING GIHONBRON
MIDDELBURG
2004**

INHOUD

Levensbeschrijving	9
1. Preek over Jesaja 28: 15-18	19
<i>Het ogenblikkelijk gevaar, waarin de onbekeerde en de zichzelf verleidende zondaar zich bevindt</i>	
2. Preek over Lukas 12: 54-57	39
<i>Leerrede ter opwekking, om acht te geven op de tekenen des tijds</i>	
3. Preek over Jeremia 17: 9.....	59
<i>De arglistigheid van het menselijk hart</i>	
4. Preek over Jesaja 42 : 16.....	93
<i>'s Heeren bestendige zorg over Zijn volk in onbekende, duistere en moeilijke wegen</i>	
5. Preek over Jesaja 66 : 2b.....	111
<i>Het welbehagen des Heeren in de armen en verslagen van geest en dezulken, die voor Zijn Woord beven</i>	
6. Preek over 2 Kronieken 28 : 10.	
<i>Bij ulieden zijn schulden tegen den Heere uwen God.</i>	

LEVENSBESCHRIJVING VAN
DS. G.F. GEZELLE MEERBURG
(1806-1855)

PREDIKANT TE ALMKERK

- - - - -

George Frans Gezelle Meerburg werd op 1 november 1806 te Leiden geboren, dus onder de Franse overheersing. Zijn ouders waren eenvoudige welgestelde burgers. Tot 1814 of 1815 was zijn vader een groot dekenfabrikant. Maar door de invloed van de Franse regering, leed zijn zaak een belangrijk bankroet. Hij leverde veel af aan de Fransen, en kreeg door hun overhaast vertrek nooit betaling. Zijn ouders voorzagen met eer, maar ook met veel zorg in de behoefte van hun talrijk gezin. En geen opoffering was te groot om hun kinderen een goede opvoeding te geven, en het nodige onderwijs te verschaffen. Een verschrikkelijke ramp trof op 12 januari 1807 de stad, door het springen van een kruitschip. Zijn ouders, woonachtig in een straat in de omtrek waar de uitbarsting zo'n verschrikkelijke verwoesting aanrichtte, en waar veel huizen tot een puinhoop werden, ontkwamen ternauwernood aan de ramp.

Het jeugdige knaapje, nauwelijks drie maanden oud, lag boven in een voorkamer van het huis in een wieg, en was juist door een der huisgenoten naar een achterkamer gedragen, toen met een vreselijke knal ontzetting al de bewoners beving. Zoals hij later in menige leerrede ons de verschrikking van de laatste oordeelsdag beschrijft, daverde de aardbodem als bij een sterke aardbeving. De lucht werd vervuld van rook en vuurdamp, de muren schudden, huizen vielen ineen en bij 't gekerm van gewonden en het gegil van de menigte, was 't alsof de stad ten prooi was aan een vuurspuwende berg. Maar pas aan 't dreigend gevaar ontsnapt, daar het voorste gedeelte van de woning in de vernieling deelde, is de jongen wel opgeschrikt door de geweldige slag, maar slaapt spoedig weer in. Onbewust en onbekommerd, om bewaard te blijven voor de gewichtige roeping, welke hem wacht, onder de hoede van de Albestuurder.

Van zijn kinderjaren is weinig bekend. Toch weten wij dat zijn karakter zich reeds vroeg op een gunstige wijze ontwikkelde.

Zijn vader was koopman en beoefende vlijtig de handel. Geen wonder dat hij graag zijn zoon in het vak zag opgeleid, wat hem tot een eerzaam burger en geacht huisvader had gevormd. Hoewel de neiging van de opgroeiende jongen een heel andere richting had, beijverde hij zich om zijn vader te gehoorzamen en de wens van zijn ouders te bevredigen, om hem opgeleid te zien in de zaken van zijn vader. Maar de natuur bleek ook hier sterker dan de leer, of liever, het bleek weldra dat zijn roeping elders was. En ofschoon geheel tegen de verwachting van zijn ouders, toen hij hun zijn verlangen had kenbaar gemaakt en zij hoe langer hoe meer inzagen, dat zijn bestemming veeleer zielenherder was, dan dat hij geschikt was voor een burgerlijke betrekking, gaven zij hem vrijheid om de inspraak van zijn gemoed te volgen en stelden hem in de gelegenheid tot een goede opleiding, zoveel in hun vermogen was. Na in Leiden de openbare school voor gewoon lager onderwijs te hebben genoten, en later

middelbaar en hoger onderwijs, bezocht hij de Hogeschool. Hij zal toen ongeveer 20 of 22 jaar oud zijn geweest, zoals wij mogen aannemen.

Daar hij op 20 oktober 1833 in zijn eerste gemeente als herder en leraar in de Hervormde kerk bevestigd werd door zijn zwager Cornelis Carel Callenbach, toen predikant te Nijkerk, mag men aannemen, dat hij de gewone studietijd van vier tot vijf jaar aan de academie verbleef. Het is bekend dat hij een goede promotie maakte. Alzo werd hij -mede op voorspraak van zijn studievriend H.P. Scholte- in 1833 predikant van de Nederduits Hervormde kerk te Almkerk en Emmikhoven, gelegen in het noordelijk deel van de provincie Noord-Brabant. Daar de plaats vrij lang vacant was geweest, en men veel verwachtte van zijn gunstige naam, zo behoeft niet gezegd te worden, dat zowel bij de bevestiging als bij de intrede veel hoorders, zelfs ook uit de omtrek, waren samengekomen.

Het lezen van zijn leerredenen leert de man beter kennen dan menige uitvoerige levensbeschrijving zou doen. En de onderhoudende spreektrant van zijn voordracht, zoals hij zijn gemeente toesprak, doet ons veel bijzonderheden uit het dagelijks leven van die dagen kennen, en maakt ons vooral ook enigszins bekend met de kring en de toestand van die tijd.

Spoedig na zijn bevestiging als leraar openbaarden zich echter die woelingen, welke de zucht naar vrijheid, inzonderheid onontbeerlijk waar het de godsdienst geldt, vooral ook in de kerk teweeg brachten. Wel moest het toen duidelijk worden wie christenleraar was en hoe velen het ambt hunner bediening als een voordelige erepost beschouwden. Temeer daar de regering de handhaving eiste van kerk en staat, en de synodale besluiten als onherroepelijk of onfeilbaar verplicht maakte.

Veel verbittering was natuurlijk het gevolg van gewetensdwang en heerszucht. En voor wie het gewicht van het leraarsambt een gemoedszaak was, werd spoedig de toestand onhoudbaar, zodat na veel vervolging en tegenstand, na veel vergeefse pogingen tot schikking en verzoening, velen de staatskerk verlieten, anderen geschorst werden, en nog anderen bittere vervolging en verguizing, ja zelfs gevangenschap verduurden.

Eindelijk verenigden de meesten zich onder vorstelijke goedkeuring tot een afzonderlijk kerkgenootschap, toen genoemd de Christelijk Gereformeerde Gemeente. Onder die laatstgenoemde behoorde G.F. Gezelle Meerburg. Ook hij allermeeft wenste voor zijn gemeente te zijn een dienstknecht des Heeren, en waar de Heere de vervolging niet achtte, en zovelen zich hadden opgeofferd voor Zijn leer, meende de dienaar niet te mogen twijfelen aan zijn roeping, zoals hij die uit Gods Woord begreep. Wegens het op aandrang van zijn gemeente niet meer laten zingen uit de bundel van de Evangelische Gezangen, werd hij als ongeschikt geacht voor het leraarsambt in de Nederlands Hervormde Kerk. Als zodanig werd hij op 24 november 1835 na veel aanschrijvingen en terechtwijzingen als predikant afgezet.

Maar de dienaar was het een behoefte te arbeiden in de wijngaard des Heeren, en bij gebrek aan een kerkgebouw, preekte de verstoten predikant tot het jaar 1838 meestal in de open lucht. Dit omdat verreweg de meesten bang waren voor een boete, als zij hun woning open stelden. Temeer omdat er volgens een wettelijk besluit niet meer dan 19 personen in een besloten lokaal mochten vergaderen. Een boerenwagen werd dikwijls zijn preekstoel, om bij mogelijke overrompeling van de politie en het uiteendrijven door marechaussee snel te kunnen ontvluchten, om geen boete op te lopen. Of hij preekte op een schuit, misschien om op het water niet in de termen van de wet te vallen of om gemakkelijk zich te kunnen verwijderen.

Meestal was een grote schare volk van heinde en ver samengestroomd om hem te horen preken. En vaak reisde men de gehele nacht, om 's zondags het Evangelie te horen verkondigen. Want vooral toen was er behoefte aan de waarheid, omdat ze zo zelden gevonden werd. Eindelijk in 1838 of 1839 vroeg men vrijheid aan de Kil. Dit was een gehucht onder de gemeente de Werken, dat zich kerkelijk bij de toen verenigde gemeente voegde, en daarom nog voor korte tijd een kerkenraad bezat. Deze vrijheid werd ook verleend. De landbouwer Simon Lagrouw stelde nu zijn huis en grote schuur beschikbaar voor de

godsdienstoefeningen. Doch deze gelegenheid bleek spoedig onvoldoende te zijn voor het grote aantal toehoorders.

Zijn gemeente wilde de geliefde leraar, de trouwe herder van zijn kudde niet verliezen en kon zijn leiding niet missen.

Zodra dus door de regering de vrijheid was verleend tot oprichting van een onafhankelijk kerkgenootschap, dus afgescheiden van de staatskerk, stemde de leraar er in toe, om op aandrang van veel leden van zijn gemeente, de herdersstaf over die afgezonderde kudde te aanvaarden.

Daartoe bewerkten enkele notabelen een gelegenheid te Almkerk aan de Nieuwendijk, op ongeveer een uur afstand van het dorp Almkerk, zijn vorige woonplaats, waar het gebouw van de zogenaamde Grote kerk gelegen was.

Een van zijn laatste leerredenen in de Hervormde kerk schijnt die te zijn geweest welke handelt over de arglistigheid van het menselijk hart. Aldus het voorbericht bij deze preek. Een preek door achtbare christenen zeer geroemd, omdat de behandeling, behalve de zuivere christenzin, blijk geeft van grondige beschouwing en diepe mensenkennis.

Op 3 mei 1837 was Ds. Meerburg, toen reeds woonachtig te Almkerk aan de Nieuwendijk, te Waardhuizen, op korte afstand van het dorp Almkerk, in het huwelijk getreden met Mejuffrouw Johanna van der Beek, waarvan de eerste burgerlijke en kerkelijke afkondiging op 30 april had plaats gehad.

Beide ouders waren toen nog in leven, zoals wij weten uit de huwelijksbekendmaking. De bruidegom had thans de leeftijd van ruim 30 jaar bereikt en de bruid was bijna 23 jaar oud.

In de nieuwe standplaats werd inmiddels door de zorg van de gemeenteleden een pastorie als woning voor het gezin van de dominee ingericht, en de mildheid van de goeuden deed spoedig een ruim en geschikt kerkgebouw verrijzen. Thans was de waardige man op zijn plaats, en met ijver aanvaardde hij zijn nieuwe taak. Door waar godsdienstig vuur bezielde droegen zijn voordrachten het stempel van indrukwekkende welsprekendheid, en de eigenaardige klemtoon in zijn spreken werd nog herdacht van wie hem hoorden. In zijn wandel was hij geacht om zijn vroomheid, in de omgang bemind om zijn zachtmoedigheid, en gezellig in zijn kring was hij een leidsman en voorbeeld voor zijn gemeente, een raadgever voor de leden, een trouw vriend en een echt vader voor zijn gezin.

Veel goed heeft hij bewerkt, en ijverig behartigde hij de belangen van zijn werkkring. Dikwijls ging hij ook elders preken, want men hoorde hem overal graag. Zelfs in wijder kring trachtte hij nut te stichten, zoals hij zelf ons in de verschillende uitgaven van zijn leerredenen meedeelt. Het verblijdde hem dan ook zeer, toen omstreeks 1850 in het dorp door de Heer L.W.Hasselman Hz. uit 's Hertogenbosch, (geboren in Nederhemert), een kostschool werd opgericht, waaraan een openbare dagschool werd verbonden. Het christelijk onderwijs hier gegeven en de voortgang van de inrichting ondersteunden dan ook zijn pogingen tot opbouw van de gemeente. Het gezin van predikant en onderwijzer bleven steeds door banden van vriendschap verenigd.

Waar men dan ook de waardige man een bezoek zag brengen, was hij een welkome gast. Hij ging gekleed naar de gewoonte van die dagen met een deftige zwarte rok, korte broek, zijden kousen, lage schoenen en vooral de eerwaardige steek, en niet te vergeten zijn lange Goudse pijp.

Van een middelmatige gestalte was zijn voorkomen deftig, maar de kernspreuk van onze vaders: eenvoud is 't kenmerk van het ware, was hem lief, en nederigheid achtte hij een van de voornaamste christelijk deugden.

Vriendelijk innemend waar hij verkeerde, vooral zich thuis voelende bij geloofsgenoten en oude vromen, is het aangenaam ter gedachtenis aan de nu zalige dienaar van de Zaligmaker, een goed gelijkende foto bij deze bundel te kunnen voegen.

Hoewel gezegend met een goede gezondheid, bleef Ds.Meerburg, inzonderheid na een zware ziekte, welke hem in 1847 geruime tijd aan het ziekbed kluisterde, zwak van krachten, hoewel

zijn geest helder werkzaam was en het geloof hem ondersteunde, zodat de blik van zijn oog onveranderd getuigde van de geest, die in hem woonde. Vooral de laatste jaren van zijn leven sloopte de kwaal, die hem ten grave sleepte, zijn wankele gezondheid. En hoewel hij met het zieke lichaam werkzaam bleef tot het einde, zodat hij op het laatst zich vaak maar moeilijk kon staande houden op de preekstoel, en de geest reikhalsde naar de ontbinding van het stof, ondanks veel wat hem aan de aarde boeide, toch bleef hij volharden om zijn roeping als herder en leraar zolang mogelijk getrouw te blijven.

Eindelijk ontsliep hij op 12 december 1855 op nog slechts 49 jarige leeftijd, in de vreugde van zijn Heere, beweend door de bedroefde weduwe, die achttien jaar in een gelukkig huwelijk met hem mocht verenigd zijn, nu met vier jonge kinderen achterbleef. En betreurd door zijn gemeente, die in hem een trouw verkondiger van het woord zag heengaan. Velen voelden wat zij verloren in de ontslapen herder en leraar en misten een zeldzame vriend, die trouw was in de nood.

Een vriendschaar geleidde het stoffelijk overschot grafwaarts, en menig treffend woord werd gesproken aan de groeve. Hij liet zijn weduwe na in betrekkelijk zorgvolle omstandigheden, maar haar vertrouwen op de Hemelse Vader werd niet beschaamd. Haar voornaamste zorg was voortaan om haar kinderen op te voeden, gelijk zij voorheen haar man trouw terzijde stond. Hierin werd zij vaderlijk bijgestaan door de vermelde hoofdonderwijzer. Met de gedachtenis aan haar man, die reeds zo vroeg haar ontviel en de gemeente herderloos achterliet, aanvaardde zij moedig die zware taak, waarin zij de krachtige hulp van de God van haar betrouwen mocht ondervinden.

Al haar zoons zag zij ook voorspoedig opgroeien, totdat de oudste als boekhandelaar te Gorinchem gevestigd en gehuwd was, waar hij echter reeds in april 1868 in de ouderdom van 29 jaar overleed. De tweede en jongste, Govert Alettinus (1842-1903) en Alettinus Hendrikus (1845-1905), werden predikant. Zij zijn enkele malen van gemeente veranderd en hun naam wordt met achting genoemd. Terwijl de derde zoon zich te Heusden in Noord-Brabant als een bekwaam boekdrukker vestigde. Alvorens allen gehuwd waren, was zij nog beurtelings bij hen een zorgend huismoeder, en ondanks haar zware gang, zodat het lopen haar moeilijk viel, bleef zij een steun in haar kring, zoals zij een waardige christin was in haar wandel.

Haar laatste levensjaren bracht zij weer door aan de Nieuwendijk, de plaats waar zij zo lang met haar man was verenigd geweest.

Kon zij gedurende de laatste tijd alleen in een wagentje haar vrienden bezoeken, velen bezochten de eenzame in haar weduwstaat, want familiebetrekkingen, vrienden en bekenden, allen hadden haar lief, en menig een verliet haar vertroost en gesterkt na een vertrouwelijks samenzijn. Inzonderheid het bezoek van haar kinderen, die allen elders woonachtig waren, was steeds voor haar een feestdag, en het was haar tot vreugde, dat al haar zoons voorspoedig in een huiselijk gezin waren gevestigd.

Ten laatste, 28 jaar na haar man, op 25 augustus 1883, naderde ook voor haar de laatste ure, en toen zij 's zondagsmorgens naar de kerk ging en mee had aangezeten bij het Nachtdmaal, werd zij kort na 't gebruik van de Bondszegelen van het Heilige Avondmaal door een toeval getroffen. Hevig ontsteld snelde men de geachte vrouw ter hulp, en naar huis gedragen, werd zij onmiddellijk in bed gelegd. Maar ondanks de ijverige zorgen, kreeg zij haar spraakvermogen niet meer terug, en na een ziekbed van zeven dagen, als zij nog maar alleen door enkele flauwe tekenen haar wensen en behoeften kon kenbaar maken, sliep zij kalm en gerust in voor een beter leven. Zij had de leeftijd van ruim 68 jaar bereikt, en moegestreden van de strijd des levens, blijft voor haar over de rust van Gods volk.

Enkele dagen later werd haar stoffelijk overschot naar de wijze der landstreek grafwaarts gebracht. Menig krachtig woord getuigde daar van de christenzin van de overledene en maakte diepe indruk. Hartelijk werd door haar zoons dank gezegd voor zoveel achting aan hun ontslapen moeder bewezen.

**HET OGENBLIKKELIJK GEVAAR,
WAARIN DE ONBEKEERDE
EN ZICH ZELF VERLEIDENDE
ZONDAAR ZICH BEVINDT**

Tekst : Jesaja 28 : 15-18

Voorzang : Psalm 146 : 2, 3, 4

Nazang : Psalm 2 : 3, 6, 7

Er was een rijk mens, lieve toehoorders, wiens landerijen overvloedig gedragen hadden, en hij overlegde bij zichzelf: Wat zal ik doen? Want ik heb niets waarin ik mijn vruchten zal verzamelen. En hij zei: Dit zal ik doen: ik zal mijn schuren afbreken en grotere bouwen, en daarin verzamelen al dit mijn gewas en deze mijn goederen. En ik zal tot mijn ziel zeggen: Ziel! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, zijt vrolijk. - Maar God zeide tot hem: Gij dwaast! in deze nacht zal men uw ziel van u afeisen! - Alzo is het met dien, zegt Jezus, die zichzelf schatten vergadert en niet rijk is in God. Ja mijne hoorders alzo kan het spoedig met die zijn, wiens rijkdom niet in Jezus is, want de onbekeerde staat aan de poort der hel, en de dood waart over deze aarde rond, om hier een zuigeling, daar een jongeling, ginds een man en elders een grijsaard, naar de wil van God, in Zijn besluit bepaald, plotseling met Zijn zeis af te maaien. Ja mijne hoorders dat zal eenmaal zeker het lot zijn van degenen, wiens huis niet gebouwd is op de steenrots Christus. Het bedrieglijk hart, dat arglistig is, meer dan enig ding, mag de onbekeerde jongeling op zijn jeugd en sterke krachten als op een schijngrond wijzen, en hem onbekommerd als in de top van een hoge mast midden op een onstuimige zee doen inslapen; mag de onbekeerde man op een gelegener tijd wijzen, welke nimmer komen zal, en de grijsaard vele ongelofelijke dingen trachten wijs te maken; - daar vallen de slagregens neder, daar komen de waterstromen, de stormwinden verheffen zich, en het huis op een zandgrond gebouwd stort plotseling in (Matth.7:24-27); daar nadert de dood geheel onverwacht, een haastig verderf overvalt hen, de boom valt, hij blijft liggen waar hij gevallen is (Pred.11:3), om buiten geworpen en in het vuur verbrand te worden. O mochten er dan nog velen die onbekommerden, die wereld- en zondedienaren, als een brandhout uit het vuur gerukt worden (Amos 4:2), door de almachtige kracht van God de Heilige Geest, naar de wil van Jezus Christus! Mochten er velen van die grond, welke met hen in het verderf zou nederzinken, worden afgebracht en op de steenrots Christus geplaatst worden; daar is alleen veiligheid en zekerheid, daar zullen zij die geloven, ook in de ure des doods of wat hen ook overkomen moet, niet beschaamd worden. De Heere schenke uit

genade, dat de verkondiging van Zijn Woord in deze ure een middel in de hand des Geestes zij tot ontdekking der ogen van blinden, ter opening der oren van hen, die nog geen oren hebben om te horen, al ware het dan maar voor slechts een enkele onzer; en is het Zijn wil, dan verstrekke de prediking des Woords tot verwakking en vertroosting van Zijn volk.

Tekst: Jesaja 28 : 15-18.

Omdat gijlieden zegt: Wij hebben een verbond met den dood gemaakt, en met de hel hebben wij een voorzichtig verdrag gemaakt; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen; want wij hebben de leugen ons tot een toevlucht gesteld, en onder de valsheid hebben wij ons verborgen. Daarom, alzo zegt de Heere HEERE: Ziet, Ik leg een grondsteen in Sion, een beproefde steen, een kostbare hoeksteen, die wel vast gegrondvest is; wie gelooft, zal niet haasten. En Ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer, en de gerechtigheid naar het paslood; en de hagel zal de toevlucht der leugen wegvagen, en de wateren zullen de schuilplaats overlopen. En uw verbond met de dood zal te niet worden, en uw voorzichtig verdrag met de hel zal niet bestaan; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, dan zult gijlieden van dezelve vertreden worden.

Hebben wij mijne hoorders niet zeer lang geleden uit deze zelfde profeet, uit wiens godspraak wij ook nu weer de grondslag voor onze rede tot u gelegd hebben, een troostwoord toegesproken aan het diep schuldig volk des Heeren, daarin gelegen, dat hun Verbondsgod om Zijns Zelfswil hun zonden vergeeft; en daarna op een volgende dag des Heeren onze toespraak gehouden over des Heeren belofte, van te zullen zien op de arme en verslagene van geest en die voor Zijn Woord beeft, thans heb ik niet zulke troostwoorden of beloften. - Neen! volgens mijn roeping moet ik ook de goddeloze zeggen, dat het hem kwalijk zal gaan; en daarom wens ik, naar aanleiding van de voorgelezen tekstwoorden, te spreken over het ogenblikkelijk gevaar, waarin de onbekeerde en de zichzelf verleidende zondaar zich bevindt; daar hem in een ogenblik alle schijngronden ontzinken kunnen, en hij dan, indien Jezus Christus de rotssteen van zijn heil niet is, onherstelbaar verloren zal gaan.

Wij wenszen daartoe

- Ten eerste: Onze tekstwoorden in de ware zin, betreffende de tijd en de omstandigheden waarop zij doelen, zo veel in ons vermogen is duidelijk voor te stellen.
- Ten tweede: Om daarna de algemene waarheden, welke in dezelve liggen opgesloten, en op alle tijden en elke onbekeerde toepasselijk zijn, nader te bevestigen.
- Ten derde: Ter waarschuwing en mocht het zijn, onder de leiding en het onweerstaanbaar onderwijs van de Heilige Geest, ter ontdekking, opwekking, bemoediging en vertroosting, van het gesprokene een toepasselijk gebruik te maken.

I

Een groot gedeelte van de godspraken van Jesaja behelzen de oordelen Gods over de afgoden dienende natiën der heidenen, zowel als over het afgodisch Israël, dat zich van Juda had afgescheurd, en het wederspanning Juda zelf. Maar onder al die oordelen vinden wij dikwijls geheel onverwacht en verrassend de troost des Heeren voor het gelovig en geestelijk Israël, door de Leeuw uit Juda's stam, door Vorst Messias, de Silo (Genesis 49:10) dergenen die Hem verwachtten, en wiens geloofsoog onder alles op Hem, als op de opgerichte slang (Numeri 21:9) in de woestijn van Arabië, gevestigd mocht zijn. Op ons teksthoofdstuk en inzonderheid op de voorgelezen tekstwoorden behoef ik u slechts te wijzen, ter bevestiging dezer waarheid; immers behelst de tekst, welke uitgesproken schijnt te zijn ten tijde van koning Hiskia, het oordeel Gods over Israël door hun wegvoering naar Assyrië, met de rampen welke het volk en hun overheden te wachten stonden; waarin als een tussenrede

voorkomt een beschrijving van Jezus Christus, de enige Grondslag der zaligheid en de Rotssteen der kerk. Onze tekst verdeelt zich dus in drie afdelingen:

- a. De eerste is een aanspraak aan de spotters en verachters van de oordelen Gods, wiens bestaan en gedrag in vers 15 wordt opgelegd.
- b. De tweede bevat de tussenrede, welke de beschrijving behelst van de Messias, als de Rotssteen des Heils der gelovigen, die niet beschaamd zullen worden.
- c. Waarna in de derde afdeling, vers 17 en 18, de rampen der ongelovigen en verachters van God worden voorgesteld.

a. De gezant Gods, Jesaja, verkondigt aan Israël een zwaar oordeel des Heeren, dat ze te wachten staat; maar Israël hoort niet; neen! Het vreest niet voor des Heeren Woord en de geduchte straffen! Het denkt ze te zullen ontkomen, waant zich veilig, is gerust met datgene, wat het de ondergang bewerken zal, en roept, spottende met de last des profeten: Vrede! vrede! en geen gevaar! Maar de profeet moet zijn last volbrengen en zegt: Hoort des Heeren Woord, gij bespotters! omdat gij zegt: Wij hebben een verbond met den dood gemaakt, en met de hel hebben wij een voorzichtig verdrag gemaakt; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen; want wij hebben de leugen ons tot een toevlucht gesteld, en onder de valsheid hebben wij ons verborgen. Wij hebben een verbond met de dood gemaakt en met de hel hebben wij een voorzichtig verdrag gesloten. - Gij weet mijne hoorders dat het woord *hel* dikwijls in de Schriften van het Oude Verbond voor het graf genomen wordt; immers, Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten (Psalm 26:10), lezen wij in de Psalmen; maar wat geeft deze uitdrukking te kennen? Niet alsof de goddeloze Israëlieten in waarheid een verbond met de dood aangaan en met de hel een voorzichtig verdrag gesloten hadden; maar de profeet doet hen voorkomen, zoals zij onder de bedreigingen verkeerden en in hun harten dachten. Ja! dan was het alsof zij een verbond met de dood gemaakt en met het graf een voorzichtig verdrag gesloten hadden; want, dachten zij, wij hebben voor geen kwaad te vrezen, wij bekommeren ons zo min om de tijdelijke en eeuwige oordelen Gods, als men iemand vreest, met wie men in nauw vriendschapsverbond staat; wij hebben noch dood, noch graf te vrezen, wij hebben ons tegen alle uitkomsten in veiligheid gesteld. Of wilt gij het in een andere zin, dan kunnen wij door de dood en de hel de vijanden van Israël verstaan, met wie zij een verbond hadden aangegaan, en daarom zich veilig waanden. Maar deze zelfde vijanden zouden hun het onheil berokkenen, door het gevangen weg te voeren en de oordelen Gods aan hen uit te oefenen; doch zij vreesden niet, juist om dat verbond. Daarom zeiden zij: Wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen; wanneer de machtige heirlegers van de vijanden als een gesel door ons land zullen trekken; wanneer die gesel, gelijk een rivier die overvloeit en welker overstromende wateren alles met zich voeren, in ons land verwoestingen zal aanrichten, dan zal hij tot ons niet komen, dan zullen die vijanden ons niet deren; want wij hebben een verbond met hen gemaakt en een voorzichtig verdrag met hen gesloten. Maar weet gij wel, o Israël! wat uw verbond en de grond van uw vertrouwen is? Leugen en valsheid! Het is alsof gij zei: wij hebben de leugen ons tot een toevlucht gesteld en onder de valsheid hebben wij ons verborgen; wat meent gij, o Israël! Door uw listen en streken, door leugen en huichelarij u in veiligheid te zullen stellen? Al uw raadslagingen, uw verbond, uw overleggingen zullen verijdeld en vernietigd worden, en het zal eens volkomen blijken, dat gij de leugen u tot een toevlucht gesteld hebt en onder valsheid u hebt geborgen, al spot gij ook nu met des Heeren Woord, en acht de oordelen niet, welke u in de naam van Jehova worden aangekondigd! En nu zou men terstond het oordeel des Heeren verwachten; maar neen, vooraf laat de Heere tot openbaring van de harten der gelovigen, tot bemoediging onder de rampen welke over het land komen zouden, hen melden wat Hij voor hen tot hun veiligheid gedaan had; namelijk een veilige toevlucht gesteld in Jezus Christus, een vaste Rotssteen, waarop zij konden rusten door het geloof; een veilige schuilplaats tegen de dood, de hel en alle onheilen; een vaste grond des vertrouwens, welke alleen onwrikbaar blijven zal, als alle andere toevluchten leugenachtig bevonden zouden worden en elke grond de goddelozen en spotters ten enenmale ontzinken zal.

b. Daarom, alzo zegt de Heere HEERE: Ziet, Ik leg een grondsteen in Sion, een beproefde steen, een kostbare hoeksteen, die wel vast gegrondvest is; wie gelooft, zal niet haasten.

Ziet Ik leg of Ik fundeer een grondsteen in Sion. Waar van een grondsteen, een hoeksteen, die gefundeerd en gelegd wordt, wordt gesproken, daar moet men tevens denken aan een gebouw dat op die grondsteen wordt opgetrokken. Zo komt Sion in het Woord der openbaring voor als de kerk en de gemeente des Heeren, gebouwd op de grondsteen Jezus Christus; want Jezus Christus toch is alleen de steen welke hier bedoeld wordt, hetgeen wij uit de Schriften van het Nieuwe Verbond gemakkelijk bewijzen kunnen. Immers lezen wij in de brief van Paulus aan de Romeinen: Gelijk geschreven is: Ziet Ik leg in Sion een steen des aanstoots en een rots der ergernis (Romeinen 9:33); en in de brief van Petrus: Ziet, Ik leg in Sion een uiterste hoeksteen, die uitverkoren en dierbaar is, en wie in Hem gelooft zal niet beschaamd worden (1 Petrus 2:6); en elders bij onze profeet: Dan zal Hij u tot een heiligdom zijn, maar tot een steen des aanstoots en tot een rotssteen der struikelingen voor de twee huizen Israëls (Jesaja 8:14); en in Psalm 118: De steen die de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden; welke woorden Jezus Christus op Zichzelf, en de apostel Petrus, in zijn aanspraak tot de overheden van het volk, op zijn Heere toepast; en daarom worden de gelovigen huisgenoten Gods genoemd, gebouwd op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen. Maar waarom wordt Hij aldus genoemd? - Omdat Hij van God in het eeuwig raadsbesluit verkoren is tot de grondslag van Sion, dit is de Behouder, de Zaligmaker der kerk, der gelovigen, der uitverkoren gemeente; een oorzaak van eeuwige zaligheid; welke oorzaak Hij niet zijn kon, dan door een aangebrachte en verworven gerechtigheid voor die gemeente te verwerven, Zijn weldaden aan haar te schenken en haar van zonde te verlossen. Daarom is Hij de Hogepriester, Voorbidder, Middelaar, Voorspraak van de gelovigen bij God de Vader; de Leraar, Die het volk met Zijn Woord en Geest verlicht, Die hetzelfde verlost uit de slavernij der zonde en de dienstbaarheid des Satans, en hetzelfde verheft tot de vrijheid der kinderen Gods; de Wetgever, de Koning, de Rechter, de Petra, de Rotssteen, waarop het geloof en de hoop rusten; de grondslag der zaligheid en wel de vaste grondslag; want een steen is iets dat vast, onbeweeglijk en duurzaam is, waarop een gebouw gegrondvest kan worden, en dat is Jezus Christus. Ja mijne hoorders een beproefde steen, een toetssteen, die door God de Vader is uitverkoren en gedurende Zijn ganse leven door verzoeking en verdrukking, door smarten en hevige aanvallen van de vijanden van de aarde en uit de hel, door het zwaarste lijden verzocht en beproefd zijnde, waardig geacht is tot een grondsteen der kerk gelegd te worden; een toetssteen waaraan het oprecht geloof van geveinsdheid, een oprecht van een bedrieglijk hart, het zuiver en het onzuiver geloof, een gegronde van een ongegronde hoop aangaande de zaligheid der zielen, door toetsing en beproeving van elkander onderscheiden kunnen worden.

Maar Hij wordt ook een hoeksteen genoemd. Een hoeksteen is niet alleen om het gebouw te ondersteunen, maar ook bekwamelijk samen te voegen, en daartoe werden grote, vierkanten, vaste stenen verkoren; tevens is het een eigenschap van de hoekstenen, vooruitstekende scherpe hoeken te hebben. Wordt dan Jezus Christus niet terecht een hoeksteen genoemd, door God uitverkoren? Een hoeksteen waar het gehele gebouw op rust, welk gebouw de uitverkoren Joden en heidenen zijn; maar ook welke hoeksteen, gelegd in Sion, een steen des aanstoots en een rots der struikeling voor zovele anderen is. Het is een kostelijke steen; ja mijne hoorders wel een kostelijke steen; meer dan Jonas, meer dan Salomo is hier. Het is Jezus Christus, de eigen Zoon van God, het afschijnsel Zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid (Hebr.1:3). Het is een Held die de banier draagt boven tienduizenden (Hooglied 5:10).

Hij is een Koning, veel schoner dan de mensenkinderen (Psalm 45:3), een kostelijke - maar ook een zeer vast gegrondveste steen; het éne fundament, de enige oorzaak van de gerechtigheid der kerk, zo vast dat niemand een ander fundament leggen kan, dan hetgeen gelegd is, namelijk Jezus Christus. Een steen eindelijk, welke door God gelegd, in Sion gegrondvest zou worden van eeuwigheid af. Toch was die steen daartoe reeds uitverkoren, en de Heere heeft dit Zijn besluit uitgevoerd. Jezus Christus is geopenbaard als grondslag der

kerk, toen God zei: Deze is Mijn geliefde Zoon, in dewelke Ik Mijn welbehagen heb, hoort Hem (Matth.17:5). Hij is gezalfd met de Heilige Geest en met kracht, en nadat Hij van de bouwlieden verworpen was, is Hij geworden tot een Hoofd des hoeks (Matth.21:42). Daarom zei Petrus: Zo wete dan zekerlijk het ganse huis Israëls, dat God Dezen tot een Heere en Christus gemaakt heeft, deze zelfde Jezus dien gij gekruisigd hebt (Hand.2:36). Een heerlijke beschrijving hebben wij dus hier, mijne hoorders, van de Messias, de troost en toevlucht der gelovigen, waarvan tenslotte gezegd wordt: Die gelooft zal niet haasten. Die in die Rotssteen, in Jezus Christus gelooft zal niet haasten; maar bij Paulus en in de brief van Petrus, waar deze plaats wordt aangehaald, lezen wij: Die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden (Romeinen 9:33; 1 Petrus 2:6); waarin wij wel een verandering van woorden, maar niet in de zin opmerken; want haasten veronderstelt een verwarrende toestand van het gemoed; iemand die als in onzekerheid en ongeloof vrezende omzwerft, die door een begeerte voor zelfbehoud, door wantrouwen, ongeduld en wat niet al heen en weer geslingerd wordt, die zichzelf haast en wiens doel dikwijls op schande en schaamte uitloopt; derhalve geeft haasten en beschaamd worden een en dezelfde zin te kennen, behalve dat het een dikwijls een gevolg is van het ander; maar die in Christus gelooft, en op deze steenrots als de grond zijner zaligheid staan mag, zal dan, wanneer de straffen voltrokken zullen worden, niet haasten, niet beschaamd worden; want God zal voor hem zorgen; maar de ongelovige en goddeloze zal zeker gestraft worden.

c. Want, vervolgt de profeet, in de naam van Jehova: Ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer, en de gerechtigheid naar het paslood; en de hagel zal de toevlucht der leugen wegvagen, en de wateren zullen de schuilplaats overlopen. Het beeld, in het eerste gedeelte van onze tekst gebruikt, is genomen van metselaars en timmerlieden, die hun meetsnoer en paslood gebruiken, wanneer zij iets juist en nauwkeurig vervaardigen willen; en van het beeld ontdaan, geven de woorden te kennen een strengheid zonder verschoning. Ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer en de gerechtigheid naar het paslood; Ik zal met u, o huichelaren, met u, goddelozen en spotters handelen naar het meetsnoer Mijner rechtvaardigheid, zonder enige barmhartigheid. Ziet, zegt de Heere elders, Ik zal het paslood stellen in het midden van Mijn volk Israël, Ik zal het voortaan niet meer voorbij gaan; maar Izaäks hoogten zullen verwoest en Israël heiligdommen zullen verstrooid worden (Amos 7:8,9); de vaste stad zal eenzaam, de woonstede zal verstoten en verlaten worden, gelijk een woestijn; daar zullen de kalveren weiden, daar zullen zij nederliggen en zullen haar takken verslinden; als haar takken verdord zullen zijn, zullen ze afgebroken worden, en de vrouwen komende zullen ze aansteken; want het is geen volk van enig verstand, daarom zal Hij die het gemaakt heeft Zich dezelve niet ontfermen, en Die het geformeerd heeft zal aan hetzelfde geen genade bewijzen (Jes. 27). Neen! zegt de Heere, Ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer en de gerechtigheid naar het paslood; en de hagel zal de toevlucht des leugens wegvagen, en de wateren zullen de schuilplaatsen overlopen. Door de oordelen welke Ik over u zenden zal, en de vele en machtige heirlegers van de vijanden, welke over u komen zullen en u benauwen, overvallen, en verwoesten zullen, zal de bedrieglijkheid uwer valse gronden en van uw verbond openbaar worden, uw toevlucht zal leugenachtig bevonden worden; de hagelvlod van Mijn oordelen zal dezelve wegvagen, en uw schuilplaatsen, waarin gij u veilig waant, zullen dan door de heirlegers van de vijanden als overstroomd worden; al uw bedrieglijke gronden zullen u ontzinken, ulieder verbond met de dood zal teniet gedaan worden, en uw voorzichtig verdrag met de hel zal niet bestaan; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, zult gij van dezelve vertreden worden; uw verbond zal geheel worden uitgewist, uw voorzichtig verdrag zal krachteloos zijn tot uw beveiliging; wanneer de alles overstromende gesel zal doortrekken, dan zult gij vernietigd en van dezelve vertreden worden.

II

Aldus hebben wij u in de zin van onze tekstwoorden ingeleid en dezelve u naar ons vermogen duidelijk voorgesteld; wij wensen ten tweede de algemene waarheden, welke in dezelve

liggen opgesloten en op alle tijden en personen toepasselijk zijn, nader te bevestigen. Niet dat wij u een overval der vijanden hebben aan te kondigen, hoewel ook dit mogelijk is; niet dat wij u tijden van vervolgingen en verdrukkingen moeten aanmelden, hoewel dezelve wel eens naderbij konden zijn dan wij vermoeden; dewijl de Heere wel eens gereed kon staan om Zijn wijngaard te zuiveren, Zijn kerk te verdedigen tegen de aanvallen van de hel en de aanslagen van de leugengeest, om Zijn eer te handhaven en tevens Zijn volk te beproeven; maar waar is het, dat ons leven is als een bloem des velds, dat de Heere elke dag op de wereld, en dikwijls geheel onverwacht, hier dat van een zuigeling, daar dat van een bloeiende jongeling, ginds dat van een gezonde man en elders dat van een zich nog sterk wanende grijsaard afsnijdt; waar is het, dat ieder mens in een ogenblik des tijds de wereld met de eeuwigheid verwisselen kan en dat de gesel des doods over ieder mens rondwaart. Waar is het, dat er tweeërlei mensen op de wereld in de gemeenten zijn; bekeerden en onbekeerden, rechtvaardigen en goddelozen, doden en levenden, gelovigen en ongelovigen. Waar is het, dat Jezus Christus de rotssteen des heils, de ware toevlucht, de zekere schuilplaats der eersten is, die als levende stenen gebouwd zijn aan het huis, waarvan Jezus Christus de uiterste hoeksteen is; en deze, wat er ook gebeurt, welke tijden wij ook tegemoet gaan, welke oordelen ook te verwachten zijn, zullen een veilig Pella vinden als de gelovige Joden, toen Jeruzalem verwoest werd. De almachtige God, hun Verbondsgod, zal voor hen zorgen, en in de ure des doods zullen zij, die in Christus geloven en op die Rotssteen gegrond zijn, niet beschaamd worden; neen! want de God Jakobs, die zij tot hun hulp hebben, is met hen, en bij de Heere zijn uitkomsten tegen de dood (Psalm 68:21). Wanneer zij zullen gaan door het water zal Hij bij hen zijn, en de rivieren zullen hen niet overstromen; wanneer zij door het vuur zullen gaan zullen zij niet verbranden en de vlammen zullen hen niet aansteken; want de Heere is hun God, de Heilige Israëls is hun Heiland (Jesaja 43:2,3) de Naam des Heeren is hun Sterke Toren (Spreuken 18:10), waar zij in een hoog vertrek zullen gesteld worden (Spreuken 29:25). De Heere is het Die hun overtredingen uitdelgt om Zijnentwil en hun zonden niet gedenkt; neen! maar God zal hun zielen van het geweld des grafs verlossen (Psalm 49:16), en zij zullen Zijn aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, wanneer zij zullen opwaken; en al is het ook dat de rechtvaardige met de goddeloze enerlei moet wedervaren, door in algemene rampen en wederwaardigheden moet delen, God heeft Zijn profeet bevolen: Zegt het de rechtvaardigen dat het hen welgaan zal (Jesaja 3:10); en Jezus Christus zei: Vreest niet voor degenen die het lichaam doden en de ziel niet kunnen doden (Matth. 10:28). Zij zijn op een rotssteen gegrond, kinderen van Sion, erfgenamen des eeuwigen levens! God heeft gezegd: Ziet Ik leg een grondsteen in Sion, een beproefde steen, een kostelijke hoeksteen, die wel vast gegrondvest is; - die gelooft zal niet haasten; die in Hem gelooft zal niet beschaamd worden. Maar er zijn er ook, en wel het grootste deel der mensen, die eenmaal zeker beschaamd zullen worden, voor wie Jezus Christus is tot een val, tot een rotssteen der ergernis en dwaasheid; blinden, spotters met God en Zijn oordelen, maar die niet ontvlieden zullen. Het zijn dezulken, die een verbond maken met de dood, en met de hel een voorzichtig verdrag sluiten; die de leugen zich tot een toevlucht stellen en onder de valsheid zich verbergen. Meent echter niet mijne hoorders dat er mensen zijn, die met de dood een verbond maken en met het graf een voorzichtig verdrag sluiten; neen! zo dwaas zal wel niemand zijn, door zich te verbeelden dat te kunnen; maar vraagt gij, of er niet velen zijn die leven alsof zij dat deden, dan zult gij met mij in de zekerheid dezer waarheid instemmen moeten. Ja, het getal derzulken is nog groot, die als de man in de gelijkenis, goed opleggen voor vele jaren en leven alsof zij hier een blijvende plaats hadden; die tot hun zielen zeggen: Neem rust, eet, drink, wees vrolijk, want gij hebt vele goederen, welke opgelegd zijn voor vele jaren, en de dag des doods nog zeer ver stellen. Hebben dezen niet als het ware een verbond met de dood gemaakt? Hoevelen zijn er niet die, wanneer zij anderen ten grave zien dalen, verre van aan hun eigen dood en de onzekerheid van hun leven te denken, op hun jeugd en bloeiende levenskrachten, op hun sterk lichaam, op hun nog krachtige ouderdom bouwen; deze of die zich in het geheugen roepen, welke uit hun geslacht tot een hoge ouderdom zijn opgeklommen; hoevelen zijn er, die immer nog tijd menen te zullen overhebben en denken: de dood zal tot mij nog niet genaken. Wat zijn deze

anders dan verbondmakers met de dood en verdragsluiters met de hel? Hoevelen zijn er niet die, wanneer de dood en het oordeel Gods hen wordt aangekondigd, onverschillig dit aanhoren, alsof het hun niet aanging, en spottende uitroepen: Wij hebben een verbond met de dood gemaakt, en met de hel hebben wij een verdrag gesloten; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen. Anderen weer hebben de leugen zich tot een toevlucht gesteld; het zijn dezulken die, omhangen met het blinkend gewaad van eigengerechtigheid, een pad bewandelen dat hun recht schijnt; die zichzelf bakken uithouwen, gebroken bakken welke geen water houden (Jeremia 2:13), die aan hun eigen garen offeren en roken aan hun netten (Habakuk 1:16); die op een grond staan, welke het eenmaal ontzinken zal, omdat hun rotssteen Christus niet is; en elke toevlucht buiten Hem zal leugenachtig bevonden worden. Anderen weer hebben zich onder de valsheid verborgen, en deze zijn de huichelaars, die wel de schijn hebben dat zij leven, maar dood zijn; die wel een gedaante van godzaligheid hebben, maar de kracht derzelve verloochenen, die onder het kleed der vroomheid een boos hart verbergen; zich onder de burgers van Sion tellen, maar als het onechte goud, indien het aan de toetssteen Christus beproefd zal worden, vals zullen worden bevonden, hoezeer zij zich ook onder de valsheid verbergen. Deze allen mijne hoorders zijn niet gegrond op de rotssteen Christus, en wat zal dan hun lot zijn? Daar nadert de dood hun deur, hij klimt onverwacht in hun vensters, terwijl zij zorgeloos op hun bedden nederliggen, of zich midden in de kring hunner betrekkingen bevinden; zij worden afgesneden!... hun verbond met de dood wordt teniet, en hun voorzichtig verdrag met de hel bestaat niet meer. Daar nadert de rechtvaardige Rechter, met Zijn meetsnoer en paslood! Daar worden zij in de weegschaal gewogen en te licht bevonden (Daniël 5:27); de grond waarop zij staan ontzinkt hen!... zij worden in een ogenblik door de gesel vertreden, hun steunsels zijn weggevaagd, hun werkheilig en huichelachtig kleed hebben zij aan deze zijde des grafs achtergelaten. Daar staan zij voor de rechterstoel van de rechtvaardige Rechter beschaamd en verlegen, naakt en zonder grond; zij roepen: Bergen valt op ons en heuvelen bedekt ons (Lukas 23:30)! Maar neen! Dat geschiedt niet; de spotters, de goddelozen ontvangen hun loon, en over hen die met de Heere lachten en spotten met Zijn oordelen, die het Evangelie van Christus ongehoorzaam waren en het bloed der verzoening gering geacht hebben, die de steen met de bouwlieden verworpen hebben, - over hen zal Hij, Die in de hemel woont, lachen en met hen spotten; een haastig verderf is hen overkomen, op hun dood volgt hun eeuwige rampzaligheid in de hel...

III

Ziedaar mijne geliefden, de last, door de Heere mij opgelegd, om tot de rechtvaardige te zeggen dat het hem welgaan zal, maar ook tot de goddeloze en onbekeerde, dat het hem zal kwalijk gaan; want het is des Heeren bevel, wanneer Hij zegt: Mensenkind! Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls! Zo zult gij het woord uit Mijn mond horen en hen van Mijnentwege waarschuwen. Als Ik tot de goddeloze zeg: Gij zult de dood sterven! En gij waarschuwt hem niet en spreekt niet om de goddeloze van zijn goddeloze weg te waarschuwen, opdat gij hem in het leven behoudt; die goddeloze zal in zijn ongerechtigheid sterven, maar zijn bloed zal Ik van uw hand eisen. Doch als gij de goddeloze waarschuwt, en hij zich van zijn goddeloosheid en van zijn goddeloze weg niet bekeert, hij zal in zijn ongerechtigheid sterven, maar gij hebt uw ziel bevrijd (Ezechiël 3:18,19). Ik heb gezegd, goddelozen en onbekeerden! Dat gij in uw zonde zult sterven! Ik ben vrij van ulieder bloed. Reeds vele malen, ja altijd, heb ik de dood en de rampzalige eeuwigheid verkondigd voor degenen die buiten Christus sterven; maar zijt gij niet al gewoon geworden aan deze ernstige verkondiging? Ik heb u de dood en de eeuwigheid voorgesteld, en God weet hoe gij gehoord, hoe gij onder deze voorstelling verkeerd hebt, ja of gij niet misschien gespot hebt met de last des Heeren! Misschien zijn er die meenden dat het hun niet aanging. Maar onbekeerden! elk woord, elke vermaning zal tegen u getuigen in de dag der toekomst van de Heere Jezus Christus, en die dag gaan wij ieder ogenblik tegemoet; elke dag van ons leven is een dag nader aan de eeuwigheid en keert nimmer weder, en wie weet, hoe weinig schreden hij nog maar

van zijn graf verwijderd is! Wij weten allen dat wij sterven moeten, en nochtans zijn er zo velen die als het ware met de dood een verbond gesloten hebben en met het graf een voorzichtig verdrag hebben aangegaan. Jongelingen, die nog onbekeerd zijn en onbekommerd daarheen leeft, is dit niet uw lot? Waar steunt gij op? Op uw jeugd en krachten? Maar de jeugd en de jonkheid zijn ijdelheid. Waar zoekt gij uw heil in? In de vermaken der wereld, welke tegen u zullen getuigen; in zonde en ongerechtigheid, waarover gij eenmaal voor het gericht van God komen zult! De wereld gaat voorbij met haar begeerlijkheid; waar hoopt gij op? Op een tijd welke wellicht nimmer komen zal? O, hoevelen, die jonger en sterker waren dan wij, zijn ons reeds voorgegaan; morgen kan iemand onzer worden weggerukt! O, wat zal het te zeggen zijn, onbekeerd buiten Christus te moeten sterven! En dat kan elk ogenblik uw lot zijn; gij verkeert niet minder in een hoogst gevaarlijke toestand, dan dezulken die ouder zijn dan gij, en behalve dat - eenmaal toch zeker zult gij moeten verschijnen voor de troon van God, en dan zult gij een eeuwige rampzaligheid voor een kort en schijnbaar wereldgenot hebben... Uw verbond met de dood zal teniet worden en uw voorzichtig verdrag met de hel zal niet bestaan. Onbekeerden! Ouderen of jongeren, van de middelbare leeftijd of vergevorderden op de levensweg, o wat zijn er niet onder u velen, die als het ware een verbond met de dood hebben aangegaan en in hun harten zeggen: Als de gesel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen. O, gij kunt zo spoedig ondervinden dat gij de leugen tot een toevlucht u gesteld hebt; gij moogt al met Felix zeggen: Voor ditmaal ga heen, wanneer ik bekwamer tijd zal gevonden hebben wil ik u horen (Hand 24:25); - die bekwame tijd zal niet komen. Nu moet ik het u zeggen, al was het voor de eerste en de laatste maal dat gij mij hoorde: Ik zeg u, goddelozen! Ik zeg u, onbekeerden! In de naam Gods, indien gij niet bekeerd wordt, het zal u kwalijk gaan! Hoevelen verschonen zich niet met de werkzaamheden waarin zij gesteld zijn, met de bezigheden in hun huisgezin; hoevelen hebben om der wereld wil geen tijd om te horen, wanneer er over God en Zijn dienst gesproken wordt; maar dat alles zullen zij moeten achterlaten, en die Jezus Christus niet heeft tot zijn rotssteen zal eeuwig verloren gaan. Zijn er niet die zeggen: Ik zou wel een steen aan dat gebouw willen zijn, waarvan Jezus Christus de uiterste hoeksteen is; maar als de Bouwheer mij daartoe niet beschikt heeft, zal zulks toch nimmer geschieden. - God kent uw harten, Hij weet of deze begeerte u ernst is, of gij de leugen u niet tot een toevlucht gesteld hebt. Zijn er niet, die in hun huichelarij een veilige schuilplaats menen te hebben? Doch God ziet niet aan wat voor ogen is, maar Hij kent het hart en proeft de nieren (Jer.17:10). Hoogst gevaarlijk is uw toestand, onbekeerden, werkheiligen en huichelaars! Wiens grond is buiten Christus; uw verbond met de dood zal teniet worden en uw verdrag met de hel zal niet bestaan. Indien ik u zeg dat een van u allen in deze week sterven zal, dan zeg ik iets dat waarschijnlijk is, en dan zult gij ondervinden dat uw verbond met de dood teniet is geworden, al spot gij ook nu nog met des Heeren Woord, en al hoort gij met onverschilligheid aan, wat u verkondigd wordt; want ziet, die dag komt brandende als een oven; dan zullen alle hoogmoedigen en al wie goddeloosheid doet een stoppel zijn, en de toekomstige dag zal ze in vlam zetten, zegt de Heere der heirscharen, Die hen noch wortel, noch tak laten zal! (Maleachi 4:1) Ja, zegt de Heere, Ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer en de gerechtigheid naar het paslood, en de hagel zal de toevlucht der leugens wegvagen en de wateren zullen de schuilplaatsen overlopen; en ulieder verbond met de dood zal teniet worden, en uw voorzichtig verdrag met de hel zal niet bestaan; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, dan zult gij van dezelve vertreden worden. - O, welk een verschrikkelijk lot staat u te wachten, welk een akelig sterfbed!... Te moeten sterven en niet te willen!... Welk een rampzalige eeuwigheid, als gij òf onbezorgd als wereld- en zondedienaren, òf met uw valse gronden eeuwig in het verderf zult neerstorten. Dit toch zal zekerlijk uw deel zijn, indien gij niet op de rotssteen Jezus Christus staat; maar daarom bekommert gij u niet, Die verwerpt gij en daarom zult gij beschaamd worden; want alleen zij, die als levende stenen op die kostelijke hoeksteen gebouwd zijn, die in Hem geloven als hun Borg, Schuldovernemer, Verlosser en Zaligmaker, zullen niet beschaamd worden.

Neen, gelovige kinderen van God, het zal u eeuwig welgaan! Gij staat veilig op uw beproefde, kostelijke hoeksteen; gij die gelooft zult niet beschaamd worden; want Jezus Christus is uw alles, uw hoog vertrek, uw veilige schuilplaats! Uw huis staat op een steenrots gebouwd, de watervloeden zullen het niet deren; de stormwinden mogen het schudden, het zal niet invallen of omgeworpen worden; want de poorten der hel zullen Mijn gemeente niet overweldigen, zegt Jezus. Neen, gij zult niet beschaamd worden, want God Zelf heeft u in de beide handpalmen gegraveerd; Hij zal u minder vergeten dan een moeder haar zuigeling. Neen, gij zult niet beschaamd worden in de ure van beproeving en verzoeking; maar waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak (Matth.26:41). Waakt! opdat wanneer uw Heere komt, Hij u bereid moge vinden. Waakt! want de tijd is nabij dat de Heere komen zal (Matth.24:42); spoedig zal Hij misschien gericht stellen naar het richtsnoer en de gerechtigheid naar het paslood; maar zijt gij gebouwd op die kostelijke hoeksteen, Jezus Christus, en met Hem verenigd, legt dan af de leugen en vliedt het bedrog. Al wat dat gebouw tot ontsiering verstrekken zou, moet verre van u geweerd worden, en de kracht en lust daartoe is te verkrijgen bij Hem, van Wie alle goede gaven en alle volmaakte giften afdalen (Jacobus 1:17). Mocht gij al eens met Asaf naijverig worden op de dwazen, ziende der goddelozen vrede; omdat er geen banden zijn tot hun dood toe, en hun kracht fris is; omdat zij niet in de moeite zijn als andere mensen, daar de hovaardigheid hen omringt als een keten, het geweld hen bedekt als een gewaad; omdat zij rust hebben in de wereld en het vermogen vermenigvuldigen; - denkt dan dat zij hun goed ontvangen in hun leven en het kwade te wachten hebben; maar dat wanneer uw vlees en uw hart bezwijkt, Jezus Christus de rotssteen van uw heil en uw deel in eeuwigheid is (Psalm 55:26). Ik heb nog een last aan u, welke gij volkomen volbrengen moet; aan dezulken, die nimmer in dit bedehuis opkomen, die onbekeerd en onbekommerd daar henen leven, hetzij zij in de nabuurschap uwer woningen of wel in uw eigen huizen zich bevinden. Zegt hun wat u deze morgen is voorgesteld! Zegt hun, niet in de naam eens mensen, maar in de Naam van God, zegt hun dat God hen heden laat verkondigen, dat zij buiten Christus eeuwig zullen omkomen. - Ik leg dit voor uw rekening; misschien wil de Heere deze last gebruiken tot een middel van opwekking voor deze of gene door de Heilige Geest; doch dit gaat u niet aan, volbrengt gij uw last, en zeg hun, dat zij met alles wat Christus niet is beschaamd zullen uitkomen; maar gij zult niet beschaamd worden, neen! Ook dan niet wanneer een ander alles ontzinkt in de ure des doods; dan zult gij opgenomen worden in het Sion hier boven, de eeuwige stad Gods, waar de Heere, de almachtige God en het Lam de tempel zijn; waar de heerlijkheid Gods het licht en het Lam de kaars is, in welker licht de volkeren die zalig worden eeuwig zullen wandelen; en zij zullen Zijn aangezicht zien en Zijn naam zal op hun voorhoofden zijn, en zij zullen als koningen heersen tot in alle eeuwigheid (Openb.22:5).

AMEN.

LEERREDE
TER OPWEKKING,
OM ACHT TE GEVEN
OP DE TEKENEN DES TIJDS

Tekst : Lukas 12 : 54-57

Voorzang : Psalm 25 : 1, 2

Nazang :   Psalm 86 : 6

Tekst: Lukas 12:54-57

En Hij zeide ook tot de scharen: Wanneer gij een wolk ziet opgaan van het westen, terstond zegt gijlieden: Daar komt regen; en het geschiedt alzo.

En wanneer gij de zuidenwind ziet waaien, zo zegt gij: Daar zal hitte zijn, en het geschiedt.

Gij geveinsden, het aanschijn der aarde en des hemels weet gij te beproeven, en hoe beproeft gij deze tijd niet?

En waarom oordeelt gij ook van u zelve niet 't geen recht is?

Het is ieder mens eigen, doch inzonderheid de land- en dorpsbewoner, om veel te spreken over het weer, over de schone of minder heldere dag die men beleeft; maar bovenal over het weer dat zich aan de lucht vertoont, over de voortekenen van een gunstig of ongunstig weer, welke tekenen men door opmerkzaamheid en ondervinding schier als onfeilbaar houden kan. Bovenal kan men dit opmerken, wanneer eigenbelang de hoofdrol speelt; hoe bekommerd bijvoorbeeld is men niet vaak in de hooitijd voor regen, welk een ijver en drift, wanneer donkere regenwolken zich in het verschiep vertonen; hoe angstig ziet men niet des morgens naar de lucht, wanneer het jeugdige vlas lange tijd aan de brandende stralen van de zon heeft blootgestaan en dreigt te verschroeien, of zich niet een wolkje aan de hemel vertoont; maar men weet uit de beschouwing van de hemel te voorspellen, dat het die dag weer zal zijn als gisteren en eergisteren, en 's avonds weet men, naar de lucht ziende, wel te zeggen, dat het morgen een dag van droogte en zonneschijn zal zijn. Hoe nauwkeurig weet men geen acht te

geven op, en gebruik te maken van het aanschijn van de hemel in de ploeg- en zaaitijd, in de oogst- en maaitijd. En wanneer zich in deze week eens aan de hemel vertonen de tekenen van hagel- en sneeuwbuien of aanhoudende stortregens, hoe ijverig zal men dan niet zijn om zijn beesten naar de stallen te voeren. Zo weet men tot eigen voordeel en algemeen nut het aanschijn van de hemel te onderscheiden, terwijl men geen acht geeft op de tekenen der tijden, en van zichzelf niet recht oordeelt; hetwelk toch allernoodzakelijkst is. Zulke mensen echter waren er reeds bij Jezus omwandeling op aarde, gelijk uit Zijn bestraffing in de u voorgelezen tekstwoorden ten duidelijkste blijkt, en uit welk ik aanleiding neem om een woord ter opwekking te spreken, om acht te geven op de tekenen der tijden.

Wij zullen daartoe

Ten eerste: Vooreerst enige ogenblikken bij de samenhang en ware zin van onze tekstwoorden stilstaan; om daarna

Ten tweede: U te bepalen bij de tekenen van de tijd, welke wij beleven; om eindelijk

Ten derde: Met het verhandelde tot ons zelf in te keren.

I

De Heere Christus, nadat Hij Zijn apostelen en alle anderen vermaand had tot waakzaamheid en ijver, ten einde altijd bereid te zijn tot Zijn komst, welk onverwacht zal zijn, met beloften en bedreigingen daartoe behorende, van het 35e tot het 48e vers, beschrijft van het 49e tot het 53e vers Zijn komst in de wereld, als een oorzaak van verdeeldheid onder de mensen. Want, zegt Hij: meent gij dat Ik gekomen ben om vrede te geven op de aarde? Nee, zeg ik u, maar veeleer verdeeldheid. Want van nu aan zullen er vijf in een huis verdeeld zijn, drie tegen twee en twee tegen drie. De vader zal tegen de zoon verdeeld zijn en de zoon tegen de vader. De moeder tegen de dochter en de dochter tegen de moeder. De schoonmoeder tegen haar schoondochter, en de schoondochter tegen haar schoonmoeder. Inderdaad heeft de komst van de Heere Christus in de wereld en de belijdenis van Hem voor de mensen deze gevolgen gehad. Van de eerste stonde af immers waren er oproeren, vervolgingen; was er een vuur van tweedracht op de aarde, dat door het bloed der martelaren nimmer geblust werd. Maar dikwijls, na enige verflauwing, veel heviger dan in het eerste begin uitbarstte en alom de vlam verspreidde. De wreedste oorlogen met uitwendige vijanden, zowel als van landgenoten onder elkaar, zijn ontstaan ter oorzaak van de godsdienst, waardoor de waarheid bevestigd werd, door de Allerhoogste in het Paradijs uitgesproken, toen Hij zeide (Gen. 3:15): Ik zal vijandschap zetten tussen u en deze vrouw, tussen uw zaad en haar zaad; en de vervulling ondervonden werd van de betuiging des Heeren: Ik ben niet gekomen om vrede op aarde te brengen, maar het zwaard en verdeeldheid (Matth. 10:34; Lukas 12:51). Ja wel verdeeldheid tussen de nauwste bloedverwanten, inzonderheid in tijden van druk en vervolging, ter oorzaak van een getrouwe uitkoming voor, en belijdenis van de waarheid welke uit God is. Zodat het nog waarheid bevonden wordt in verschillende families en huisgezinnen, dat er drie tegen twee en twee tegen drie verdeeld zijn. Want zegt de Heere: Ik ben gekomen om de mens tweedrachtig te maken tegen zijn vader, en de dochter tegen haar moeder, en de schoondochter tegen haar schoonmoeder, en zij zullen des mensen vijanden worden, die zijn huisgenoten zijn.

Doch mijne geliefden hoe moeten wij dit verstaan? Zijn hier geen tegenstrijdigheden en onoverkomelijke hinderpalen? Kwam Jezus niet, om door Zijn bloed vrede te maken tussen God en mensen? Was Hij niet de oorzaak en gever van de geestelijke vrede voor Zijn volk? Is het Evangelie niet een evangelie des vredes, en werkt het geen vrede in het gemoed door de Heilige Geest? Wordt ook niet door al de profeten van die vrede gewag gemaakt? Lezen wij dan niet: in Zijn dagen zal de rechtvaardige bloeien, en de veelheid van vrede, totdat de maan niet meer zij? (Psalm 72:7). Lezen wij niet bij de profeet Jesaja (hoofdst.2:4): zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden, en hun spiesen tot sikkelen; het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen, noch zij zullen geen oorlog meer leren; men zal nergens leed doen,

noch verderven op de ganse berg Mijner heiligheid? Wordt er niet gezegd: Hij zal het hart der vaderen tot de kinderen wederbrengen, en het hart der kinderen tot hun vaders? (Mal. 4:6). Wordt Hij niet de Vredevorst genoemd, en zongen de engelen in Bethlehems velden niet: vrede op aarde (Lukas 2:14)? Hoe zijn dan deze profetieën overeen te brengen met de woorden van de Heere, welke onze tekst vooraf gaan? Die vrede waarvan de profeten spreken, daar hij met het geloof verbonden is, bestaat niet dan onder de gelovigen, onder de kinderen Gods, en daarin zien wij de profetieën vervuld. Die vrede echter strekt zich niet uit tot de ongelovigen, integendeel is die prediking hun een aanstoot en ergernis. En dewijl de satan, die zijn rijk als een sterk gewapende in de ongehoorzamen bewaart, een vijand van Christus is, ja tegen Zijn rijk opstaat, komt hieruit voort dat door de leer van het Evangelie de boosheid van de kinderen der ongehoorzaamheid, welke als onder de as verborgen was, wordt opgewekt; zodat Christus, Die een oorzaak van vrede is, door de boosheid van de mensen een oorzaak wordt van krijg, twist en verdeeldheid. Hetwelk zo ver gaat, dat zij die eerst door de nauwste banden aan elkaar verenigd waren, in vijanden verkeren, ter oorzake van de kennis en belijdenis van de Heere Christus.

Wij beschouwden het noodzakelijk deze aanmerking vooraf te laten gaan, over de woorden waarop onze tekstwoorden volgen. Welaan staan wij ook enige ogenblikken bij deze stil. Waren de voorgaande redenen inzonderheid tot de discipelen gericht, de woorden van onze tekst sprak de Heiland tot de hele schare, welke om Hem heen stond. Inzonderheid echter tot de Farizeën, dewijl zij alleen geveinsden genoemd worden, gelijk ook in onze tekst. Deze waren het ook, die een teken uit de hemel begeerden van Jezus, om Hem te verzoeken, gelijk wij uit het eerste vers van het 16e hoofdstuk van het Evangelie van Matthéüs zien kunnen. Bij welke gelegenheid deze woorden schijnen te zijn uitgesproken.

Jezus zeide dan tot de schare, waaronder de Farizeën en Schriftgeleerden: Wanneer gij een wolk ziet opgaan van het westen, terstond zegt gij: daar komt regen, en het geschiedt alzo. Judea lag ten westen van de Middellandse Zee. Wanneer nu door de hitte van de zon de waterachtige dampen uit de zee worden opgetrokken, deze zich tot wolken samenvakken en door de wind voortgedreven worden, dan is dit een kennelijk voorteken van een spoedige en zware regen. Dit hadden de Joden ook opgemerkt. Wanneer zij dan nu zulke wolken in het westen zagen, zeiden zij tot elkaar: daar zal regen, zware regen komen. En zelden misten zij in deze hun verwachting. Want het geschiedde alzo. En wanneer gij de zuidenwind ziet waaien, zegt Jezus, zo zegt gij: daar zal hitte zijn, en het geschiedt alzo. De hete gewesten van Egypte, Ethiopië en Azië, met hun grote zandwoestijnen, lagen ten zuiden van Judea. Als dus deze wind begon te waaien, kon men heet weer en een schroeiende hitte, welke deze wind aanbracht, verwachten. Wanneer zij dus zeiden: daar zal hitte zijn, de zuidenwind waait, geschiedde het doorgaans gelijk zij verwachtten. Gij geveinsden, zegt de Heere, het aanschijn van de aarde en van de hemel weet gij te beproeven, en hoe beproeft gij deze tijd niet? Uit het voorkomen en het verschijnsel van de lucht weet gij te zeggen, hoe het op aarde en met de bewoners zelf zal wezen, of zij droog of nat, heet of koud weer zullen hebben.

Sommigen hebben gemeend, dat Jezus in deze woorden zou verboden hebben, of het ongeoorloofde zou hebben aangetoond, om uit de beschouwing des hemels te oordelen over het weer: hetwelk men te wachten heeft. Het tegendeel is waar: maar Jezus bestraft hen, dat zij zo oplettend waren in de zaken welke dit leven aangaan en niet op de tekenen, welke er gezien werden van het koninkrijk Gods. Daarom noemt Hij hen geveinsden, die wel daar acht op gaven, maar niet deze tijd, waarin zij leefden, beproefden, door niet op te merken dat deze de tijd van de komst van de Messias was, de welaangename tijd en de dag der zaligheid (2 Cor. 6:2). Hetwelk zij en uit de rol van de profeten, en uit de toestand van het rijk, zowel als van hun natie, doch inzonderheid uit de woorden, wonderen en tekenen van de Messias konden opmaken. Maar daarop gaven zij geen acht, en dit was bovenal noodzakelijk, want, zegt Jezus: waarom oordeelt gij van uzelf niet hetgeen recht is (Lukas 12:57)? Waarom oordeelt gij niet uit uw eigen opmerking en uit het getuigenis van uw consciëntie, zowel als uit hetgeen gij ziet en hoort, uit de tekenen en wonderen welke geschieden, hetgeen recht is? Namelijk, dat de komst van de Messias daar is; dit toch konden zij even zo gemakkelijk weten en

onderscheiden, als zij het aanschijn van de lucht onderscheiden konden. Daarom bevatten deze woorden een vermaning en bestraffing voor de Joden. Maar voor de Joden niet alleen, neen, ook aan de gehele wereld. Inzonderheid een vermaning en bestraffing voor deze tijd, daar er zo veel mensen zijn, die hun verstand scherp en opmerkzaam zijn op de dingen van deze tijd en waar hun tijdelijk voordeel van afhankelijk is; maar weinig acht geven op de tekenen der tijden, welke de toekomst van de Heere Christus verkondigen. Ja, zijn er niet velen, die in gewichtige en duidelijke zaken hun oordeel nog enige tijd willen opschorten, totdat zij een zeker einde kunnen zien? Dit menen zij voorzichtigheid te zijn, om elk onderzoek van de waarheid te schuwen, alsof het geen schandelijke onwetendheid en onopmerkzaamheid is, om zo nauwkeurig te zijn omtrent de dingen van de wereld en van het vlees. Daarentegen zo onopmerkzaam op de tekenen der tijden, en niet te oordelen van zichzelf hetgeen recht is!

Wij wensten in het tweede gedeelte van onze rede u te bepalen bij de tekenen des tijds, welke wij thans beleven.

II

Ik ben niet opgeklommen mijne geliefden om u de zekere tijd van het toekomstig oordeel aan te kondigen, wel wetende dat niemand die dag weet, ook niet de engelen in de hemel. Maar dat hij komen zal als een dief in de nacht en als een strik over allen, die op de gehele aardbodem zijn. Maar het is ook waar, dat men die dag nog zeer verre stelt, omdat men in zijn gedachten zich voorstelt, dat er nog zo veel dingen moeten gebeuren, welke een lang tijdsverloop vereisen. Terwijl men niet bedenkt dat de Almachtige, Die in zes dagen de wereld geschapen heeft, ook in een ogenblik dezelve kan doen vergaan, en in een korte tijd datgene daarstellen, waarvoor wij nog een lange reeks van jaren noodzakelijk achten. Maar, vraagt men, moet niet volgens de verborgenheid, welke Paulus bekend maakte, de volheid der heidenen ingaan en zal niet geheel Israël zalig worden? (Rom. 11:25).

Geliefden, wij moeten niet menen, dat hierin de bekering van alle Joden voorspeld wordt. Dit zou tegen het woord Gods zijn. De volheid der heidenen zal ingaan (Rom. 11:25), het bepaald getal uitverkorenen zal toegebracht en gezaligd worden. Nu reeds achttien eeuwen is dat Evangelie verkondigd onder de heidenen (want allen die geen Joden zijn, waren vroeger heidenen); daarvan zal het bepaalde getal, de volheid ingaan en toegebracht worden. En elk die wedergeboren wordt kan de laatste zijn om dat getal te volmaken. Maar alzo zal geheel Israël zalig worden (Rom. 11:26). Sommigen nemen dit voor het volk Israël, doch wij nemen het, met een geacht en godzalig uitlegger, voor het volk van God, in die zin: wanneer de heidenen zullen ingegaan zijn, en de Joden, over wie voor een gedeelte de verharding gekomen is, bekeerd zullen zijn, dan zal het Israël Gods, uit heidenen en Joden bestaande, zalig worden. Want de apostel Paulus wil in die woorden de uitgebreidheid van het koninkrijk van Christus aantonen, als bestaande niet slechts uit Joden, maar uit volkeren van verschillende landen, talen en natiën. Aldus noemt hij in de brief aan de Galaten (hoofdstuk 6:16), waar hij zegt: Zovelen als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid, en over het Israël Gods, de kerk van Christus, uit Joden en heidenen vergaderd, het Israël Gods. Alzo kan men uit deze betuiging geen bewijs nemen, alsof de dag van Jezus Christus nog zeer ver was. En indien men dit ook meende, dan was dit al een bewijs, dat men in het laatste der dagen was, want die dag zal onverwacht komen, als een dief in de nacht. En daar de Heere Christus vermaant om acht te geven op de tekenen der tijden en van de vijgeboom deze gelijkenis te leren, dat wanneer zijn tak teder wordt en zijn bladeren uitspruiten, men weet dat de zomer nabij is. Alzo ook gij, wanneer gij al deze dingen zult zien, zo weet dan dat het nabij is (Matth. 14: 32,33).

Welaan, laat mij u dan bij enige van die tekenen bepalen, welke als kenmerken van de laatste dagen worden opgegeven.

a) Jezus zegt (Matth. 24:14): Dit Evangelie des koninkrijks zal in de gehele wereld gepredikt worden, tot een getuigenis alle volken, en dan zal het einde komen. Velen brengen deze

woorden bij als een tegenbewijs, dat het einde nog niet spoedig zijn zal, doch zonder enige grond. Want Jezus zegt niet dat dit Evangelie te gelijk op alle plaatsen gepredikt zal worden, eer het einde komt. Maar dat het in de gehele wereld gepredikt zal worden, hun tot een getuigenis. Nu zijn er nog zeer veel volken zonder de kennis van het Evangelie, maar onder verschillende hunner, indien niet onder de meesten, is dat Evangelie al gepredikt door de apostelen en anderen in de eerste eeuwen van het Christendom, waar men nu zelfs de minste sporen niet meer van opmerken kan, en onder wie het niet meer verkondigd zal worden, dewijl het reeds onder hen gepredikt is, hun tot een getuigenis. Bij andere volken, welke in de laatste eeuwen ontdekt zijn, heeft men enige sporen gevonden, waaruit blijkt, dat hun voorgeslacht kennis van het Evangelie gehad moet hebben, en thans wordt bijna op de gehele wereld het Evangelie gepredikt, ter bevestiging dat dan ook haast het einde zal zijn.

b) Dat zorgeloosheid en vleselijke gerustheid een teken is van het laatste der dagen, zegt de Heere Christus het duidelijkst, als Hij zegt: Gelijk de dagen van Noach waren, alzo zal ook zijn de toekomst van de Zoon des mensen: want gelijk zij waren in de dagen vóór de zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende, tot de dag toe, op welke Noach in de ark ging, en bekenden het niet, totdat de zondvloed kwam en hen allen wegnam. Alzo zal ook zijn de toekomst van de Zoon des mensen. (Matth. 24:38,39). Nu dan, zijn onze dagen in veel opzichten niet gelijk aan de dagen van Noach, in zedeloosheid en goddeloosheid over de gehele wereld, zowel als in ons eertijds zo godsdienstig Nederland? De roepstemmen worden niet gehoord, de tekenen niet opgemerkt, met dood en eeuwigheid gespot, de boze dag verre gesteld, en alle zorg en bekommring is bij velen slechts om de dingen der wereld en om hun goederen te vermeerderen; is slechts om de ijdelheid van dit leven en de vermaken van de wereld te genieten.

c) Wanneer zullen zij zeggen: Het is vrede en zonder gevaar, dan zal een haastig verderf hen overkomen (1 Thess. 5:3), ziedaar een derde teken. Het is vrede en zonder gevaar roept men algemeen, zowel in het godsdienstige als in het staatkundige. Het is vrede en zonder gevaar, roept de wereld, nu wij in zulk een verlichte eeuw leven. En al ontstaan er al enige woelingen in de godsdienst, er is nochtans geen gevaar te vrezen, want ieder heeft vrijheid van denken, en de tijden van godsdienstoorlog en oorlog zijn niet te verwachten. Het is vrede in Nederland, roept men, en zonder gevaar, terwijl het een bedrieglijke vrede is, niet ongelijk aan die stilte in de natuur, kort voor de uitbarsting van een verschrikkelijk onweer. Wanneer zij nu zullen zeggen: het is vrede en zonder gevaar, dan zal een haastig verderf hen overkomen. Dit is dus mede een teken van het laatste der dagen, zowel als het horen van oorlogen en geruchten van oorlogen, uit bijna alle koninkrijken der wereld.

d) Een ander kenmerk, hetwelk de apostel Paulus van de laatste tijden opgeeft, is daar hij zegt (2 Tim. 3:1-5): Weet dit, dat in de laatste dagen ontstaan zullen zware tijden. Want de mensen zullen zijn liefhebbers van zichzelf, geldgierig, laatzinnig, hovaardig, lasteraars, de ouderen ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, achterklappers, onmatig, wreed, zonder liefde tot het goede, verraders, roekeloos, opgeblazen, meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods, hebbende een gedaante van godzaligheid, maar die de kracht derzelve verloochend hebben. Indien er immer een tijd bestond, waarop deze beschrijving van de mensen toepasselijk is, het is op de dagen die wij beleven. Eigenliefde en zelfverheffing. Ziedaar, het kenmerk van zo veel mensen, die voor hun eigen eer bezorgd zijn, maar de Heere van Zijn eer laten beroven. Of zich om de eer en de liefde Gods niet bekommeren; geldgierigheid, het zoeken en opleggen van schatten, en om slechts groot te worden in de wereld; hovaardij in kleding, huisraad, houding en spreken, laster, inzonderheid van hen, die voor de waarheid mogen uitkomen en van het volk Gods. Ongehoorzaamheid van de kinderen jegens hun ouders is nimmer tot zulk een hoge top geklommen als in deze dagen. Ondankbaarheid jegens weldoeners, onheiligheid en al wat de apostel verder opnoemt, zijn dingen welke in deze eeuw, welke in onze tijd gezien en bedreven worden. Inzonderheid is het geslacht van de huichelaren en oprichters van eigen gerechtigheid groot, die slechts een gedaante van godzaligheid vertonen, maar de kracht

derzelve verloochend hebben. Is dit dan wat de apostel opnoemt, allerwegen op te merken, dan zullen ook naar Gods Woord, zware tijden ontstaan.

e) In het laatste der dagen zullen spotters komen, schrijft de apostel Petrus (2Petr. 3:3). Ziedaar een ander kenmerk van de laatste dagen, een kenmerk zo duidelijk zichtbaar. Immers spot men, inzonderheid in deze dagen, openlijk en heimelijk, in geschriften en gezelschappen, met zulken, die voor de waarheid hun stem laten horen en wie de ere Gods zwaar op het hart ligt. De woorden van muiters, dwepers, oproermakers, liggen als in veler mond bestorven. Spot men niet met de ernstige preken, met wedergeboorte en zelfverloochening, met de meest kenmerkende leerstukken van de gereformeerde godsdienst, en wordt het niet haast wellevendheid geacht, door kwinkslagen of rechtstreekse aanvallen te spotten met ware vroomheid? Indien dit nu waar is, gelijk het niet weersproken kan worden, dan zijn wij ook thans is het laatste der dagen.

f) (2 Thess. 2:3) Dat niemand u verleide, schrijft Paulus. Dat niemand u verleide, want de dag van Christus komt niet, tenzij dat eerst de afval komt. Die afval nu is werkelijk daar. Een algemene afwijking van de leer der waarheid, die naar de godzaligheid is (Titus 1:1), heeft algemeen plaats in ons eertijds zo rechtzinnig kerkgenootschap, zodat het geen kerk meer is, Jezus Christus en Dien gekruisigd, niet recht meer gepredikt, maar de mens op de troon geplaatst wordt en in zijn waarde verheven. Want de kerk moet aan zoveel plaatsen met Maria klagen: Zij hebben mijn Heere weggenomen (Joh. 20:13). De afval is zichtbaar en in die afval hebben wij een teken dat de dag van Christus komt.

g) Als een ander kenmerk van de laatste dagen noemen wij de geesteloosheid en lauwheid van het volk des Heeren. Immers toen de Heere, gelijk wij in het 25e hoofdstuk van Matthéüs lezen, Zijn komst voorspelt om te oordelen de levenden en de doden, onder het beeld van een herder, die de schapen van de bokken scheidt, laat Hij de gelijkenis van de wijze en dwaze maagden voorafgaan. De wijze waren met de dwaze maagden in slaap gevallen tot op de komst van de bruidegom. Is dan ook de tijd niet daar, dat het volk des Heeren bij hun geestelijke wapens zijn ingesluimerd, dat zij alles hebben toegegeven, ja als slapende waren? En is dit ook niet een teken, dat de komst van de Bruidegom aanstaande is?

h) Eindelijk beroep ik mij op die gewichtige vermaning, welke wij lezen (Openb. 18:4): Gaat uit van haar Mijn volk, opdat gij aan haar zonden geen gemeenschap hebt en van haar plagen niet ontvangt. Deze stem is door de Heilige Geest tot velen in de lande gekomen, die uitgegaan zijn uit het aan zo vele zonden en grote afval zich schuldig makend Hervormd kerkgenootschap. Nu, zulke uitgangen hadden immers plaats, wanneer de redding Gods voor Zijn volk aanstaande was. Noach en de zijnen gingen slechts enige dagen voor de zondvloed van het boze mensengeslacht uit, in de ark. De Christenen die naar Pella moesten vluchten, deden dit kort voor de verwoesting van Jeruzalem. En zo zegt de Heere ook nu: gaat uit Mijn volk, opdat gij van haar plagen niet ontvangt. Heeft die uitgang werkelijk plaats, dan zijn wij ook in die tijd, dat de Heere gereed staat om Zijn plagen uit te gieten.

Wij zouden u nog bij andere tekenen bepalen kunnen, maar de tijd zou ons ontbreken. Nog een teken der tijden is aanstaande, tijden van benauwdheid en angsten, welke de komst van de Heere Christus onmiddellijk zullen vooraf gaan. Waarvan Daniël schrijft in de beide eerste verzen van het 12e hoofdstuk. Want, profeteert hij, te dier tijd zal Michaël opstaan, die grote vorst, die voor de kinderen Uws volk staat, als het zulk een tijd der benauwdheid zal zijn, als er niet is geweest, sedert er een volk geweest is, tot op die tijd toe. En op die tijd zal Uw volk verlost worden, al wie bevonden wordt geschreven te zijn in het Boek. En velen van degenen, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, deze ten eeuwige leven, en genen tot versmaadheden en afgrijzen. Zijn er dan zulke benauwde tijden aanstaande, dat de zon verduisterd en de maan in bloed veranderd zal worden, dat bange dagen zullen aanbreken en die dag komen zal als een dief in de nacht, en als een strik over allen die op de gehele aardbodem zijn (Lukas 21:35), hoe noodzakelijk is het dan niet, om bij het opmerken van de tekenen der tijden, van zichzelf te oordelen hetgeen recht is, of men nog ontvlieden mocht, of nog vervuld mocht worden hetgeen nog ontbreekt, opdat men wakende en biddende mocht zijn, en de Heere, wanneer Hij komt, ons vindt alzo doende.

Wij zijn genaderd aan het laatste gedeelte van onze rede, waarin wij van het gesprokene een toepasselijk gebruik wensen te maken.

III

Aldus hebben wij u mijne geliefden op enige tekenen van deze tijd opmerkzaam gemaakt. Velen van u zullen misschien nog nimmer daarop acht geslagen hebben, die vele dingen hebben zien gebeuren, doch zich om de toekomst van de Heere Christus weinig bekommeren. Niet bedenkende, dat die grote en vreselijke dag aanstaande is, niet bedenkende, dat ook zij elk ogenblik deze tegemoet gaan. En wanneer hun laatste uur slaan zal, er dan voor hen, indien zij onbekeerd sterven, in eeuwigheid geen wederkeren meer is van uit de plaats van het eeuwig verderf. Ja, mogen ook wij niet tot velen zeggen: Gij geveinsden, het aanschijn des hemels weet gij te beproeven, en hoe beproeft gij deze tijd niet? En waarom oordeelt gij van u zelf niet hetgeen recht is? Zijn er ook niet onder u, die behoren onder het getal dergenen, die wij opgenoemd hebben? Zijn er niet die geheel gelijk staan met de inwoners van de eerste wereld, toen de zondvloed kwam. Die onbekommerd en onbezorgd daar heen leven? Jongelingen, die zich verblijden in de dagen van hun jeugd, en wier harten zich vermaken in de dagen van hun jongelingschap, die wandelen in de wegen van hun hart en in de aanschouwing van hun ogen, maar niet bedenken dat God om al deze dingen hen zal doen komen in het gericht? (Pred. 11:9) Mannen en vrouwen, wier grootste zorg bestaat, of in het vergaderen van wereldse goederen, of alleen maar hun leven en krachten geven aan de tijd en de zorg van hun lichaam? Grijsaards, die nog niets hebben voor de eeuwigheid, en nochtans gerust en zorgeloos zijn? Och mijne hoorders, omdat niet haastig het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is het hart van de kinderen der mensen in hen vol om kwaad te doen. Hoe denkt gij over uzelf? Denkt gij dit, o mens, dat gij het oordeel Gods zult ontvlieden? Of veracht gij de rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt? Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij uzelf toorn als een schat, in de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods! (Rom. 2:5)

O, toen de gehele wereld in de watervloed omkwam, welk een benauwde tijd was het niet reeds toen op de aarde! Maar wat zal het niet zijn, als die geduchte tekenen van des Heeren komst daar zijn. Als de zon verduisterd wordt en de maan haar schijnsel niet meer geeft, en de sterren van de hemel zullen vallen (Matth. 24:29). Als de Heere komen zal op de wolken des hemels in al Zijn heerlijkheid, om die vreselijke gerichtsdag te houden, waarop al de handelingen der mensen in de weegschaal zullen gelegd worden, waarop Hij als een wrekend Rechter zal verschijnen voor hen, die in dit leven Zijn Woord versmaad en bespot hebben? Hoe zult gij dan niet staan als een wanhopende aan de linkerhand van Christus. Vreselijk is de gedachte, rekenschap te moeten afleggen en geen enkel woord ter uwer verontschuldiging te kunnen bijbrengen. Dewijl dan uw geweten u beschuldigen zal, dat gij in uw leven, toen de liefelijke stem van het Evangelie tot u kwam, de zaligheid van uw ziel van u gestoten hebt.

Och, mocht gij dan van uzelf nu nog oordelen hetgeen recht is. Oordelen, dat de wereld voorbij gaat met al haar begeerlijkheden. Dat zij u geen genoegen geven kan, want welke vrucht laat de werelddienst na? Niets dan onvrede. De ene vreugde is dikwijls niet voorbij, of men haakt weer naar een andere, om toch dat onaangename gevoel, dat zegt: het is onvrede, tot zwijgen te brengen. Zolang, tot de Heere zegt: uw leven is een lachen geweest, gij zult eeuwig wenen in de buitenste duisternis. Te oordelen dat gij een zondaar zijt, dat uw leven niets anders is geweest dan een overtreden van des Heeren wet. Dat gij de eeuwige straf, op de zonde gedreigd, verdiend hebt, en dat gij daarenboven onmachtig in uzelf bent. Mocht gij uzelf veroordelen, dat is, van zich zelf oordelen hetgeen recht is. Ga als zulke veroordeelden tot de Heere Jezus, Die zegt: Wie tot Mij komt zal Ik geenszins uitwerpen (Joh. 6:37). Het is nu nog de welaangename tijd, de dag der zaligheid (2 Cor. 6:2). Werpt u dan op de knieën voor Christus en zegt: Heere, ik zal niet aflaten, tenzij Gij mij gezegend hebt (Gen.32:26).

Wordt het als een kenmerk van de laatste tijd opgegeven, dat men zeggen zal, het is vrede en geen gevaar? Zijn er ook niet zulke die menen vrede te hebben, ofschoon zij naar het goeddunken van hun hart wandelen? Die menen vrede te hebben met God door Christus, daar zij nochtans onverzoend zijn? Die gerust zijn op hun godsdienstige opvoeding en enige uitwendige godsdienstplichten, terwijl zij nog onwedergeboren zijn? Die op de barmhartigheid Gods steunen en denken, dat het wel met hen is voor de eeuwigheid? Och geliefden, zo lang gij uzelf in uw dodelijke onmacht en Jezus Christus is Zijn algenoegzaamheid nog niet hebt leren kennen, zolang gij nog geen zelfverloochening kent, en nog niet al uw gerechtigheden hebt leren beschouwen als een wegwerpelijk kleed, zolang als gij geen lust in, en alles te bovengaande begeerte naar de drieëenige Verbondsgod hebt leren kennen, de leden die op aarde zijn nog niet hebt leren doden, och, al meent gij dan ook vrede met God te hebben en dat gij geen gevaar behoeft te vrezen, gij verkeert nochtans in het grootste gevaar. Gij hebt geen vrede met God, en indien dat niet is, dan is Hij voor u een verterend vuur. En wie is er, die bij een eeuwige gloed kan wonen (Jes. 33:14)? Nee, een haastig verderf zal u overkomen, en gij zult de man gelijk zijn, wiens huis niet op de steenrots gegrond, maar op de zandgrond gebouwd is, en de slagregen is neergevallen en de waterstromen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid en zijn tegen het huis aangeslagen, en zijn val was groot (Matth. 7:27). O, wat zal het dan niet te zeggen zijn, met een ingebeelde vrede en hemel naar de hel te moeten gaan, en voor eeuwig met zichzelf bedrogen te zullen uitkomen. Wanneer zij in de weegschaal gewogen en te licht bevonden zullen worden (Dan. 5:27). Waarlijk, het is zulk een geringe zaak niet, onder het klein getal der uitverkorenen te behoren, te zijn onder het kleine kuddeke, wien het des Vaders welbehagen is het koninkrijk te geven. De tijd is aanstaande, het uur van uw verscheiden breekt aan. Indien gij nog maar zoveel hebt als de dwaze maagden hadden, (en misschien hebt gij dat alles nog niet), dan zult gij, wanneer gij bij de komst van de Bruidegom zeggen zult: Heere, Heere doe ons open, ten antwoord krijgen: mens, Ik ken u niet, Ik weet niet vanwaar gij zijt (Matth. 25:12). O dat gij dan van uzelf oordelen mocht hetgeen recht is, uzelf beproevende of gij wel genoeg hebt voor de eeuwigheid, en of hetgeen gij meent te bezitten, de toets zou kunnen doorstaan. Om met David te bidden: Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten, en zie of bij mij een schadelijke weg is, en leid mij op de eeuwige weg (Psalm 139:23,24).

Wordt het als een teken van de laatste dagen opgegeven, dat er spotters zullen zijn, zijn zij er ook niet werkelijk, die of met Gods Woord, of met Zijn volk, of met bekering en wedergeboorte de spot drijven? Dwaalt niet, God laat zich niet bespotten (Gal. 6:7). Er wordt niet gelachen of gespot met een mens, maar met de Heere Christus zelf, Die gezegd heeft: Al wat gij de minste van Mijn broederen aandoet, dat doet gij Mij aan. Die een van deze kleinen, die in Mij geloven ergert, het ware hem nutter dat een molensteen om zijn hals gedaan, en dat hij verzonken ware in de diepte der zee (Matth. 18:6). En God Zelf zegt: die Mijn volk aanraakt, raakt Mijn oogappel aan (Zach. 2:8). O wat zal het dan niet verschrikkelijk zijn, voor die heilige en rechtvaardige God te moeten verschijnen, met Wien, met Wiens volk, met Wiens werk en waarheid men gespot en gelachen, dat men veracht heeft. Wiens woorden, in Zijn naam uitgesproken, als ijdel en zot geklap werden aangemerkt. Och, wat zal het niet zijn, als zulken, die het oordeel Gods niet ontvlieden zullen, indien zij niet bekeerd worden, als zulken in wier harten de Alwetende leest, wier gesprekken Hij allen gehoord heeft, voor Hem zullen moeten verschijnen. Als degenen, wie zij bespot hebben, zullen worden aangenomen, en zij naar de eeuwige rampzaligheid verwezen zullen worden, om daar het loon van hun ongerechtigheid te ontvangen. Want, zegt de Heere tot zulken: Ik zal lachen als uw vreze komt, en spotten in uw verderf (Spr. 1:26). De Rechter staat voor de deur, de Heere komt! Och, dat dan ook zulken nog eens van zichzelf oordelen hetgeen recht is, de Heere nog eens mogen dienen met vreze, en zich in Hem verheugen met beving. De Zoon mogen kussen, opdat Hij niet toorne, en zij op de weg vergaan, wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden (Psalm 2:12). Wordt het als een kenmerk van de laatste tijd opgeven dat er zijn zullen, die slechts een gedaante hebben van godzaligheid, maar de kracht daarvan verloochend hebben (2 Tim. 3:5). Zijn er ook niet zulken? De gedaante van godzaligheid, o huichelaren of

schijnbekeerden, zal u niet in de hemel brengen. Mensen kunt gij wel bedriegen, omdat zij geen hartenkenners en nierenproevers zijn, maar niet de alwetende God, Die lust heeft tot waarheid in het binnenste. Bij mensen mag u roem hebben, maar niet bij God. O, hoe verschrikkelijk, iets anders te willen schijnen voor de mensen, dan men in waarheid is! Of meent gij waarlijk godzalig te zijn? Nu dan, zeg mij of gij haat gevoelt tegen de zonde. Niet slechts uitwendig, maar inzonderheid inwendig? En lust en liefde, om niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods te leven? O, oordeelt toch van uzelf hetgeen recht is (Lukas 12:57). Of gij niet nog maar behoort onder het getal van degenen, die slechts een gedaante van godzaligheid bezitten, en nochtans naar het goeddunken van hun eigen zondig hart leven. Een verandering is nog geen ware godzaligheid. Beproof en toets daarom uzelf, en stel u met niets minder tevreden, dan met de verzekering dat uw zonden gereinigd zijn door Jezus Christus. Bidt veel: Heere, doorgrond en ken mij, en zie of bij mij een schadelijke weg zij, en leid mij op de eeuwige weg (Psalm 139:23,24).

Wordt er als een kenmerk van de laatste tijden opgegeven, dat de wijzen met de dwazen als in slaap zijn gevallen, en er een lauwheid en traagheid onder het volk des Heeren zijn zal. Wij hebben tot u, vromen, daarover heden voor acht dagen gesproken, en u bepaald bij de twist welke de Heere met u heeft, oordeelt nu over uzelf hetgeen recht is. Wat hebben de vermaningen en toespraken bij u achtergelaten? De middag of avond van diezelfde dag hebt u misschien gezegd: wat is dat een waarheid, welk ons is voorgehouden! Ja, bij ons ligt de schuld, wij zijn de bedervers en hebben des Heeren oordelen rechtvaardig verdiend. Misschien is deze of gene opgewekt geworden om weer de gezelschappen te bezoeken, waarop hij gedurende enige tijd minder gezien werd. Misschien zal men nog een of twee dagen daarna, wanneer men elkaar ontmoet, erover spreken. Maar daar zal het wel met de meesten van u bij blijven. Indien het niets meer achterlaat, dan zegt dit bitter weinig. Nochtans ziet, ik heb het u gezegd, het ligt voor uw rekening. Indien u niet bent gaan nederzitten en uw weg overdacht hebt, indien u niet in de schuld bent gevallen, en uw zonden, zowel als de zonden van uw huis, voor de Almachtige belijden zult, indien u niet met de uwen over de dingen die het koninkrijk Gods aangaan begint te spreken, indien u niet in de kracht Gods de strijd bij vernieuwing aanvangt tegen de duivel, wereld en zonde, en niet bij vernieuwing een verbond met de Heere aangaan zult, dan heeft het niets bij u achtergelaten, dan een blote toestemming, en daardoor hebt u de Heere, uw Verbondsgod, bedroefd.

O, mijne geliefden, misschien zijn er zware tijden aanstaande, tijden welke de toekomst van uw Heere, Die zeer onverwachts komen zal, zullen vooraf gaan. Leert van de vijgeboom deze gelijkenis: wanneer nu zijn tak teder wordt en de bladeren uitspruiten, zo weet dan dat de zomer nabij is. Alzo ook gij, wanneer gij deze dingen zult zien geschieden, zo weet dat het einde nabij voor de deur is (Matth. 24:32,33). Laat dan uw lendenen omgord zijn en de kaars brandende, en zijt gij de mensen gelijk, die op hun Heere wachten, wanneer Hij wederkomen zal van de bruiloft, opdat als Hij komt en klopt, zij Hem terstond mogen opendoen. Zalig zij die dienstknechten, welke de Heere, als Hij komt, zal wakende vinden. Voorwaar, ik zeg u, dat Hij zich zal omgorden en zal hen doen aanzitten en bijkomende zal Hij hen dienen (Lukas 12:35-37).

Zo waakt dan, want gij weet niet wanneer de Heere des huizes komen zal, des avonds laat of te middernacht, of met het hanegekraai of in de morgenstond. Opdat Hij niet onvoorzien komt en u slapende vindt. En hetgeen Ik u zeg, dat zeg Ik allen: Waakt (Markus 13:35-37)!

AMEN

DE ARGLISTIGHEID

VAN HET MENSELIJK HART

Tekst : Jeremia 17 : 9

Voorzang : Psalm 139 : 1, 14

Tussenzang : Psalm 33 : 7, 8

Nazang : Psalm 19 : 6, 7

Wanneer u, mijne geliefden, met iemand omgang had, op wie u geen staat kon maken, maar die integendeel zijn bedrog, zijn list en vijandschap tegen u nu eens meer openlijk, dan weer op een meer bedekte wijze openbaart; die alles, onverschillig wat het ook zij, zal aangrijpen, om u tot zonden te verleiden en aan te sporen; en wel tot zulke, welk hij, door een langdurige omgang met en een nauwkeurige kennis van u, kent als de meest geliefkoosde en met uw gestel best overeenkomende; die straks met uw berouw spot, het op een ongeoorloofde wijze of door andere zonden zal zoeken te verdrijven, en die u van jaren geleden als zodanig hebt leren kennen, hoe zoudt gij u jegens zo een gedragen?

Mij dunkt, ik hoor als uit één mond zeggen: hem verlaten! Een dwaas is hij, die zich met zulk een langer ophoudt. Nee, hoe eerder hoe beter van hem afgezien, zonder hem ooit weer te bezoeken! Best, indien het mogelijk is, doe het.

Doch ik spreek van het hart, die vijand binnen in ons, waarvan een kerkvader, toen hij de wereld en de mensen, schatten en eerambten in een woestijn ontvlood, zeggen moest: Ik heb alles verlaten, maar mijn hart heb ik niet verlaten. Waarvoor Luther betuigde meer bevreesd te zijn, dan voor de paus of zijn kardinaal. En een ieder, die slechts enige zelfkennis heeft en op zijn hart heeft leren acht geven, zal de waarheid en gegrondheid van deze betuiging wel moeten toestemmen en erkennen, dat het ook hier geldt: Zij zullen des mensen vijanden zijn, die zijn huisgenoten zijn (Matth. 10:36). Ik heb mij voorgenomen, in dit uur te spreken over de arglistigheid en dodelijkheid van het menselijk hart. De Heere doe het strekken tot waarachtige ontdekking en zelfbeproeving. Hij wekke ons op door Zijn Geest, om onze harten

te behoeden boven al wat te bewaren is, dewijl daaruit de uitgangen des levens zijn (Spr. 4:23).

Naderen wij, om dat te vragen, in het gebed tot Hem, Die harten doorgrondt en de nieren beproeft.

Tekst: Jeremia 17 : 9.

Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het; wie zal het kennen?

I

Het is een waarheid, die door de dagelijkse ervaring bevestigd wordt, dat men namelijk met niets meer bedrogen uitkomt dan met mensen. En waarom? Omdat men niet in hun hart kan lezen, en tussen de mond en het hart vaak een grote tegenstrijdigheid plaats heeft. Ook is er voor die zelfde mens niets rampzaliger, dan voor een eeuwigheid bedrogen uit te komen, terwijl men meende eeuwig zalig te zullen worden. De oorzaak daarvan is de arglistigheid en dodelijkheid van ons hart, waarover ik in dit uur tot u hoop te spreken, om enige flauwe trekken daarvan af te tekenen. Staan wij vooraf een ogenblik stil bij de samenhang en de zin van onze tekstwoorden.

Horen wij in het vijfde en zesde vers van ons teksthoofdstuk de vloek uitspreken over de man, die op een mens vertrouwt en vlees tot zijn arm stelt, doch wiens hart van de Heere afwijkt, al belijdt hij dan ook met de mond zich nabij de Heere te houden, en wordt daarentegen in vers zeven en acht die man gezegend genoemd, die op God vertrouwt en wiens vertrouwen de Heere is. Deze zijn vaak van elkaar niet te onderscheiden. De huichelaar kan men van de oprechte vaak niet kennen. Het ongegrond en bedrieglijk vertrouwen wordt vaak voor het vaste en enig onwankelbare aangezien. Daarom laat de Heilige Geest volgen: Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het; wie zal het kennen?

U weet, mijne geliefden, dat er vaak in het Woord Gods van het hart des mensen in een eigenlijke zowel als in een verbloemde of oneigenlijke zin gesproken wordt. Wat het natuurlijk, in de eigenlijke zin des woords, vleselijk hart is, behoort niet tot mijn taak, om u te beschrijven. Maar in de oneigenlijke zin, gelijk in onze tekst, wordt door het hart verstaan datgene, wat in de mens is. De ziel zegt men gewoonlijk. Wij zeggen liever de redelijke geest, waardoor de mens van het redeloze vee onderscheiden is. Zo lezen wij van reinen van hart (Matth. 5:1). Van gereinigde harten door het geloof (Hand. 15:9). Van een wet in de harten geschreven (Psalm 37:31). Van een geloven met het hart ter rechtvaardigheid (Rom. 10:10). Zo lezen wij van onverstandige harten die verduisterd zijn (Rom. 1:2). Uit welke spreekwijzen wij duidelijk kunnen opmaken, dat door het hart de geest van de mens bedoeld wordt, en zeer juist komt de geest van de mens onder de benaming van het hart voor.

Immers is het hart binnen in ons lichaam, zo is ook de geest, die in ons binnenste geformeerd wordt, onzichtbaar en verborgen. Het hart is het voornaamste deel van het lichaam, zo ook de geest van de gehele mens. In het hart is de oorsprong van ons dierlijk leven, de geest is het beginsel van alle redelijke werkzaamheden. Het hart moet bovenal bewaard worden, deszelfs wonden zijn dodelijk. Het is daarom dat de Almachtige het daar heeft geplaatst, waar het het veiligst is en rondom door beenderen beschermd wordt. De zorg voor de geest behoort bovenal te worden behartigd. Reden genoeg, ten bewijze van de juistheid, waarom de geest van de mens zo dikwijls in Gods Woord onder de benaming van het hart voorkomt. Gelijk dit ook geschiedt in onze tekst, waar van gezegd wordt, dat het arglistig is.

Het oorspronkelijke woord, door onze overzetter zo juist arglistig vertaald, wordt onderscheiden overgezet. Nu eens betekent het bedrieglijk, geneigd om ons te verstrikken, dan wordt het gebezigd van de listen en lagen, die iemand gelegd worden. Inzonderheid vertaalt men het: Verdraaid, krom, oneven, vol van verkeerdheid. En inderdaad, zo is het menselijk hart. Vol schuilhoeken en verborgen kuilen, vol listen en bedriegerijen, hetwelk een ander ding beoogt, terwijl het een ander voorwendt, en inwendig geheel iets anders bedoelt, dan het met de tong belooft en door daden laat blijken.

Daarvan kan men het oorspronkelijke woord ook onnaspeurlijk en diep vertalen, en dit alles tezamen genomen, kan in het ene woord arglistig worden overgebracht. Zoals het hart van de mens, inzonderheid van de nog onwedergeborene, beschreven wordt, niet alleen arglistig, maar arglistig meer dan enig ding, of, gelijk er eigenlijk staat, arglistig boven alles.

De slang nu was listiger dan al het gedierte des velds, maar het hart is dit boven alles. Geen schepsel zo listig en bedrieglijk, als het hart van een mens. Doch niet alleen dit, maar het is dodelijk. Dat is: ten dood strekkende, waaraan de dood vast is, ongeneeslijk. Immers voor deze verklaring hebben wij grond in de vergelijking van andere plaatsen, waar dit woord voorkomt. Bij voorbeeld in het zestiende vers van ons teksthofdstuk: Ook heb ik de dodelijke dag niet begeerd. En hoofdstuk 30:12: Uw breuk is dodelijk, uw plaag smartelijk. En de profeet Micha: Haar plagen zijn dodelijk (hoofdstuk 1:9). Zo is ook het hart dodelijk, ongeneeslijk, vertwijfeld boos, gelijk wij het met onze geachte kanttekenaars kunnen overzetten, en het verwondert ons niet, dat aldus onze harten beschreven worden.

Aan hen, die ons zouden willen tegenwerpen, dat deze beschrijving van het hart alleen betrekking had op de hardnekkige Joden, die ten tijde van de profeet Jeremia leefden, antwoorden wij, dat God na de zondvloed van het hele menselijk geslacht zegt: Dat al het gedichtsel der gedachten zijns harten ten alle dagen alleenlijk boos is (Gen. 6:5). En de Heere Christus, Die niet nodig had, dat iemand van de mens getuigde, omdat Hijzelf wist wat in de mens was, leert ons, dat uit het hart van de mens voortkomen: Boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen (Matth. 15:19). Dit alles en nog zo veel meer komt voort uit het dodelijk boze hart, terwijl dat hart nog aan alles een schone glimp en goede schijn weet te geven. Terecht dus wordt het arglistig genoemd. Arglistig meer dan enig ding, wie zal het kennen? Het is zo vol schuilhoeken en uitvluchten, zo gesloten en onnaspeurlijk, dat geen mens weet wat in de mens is, dan de geest van de mens zelf. Ja, het is zo vol zonde en bedrog, dat de mens zijn eigen hart niet kent en zijn verborgen afdwaling niet verstaat. Wie zal, wie kan het dan kennen. Wie kent het alleen en volkomen? Ziedaar een vraag, welke God Zelf, onmiddellijk op onze tekst beantwoordt: Ik de Heere doorgrond het hart en proef de nieren, en dat om een iegelijk te geven naar zijn wegen, naar de vrucht zijner handelingen. Doch om opzettelijk te spreken over de volmaakte kennis Gods van het menselijk hart, ligt niet in ons plan, daar wij, in het tweede gedeelte van onze rede, u wensen te bepalen bij de arglistigheid des harten, opgemaakt uit eigen ervaring, zowel uit de opmerking en het verkeer met anderen, en wel

- a. vooreerst: zoals die zich openbaart in onwedergeborenen;
- b. ten tweede: zoals die plaats heeft in schijnbekeerden;
- c. en eindelijk: zoals die gevonden wordt bij de wedergeborenen.

II

Arglistig is het hart meer dan enig ding, ja dodelijk is het!

Ziedaar een waarheid, welke de alwetende Hartenkenner en Nierenproever zelf betuigt, en allen, wier ogen door de Heere zijn geopend, wier verstand verlicht is, uit ervaring kennen, en voor God en de mensen met betrekking tot zichzelf belijden: In het paradijs, uit de afval en ongehoorzaamheid van onze eerste ouders, is ons hart arglistig meer dan enig ding, ja dodelijk geworden. Daar werd ons heilig verstand duisternis, onze wil ten kwade geneigd en ons oordeel verdorven. Daar werd ons hart een bron van allerlei onreinheid en verkeerdheden, begeerlijkheid en zonde, een fontein die geen goed water kan opwellen, een wijnstok die slechts stinkende druiven geeft, een kwade boom die geen goede vruchten kan voortbrengen. Toen gewon Adam een zoon naar zijn gelijkenis, en van al zijn nakomelingen kon nu gevraagd worden: Wie zal een reine geven uit een onreine (Job 14:4)? En het antwoord moet zijn: Nier een! Want het gedichtsel van 's mensen hart is boos van zijn jeugd aan, is arglistig meer dan enig ding, ja dodelijk.

Duizenden hebben er geleefd op deze wereld, die deze waarheid niet geloofden, die deze waarheid verdraaiden tot hun eigen verderf. Die hiermee gespot hebben, maar nu al met eeuwige wroeging moeten ondervinden, dat zij zichzelf, dat hun arglistige en dodelijke harten

hen bedrogen hebben. Duizenden anderen snellen het eeuwig verderf tegemoet, die op deze wereld een schoon gelaat tonen, en omhangen zijn met het blinkend kleed van eigen gerechtigheid, maar waaronder een arglistig en dodelijk hart verborgen is. Terwijl anderen onbezorgd en vrolijk daarheen dartelen, daar zij hun vijand met zich omdragen en een vergiftigde slang in hun boezem voeden. Daar is de verwaande en onbekommerde wereldjongeling, die naar het goeddunken van zijn eigen hart leeft. Dat bedrieglijke hart zegt hem: Gij zijt in die tijd van het leven, waarin gij het geoorloofd vermaak van de wereld wel mag genieten en u verheugen in de dagen van uw jongelingschap. Een jongeling kan immers niet leven als een oude man, die dit deed was slechts een huichelaar en een geveinsde. Aldus zondigt hij tegen de Almachtige, in Wiens hand zijn adem is, Die al zijn onreine gedachten weet en zijn verborgen zonden kent. Die hem om al deze dingen zal doen komen in het gericht. En wanneer (Pred. 11:9)? 's Avonds ligt hij reeds als een bloem afgesneden, terwijl hij 's morgens van een lang genoeglijk leven droomde, de dag van de dood ver weg stelde en ongehoorzaam was aan het bevel des Heeren: Gedenk aan uw Schepper in de dagen van uw jongelingschap (Pred. 12:1)!

Daar zijn er anderen, die verder zullen gaan en met God en geestelijke zaken, met wedergeboorte en bekering de spot drijven. Die, indien het al niet op hun gezichten te lezen staat, dan toch in hun hart lachen, wanneer hun met ernst het gewicht van de eeuwigheid wordt voorgehouden en de noodzakelijkheid van de wedergeboorte voorgesteld wordt. Het arglistig hart zegt hun: Toont slechts een onverschillig gelaat en geeft door uw gebaren te kennen, dat niets u treft. Daarmee kunt u die lastige vermaners het meest plagen. Doch zij verzetten zich niet tegen een mens, maar hun dodelijk hart spant met de duivel samen tegen de almachtige God, Die hen met de adem Zijner lippen kan doden. Hun arglistig hart zegt hun, dat velen hunner, die de godsdienstige samenkomsten bijwonen, slechts huichelaars zijn en een domme hoop, waar de een de ander naloopt, doch waaronder men geen wijze, geen verstandige zal aantreffen. Hun arglistig hart spoort hen aan om te spotten, daar zij met God spotten, terwijl de dodelijkheid van hun hart van kwaad tot erger overslaat, en indien zij zich niet bekeren, zal God lachen in hun verderf en spotten als hun vrees komt (Spr. 1:26).

De arglistigheid van het hart openbaart zich ook in hen die gerust zijn op hun godsdienstige opvoeding en hun uitwendig onberispelijk gedrag. Hun arglistig hart maakt een vergelijking tussen hen en anderen. En de schaal slaat altijd tot eigen voordeel over. Want zij misbruiken des Heeren naam niet, noch verachten, gelijk anderen, het volk van God. Integendeel horen zij de gelovigen graag spreken en er kan voor hen niet te ernstig gepreekt worden. Bedenken zij al eens dat zij nog onbekeerd zijn, dan stellen zij hun bekering uit tot een gelegener tijd en durven God wel beloven, wanneer zij zich bekeren zullen, of laat ons liever zeggen, zij willen de Heere met zulke beloften tevreden stellen.

Dit is ook de arglistigheid van het hart en een hoogst gevaarlijke toestand. Want hun beloften en voornemens zijn vleselijk, en zijn ze dat, dan wordt er ook van gezegd: Alle vlees is gras en al zijn sierlijkheid als een bloem des velds. Het gras verdort, de bloem valt af als de Geest des Heeren daarin blaast. Voorwaar het volk is gras. Het gras verdort, de bloem valt af, maar het Woord van onze God bestaat in eeuwigheid (Jes. 40:6,7,8).

Anderen weer zijn er, die weinig over dood en eeuwigheid, over de rechtvaardigheid Gods en het toekomend oordeel zich bekommeren, daar zij alleen bezorgd zijn voor hun bestaan in de wereld. Terwijl het arglistig hart zegt: Uw beroep getrouw waar te nemen en voor uw huisgezin te zorgen is ook godsdienst. Niemand zal u helpen wanneer gij in uw zaken achteruit zult gaan. Zie eens op deze en gene, hoe zichtbaar zij al verminderd zijn. De gezelschappen der vromen zijn wel goed, in de Bijbel lezen is wel nuttig, maar het brengt geen winst aan. Anderen mogen dat waarnemen, die meer tijd hebben, ik kan mij alsnog daarmee niet ophouden. O verschrikkelijk bestaan van iemand, wiens ziel in de volgende nacht kan worden afgeëist, en wiens einde, indien hij zo blijft, eeuwig rampzalig in de hel zal zijn.

Ook zijn er, en niet weinigen, die vertrouwen op hun goede hart en de goede meningen, welke daaruit voortkomen, daar het nochtans arglistig is meer dan enig ding, en de man, die op zijn hart vertrouwt, in Gods Woord een zot genoemd wordt (Spr. 28:26).

Terwijl anderen door hun arglistig en dodelijk hart op de barmhartigheid van God gewezen worden. Hun hart zegt: God is niet onrechtvaardig, dat Hij u voor eeuwig zou verstoten. Gij doet immers niemand enig nadeel, niemand weet iets op uw gedrag te zeggen, u betracht uw plicht, u bidt, dankt en leest. Niemand is volmaakt en zonder zonde, en Jezus Christus is toch in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken. Aldus leven zij voort, totdat zij eenmaal, maar voor eeuwig te laat, hun ogen zullen openen en in de weegschaal van Gods rechtvaardigheid gewogen en te licht bevonden zullen worden.

Zijn er ook niet velen, die in hun jeugd of verdere leeftijd eens enige dagen of weken een ontrust geweten of benauwde ziel gehad hebben over hun vloekwaardige toestand en de eeuwigheid, welke zij tegemoet gingen. Die de besmetting van de wereld wel voor enige tijd ontvloden waren, maat in dezelve weer gewikkeld zijn, en met de gewassen zeug tot de wenteling des slijks zijn weergekeerd (2Petr. 2:22)? Deze worden door hun arglistig hart vaak op die ontroeringen van het gemoed gewezen en gerustgesteld met de ongegronde veronderstelling, dat de Heere op Zijn tijd nog wel eens bij vernieuwing zal afdalen.

Tegenover die geruststelling staat wel een gedurig ontrust en beschuldigend geweten, doch die onrust en beschuldiging is niet ongelijk aan een langzame ziekte die de dood na zich sleept. Ook worden er veel gevonden, die door hun arglistig hart tot hun geruststelling gewezen worden op hun liefde tot de waarheid, waarvoor zij dikwijls, ondanks de zwakheid van hun lichaam en andere moeilijkheden, hele reizen ondernemen en gewillig smaad en spot van hun huisgenoten en vrienden verdragen. Doch als dit alleen hun grond is en er is geen waarheid in het binnenste, dan zijn zij maar luidende schellen en klinkende metalen (1Kor. 13:1), die met dat alles zowel als met hun vleselijke liefde tot Gods volk, met hun gemoedsaandoeningen en gestalten, zullen verloren gaan.

Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het in hen, die aldus met zichzelf redeneren: U bent immers niet als deze of gene, u neemt uw plicht waar, u doet zoveel als u kunt, u wilt immers wel bekeerd worden en u wenst toch dat de Heere nog eens in genade op u mag neerzien. U zucht om het te verkrijgen en hoort graag spreken over de dingen, die het Koninkrijk Gods aangaan. Uzelf kunt u toch niet geven, en er kwamen er nog wel ter elfder ure in de wijngaard. De moordenaar is nog wel aan het kruis bekeerd, zo zal er voor u ook nog wel eens een tijd komen, waarin u bekeerd zult worden. Met deze en gene is dat ook wel gebeurd. Wanneer u eens ouder geworden zult zijn, een eigen huishouden zult hebben en van die beslommering, waarin u zich thans nog bevindt, ontdaan zult zijn, dan zal het wel anders komen. Dit is ook de arglistigheid van het hart en een zeer losse zandgrond. Met de mond zal men het wel als grond verwerpen, maar het bedrieglijk hart oordeelt er geheel anders over.

Hoe arglistig is het hart van een huichelaar en rechtvaardige in zijn eigen ogen (eigengerechtigte), die steeds bezorgd is om de naam te behouden welke hij zich verworven heeft, en alles doen zal om van de mensen gezien en geëerd te worden, doch bij wie de ere Gods niet in het minst in aanmerking komt. Van wie dus terecht gezegd kan worden: Hij had de eer van de mensen lief, meer dan de eer van God. Maar eenmaal zal hij ondervinden dat hij een pad heeft bewandeld, welks einde wegen des doods zijn (Rom. 6:21).

Dit alles, mijne geliefden, en nog oneindig veel meer, heeft betrekking op de arglistigheid en dodelijkheid des harten in onbekeerden. Ja, dat hart is zo arglistig en boos, zo dodelijk en verkeerd, dat alle zaden van ondeugd daarin opgesloten liggen, zodat de dadelijke zonden van anderen afbeeldingen zijn van hetgeen in ieders hart gevonden wordt, als: Boze bedenkingen, onreine begeerten bij dag en nacht, kwade gedachten, veroordelingen, haat en vijandschap, terwijl men een uitwendig vriendelijk gelaat vertoont. Kwade veroordelingen over mensen die men niet kent, verkeerde en hatelijke toepassing van uitdrukkingen, verbloeming en verzachting van zonde, misbruik van het Woord Gods, komen daaruit voort. Hoe velen, door de arglistigheid van het hart verleid, menen zich op de smalle levensweg te bevinden, daar zij nog op de brede weg des verderfs zijn. Dit is het tweede, waarover wij enige ogenblikken

wensen te handelen, door te spreken over de arglistigheid des harten, met betrekking tot de schijnbekeringsen.

b. Dat er vele zulke schijnbekeringsen zijn, dat er vele mensen zijn, die de naam en de schijn hebben dat zij leven, daar zij dood zijn, behoeft geen betoog. Want anders zou de Heere Christus niet gesproken hebben van ranken die geen vrucht dragen in Hem, die buiten geworpen zullen worden (Joh. 15:2). Van hen die in de stal zijn, maar niet door de rechte deur zijn ingegaan (Joh. 10:1). Van twee huizen waaraan uitwendig geen onderscheid was, terwijl alleen de grond verschillend was. Van dwaze maagden die men tot de komst van de bruidegom volstrekt niet onderscheiden kon. Lezen wij niet van degene die een gedaante van godzaligheid hebben, van wie God zegt: Hoewel zij mij dagelijks zoeken en een lust hebben aan de kennis van Mijn wegen, als een volk dat gerechtigheid doet en het recht van zijn God niet verlaat, vragen zij Mij naar de rechten der gerechtigheid; zij hebben een lust tot God te naderen (Jes. 58:2), daar zij nochtans de ware kinderen niet zijn. Zullen er niet op die dag gevonden worden die zeggen zullen: Heere! Heere! hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd en in Uw Naam duivelen uitgeworpen? Doch tot wie de Heere zeggen zal: Ik ken u niet. Ik weet niet van waar gij zijt (Matth. 7:22,23). Kunnen wij het in het Woord van God niet vinden dat er zijn die het huis van Christus (Joh. 10:1) genoemd worden en gezegd worden Christus deelachtig te zijn geworden; die verlicht geweest zijn, de hemelse gaven gesmaakt hebben en de Heilige Geest deelachtig geworden zijn, die gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw. Die de kennis der waarheid hebben ontvangen, die genoemd worden rechtvaardigen, tot wie God zegt, dat zij zekerlijk leven zullen, en die nochtans niet zalig worden (Hebr. 3:6; 6:4; 10:26; Ezech. 33:13)? Kennen wij er ook niet, die naar de aard der liefde niet alleen hielden, maar die wij naar hun belijdenis en wandel houden moesten voor bekeerden, voor bevestigde gelovigen, doch die alreeds met de hond tot zijn uitbraaksel en met de gewassen zeug tot de wenteling des slijks zijn weergekeerd? Zij, die met ons aan sommige ziekbedden, welke sterfbedden schenen te zullen worden, verkeerd hebben, weten hoe onze schijnbaar gegronde hoop is teleurgesteld bij het opmerkend gadeslaan van de herstelde zieken. En zo zullen er ook velen zijn die door de arglistigheid van hun hart bedrogen, menen op de smalle weg des levens zich te bevinden, daar zij nog op de brede weg des verderfs zijn. Hieronder behoren zij, die hevige aandoeningen van het gemoed en consciëntie-overtuiging gehad hebben, zonder ooit in waarheid verootmoedigd te zijn. Want waarlijk enige, al zijn het hevige overtuigingen, zijn nochtans de ware verootmoediging niet. Hevige aandoeningen en gemoedsbewegingen, onverwachts ontstaan zonder bijkomende oorzaken, mag het arglistig hart tot een grond van gerustheid stellen, vooral dan, wanneer de mens beschouwt, dat het hem onmogelijk zou zijn die te verwekken wanneer hij wilde. Zij zijn daarom nog geen bewijzen van het zaligmakend werk van de Heilige Geest. Al zijn die ondervindingen niet van de mens zelf, er zijn andere geesten dan de Geest Gods. Vandaar de vermaning om de geesten te beproeven of ze uit God zijn (1Joh. 4:1). Droefheid en smart over de zonden en een uitwendig volkomen gelijkheid aan de erfgenamen van het eeuwige leven zijn daarom nog geen bewijzen van zelf die erfenis der heiligen deelachtig te zijn geworden (Koll. 1:12), al houdt het arglistig hart het er ook voor. Want de duivelen in de hel zullen ook wel bedroefd zijn over hun afval en dat zij voor eeuwig buiten de hemel gesloten zijn. Hoe vaak houdt men niet voor bekeerden die mensen, die door de schrik des Heeren, door het gevoel van Zijn slaande hand, enige verzuchtingen, tranen, gebeden en begeerte naar de voorbede van anderen zijn afgeperst. Zei niet Farao tot Mozes en Aäron: Ik heb gezondigd tegen de Heere en tegen u, en nu vergeef toch mijn zonden alleen ditmaal en bidt vurig tot de Heere uw God, dat Hij slechts deze dood van mij wegneemt (Ex. 10:17). Kan men met Ananias en Saffira niet voorkomen als zulken die geloven, de broeders liefhebben, de goederen van deze wereld aan Gods Koninkrijk opofferen en echter de Heilige Geest liegen? (Hand. 5) Kan men met Judas niet onder Gods knechten geteld worden, het Woord Gods horen, des Heeren werken zien, Zijn vermaning ontvangen en die belijdenis toestemmen: Heere! Gij hebt de woorden van het eeuwige leven, maar wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God! (Joh. 6:68,69) Zodat men, terwijl anderen

de Heere verlaten, Hem blijft aanhangen en nochtans een verrader van de Heere kan zijn? Kan men niet veel uiterlijke dingen in angst, in bedruktheid van het gemoed en in doodsschrik doen, die, indien men van de mensen geoordeeld werd, de getuigenis van een ware en heilzame bekering ontvangen zouden? Zo zullen velen zijn, die door de arglistigheid van hun hart bedrogen, met een ingebeelde hemel naar de hel zullen gaan, en met de dwaze maagden menen binnen te zullen komen, daar zij eeuwig zullen moeten buiten blijven. Het arglistig hart mag al wijzen op deze of gene plaats uit Gods Woord, waardoor de ziel tot ruimte is gekomen. Och, het kan nog alles een gestolen vrede en ongegronde hoop zijn. Het kan alles nog een werk van de vorst der duisternis zijn, die zijn invloed op de hartstochten van de mens uitoefent en met Gods Woord in de hand als een engel des lichts komt tot een voor de toekomstige toorn onrustige ziel, om haar met enige Bijbelplaatsen tevreden te stellen. Zelfs zo, dat zij meent niet meer te mogen twijfelen aan hetgeen zij heeft ondervonden. Hebben wij het niet vaak mogen opmerken, dat een mens aldus redeneerde: Er werden zulke zoete beloften aan mijn gemoed gebracht, die beloften kwamen mij onverwacht en snel voor de geest alsof ze tot mij gesproken werden. Het was ook geheel buiten mijn toedoen dat die tekst voor mijn geest kwam. Geen bedenkingen gaven er aanleiding toe. Het gebeurde plotseling, zodat ik zelf er door verrast werd. Ik had lange tijd niet aan die woorden gedacht en wist in het eerst niet dat ze in de Bijbel stonden. Ik kon mij niet herinneren die ooit gelezen te hebben, de ene plaats volgde op de andere, tot een hele reeks van de meest gepaste plaatsen die men zou kunnen bedenken. Mijn hart werd daardoor verruimd en vervuld met blijdschap. Ik kon niet spreken, maar moet mij slechts verwonderen en nu kon ik geen ogenblik langer twijfelen.*

* Zie Jonathan Edwards: Verhandelingen over de godsdienstige hartstochten, uit het Engels door M. van Werkhoven. Ik kan niet nalaten nog een belangrijke opmerking uit dit zelfde werk te laten volgen; ik verblijdde mij dit aldaar gevonden te hebben, daar ik - toen mij dit werk, wat de inhoud betreft, geheel onbekend was, - hetzelfde eens gezegd heb in een preek over de schadelijke wegen, naar aanleiding van de bede van David in Psalm 139:23,24. Nadat Edwards stelt dat het geen genoegzaam bewijs van iemands genadestaat is dat hij velerlei hartstochten tevens in zich bespeurt, en met voorbeelden uit Gods Woord bevestigt, hoe allerlei geheiligde hartstochten kunnen worden nagebootst, vervolgt hij aldus: Laat ons een ogenblik ons voorstellen een mens, die gedurende enige tijd door zware angsten en verschrikkingen voor de hel en het verderf was aangedaan, zo ver dat hij op het punt stond tot wanhoop te vervallen. Deze mens wordt uit die nare toestand opeens gered door een vast vertrouwen, hem door satans begoocheling ingeboezemd, dat hem de zonden vergeven zijn en hij met God verzoend en een erfgenaam van de beloften en van het eeuwige leven geworden is. Het kan zijn dat hij zich op dat ogenblik verbeeldde, als in gezicht een persoon te zien van een beminnelijke gedaante, met uitgebreide armen en bloedende wonden, hem vriendelijk aanzien, welke persoon hij veronderstelt de Heere Jezus te zijn, zonder enige nadere verlichting van zijn verstand of geestelijk inzien in de voortreffelijkheid en volheid van Christus, of in de weg van het behoud, in het Evangelie geopenbaard. Of wellicht waande hij een hoorbare stem te vernemen, hem toeroepende: Zoon, wees welgemoed, uw zonden zijn u vergeven. Of: Vrees niet, het is uws Vaders welbehagen u het koninkrijk te geven. Welke woorden hij zich inbeeldt onmiddellijk van God tot hem gesproken te zijn, zonder enige voorafgaande aanneming van Christus of vereniging des harten met Hem. Indien men, zeg ik, zulk een geval veronderstellen mag, hoe velerlei hartstochten zouden hieruit niet natuurlijk geboren worden en als ware het gelijkerhand (gelijkerwijs) uit voortkomen. Het is uiteraard der zaak meer dan waarschijnlijk, dat het hart van zulk een mens op die tijd door de sterkste vervulling van vreugde als buiten zichzelf gevoerd, zal vervuld zijn door een blakende liefde tot die gewaande God of Verlosser, wie hij denkt dat hem van de oever van de afgrond gered en tot een bijzonder voorwerp Zijner dierbaarste gunst gesteld heeft. Nu zal hij vol wezen van verwondering en dankbaarheid, zijn mond zal overvloeien van hij meent ondervonden te hebben, en nauwelijks zal hij aan iets anders denken of ergens anders van spreken. Hij schijnt

vervuld te zijn met Gods lof en poogt anderen op te wekken om de Heere met hem groot te maken, terwijl zijn gelaat en houding niets dan vreugde en vergenoeging vertoont. Daar hij, voor zijn ingebeelde redding, steeds geneigd was om te twisten tegen Gods rechtvaardigheid, schijnt het hem nu licht zich aan die te onderwerpen, met erkenning van zijn eigen onwaardigheid en een schijn van de diepe ootmoed, uitroepende: Wie ben ik Heere! Dat Gij op mij wilde zien! Geen wonder ook dat hij thans vermaak scheidt in het gezelschap van hen, die zijn toestand en zijn werkzaamheden goedkeuren en dat hij hun een hartelijke liefde toedraagt. Terwijl hij brandt van ijver tegen al degenen die zijn staat in twijfel schijnen te trekken of hun zegel aan zijn verhalen niet durven hangen. Zolang het vuur van deze hartstochten gloeit is het niet vreemd, dat hij zich bereid toont, om met verzaking van eigen rust en voordeel, de belangen voort te zetten (te bevorderen) van die partij, welke hij oordeelt zijn gevoelens te begunstigen, begerig om dit getal te doen aanwassen. Evenals de Farizeën, die zee en land omreisden om een Jodengenoot te maken. Heel andere dingen zou ik nog kunnen vermelden, welke natuurlijk uit het veronderstelde geval zouden voortvloeien. Men moet weinig kennis hebben van de gesteldheid van des mensen natuur, om niet te begrijpen dat dit alles zou kunnen gebeuren zonder de tussenkomst van Gods bovennatuurlijke en zaligmakende genade.

Doch waar is nu het bewijs dat dit een kenmerk van de wedergeboorte en van het werk van de Heilige Geest is? Niet in Gods Woord. Maar zou de satan dat Woord niet kunnen misbruiken om een ziel gerust te stellen. Wij schromen niet, dit met ja te beantwoorden. Hij, die zich niet ontzag om de Heere Christus enige Bijbelplaatsen voor te stellen om Hem te verzoeken, schroomt ook niet om dat Woord te misbruiken tot misleiding van de mensen. Zouden er ook niet zijn onder hen, die zich zelf voor bekeerd houden en daarvoor bij de mensen doorgaan, die echter nog door hun arglistig en dodelijk hart bedrogen worden, en al meent men ook lang op de weg geweest te zijn en veel ondervonden te hebben, zich nochtans bevinden op een weg, welks einden paden des doods zijn? Zij hebben een zeer gevoelige en levendige natuurgesteldheid. Vandaar dat zij op zeer onderscheiden tijden in verschillende gemoedsgesteldheden zich bevinden zullen, onder het horen, het lezen en onder het gebed. Soms zullen zij zeer levendig en opgewekt zijn naarmate hun lichaam gesteld is. Soms aangedaan onder de levendige voorstelling van de waarheid. Soms hete tranen storten over hun zonden en in een ootmoedige gestalte zich bevinden. Een andere keer zal alles als geheel dood zijn, totdat er weer een nieuwe verlevendiging en opwekking komt. Zo leven zij voort onder hoop en vrees. Daar zij horen dat velen van de oprechten en waarlijk overtuigden door Gods Geest bevreesd zijn, of zij nog wel op de smalle weg des levens zich bevinden, weten zij ook zichzelf zulk een vrees op te dringen en die vrees stelt het arglistig hart heimelijk tot een grond van waarachtige bekering.

Wat is dan hun grond? Tranen en gestalten, aandoeningen uit hun natuurgesteldheid voortkomende, de getuigenissen van godzaligen en van die vertroostende toespraken; de grond van hun vertrouwen zoeken en vinden zij in zich zelf, daar deze buiten de mens in Christus ligt. Veel kunnen zulke doen, veel goede dingen zoeken zij. Zij zoeken in waarheid schone parels, maar die ene parel van grote waarde, om welke zij al wat zij hebben verkopen, hebben zij nog niet gevonden (Matth. 13:45,46). Zij hebben Christus nog niet tot hun enige Rotssteen. En tot een ieder van deze, al zullen zij ook op die dag met hoop en zelfvertrouwen zeggen: Heere! Heere, doe ons open! zal de Heere antwoorden: Mens, Ik ken u niet. Ik weet niet van waar gij zijt (Matth. 25:12).

Anderen weer, die vroeger openbare goddelozen waren, worden daarmee bedrogen, dat zij namelijk eens hevig verschrikt zijn geweest over hun zonden, bevreesd waren voor het oordeel en de hel, zodat zij zich in een bijna wanhopige toestand bevonden. Hieruit ontstond een grote verandering: Zij bidden, nemen getrouw de godsdienst waar, geen gezelschap van vromen, of zij zijn er aanwezig, zodat er van hen een gerucht uitgaat door het hele land: Saul is onder de profeten (1Sam. 10:11,12). En wat zijn zij? Slaven die van meesters veranderen, maar toch slaven blijven. Evenwel zijn zij gerust en tevreden, al moesten zij terstond sterven.

Spreekt men van bekering, verzoening met God, een gebroken hart en vernieuwing des geestes, zij spreken alsof zij dat reeds kennen, zonder daar ooit aan te twijfelen. Zij menen de witte keursteen te hebben en weten nog niet wat het is, zij verlaten zich op hun eigen inbeelding en hebben niets meer dan een droom. Jammerlijk worden zij door hun arglistig hart bedrogen. Zouden er zulken niet zijn? Ja, zij zijn er zolang men nog mensen in de gemeente ontmoet, die zeer licht en los zijn omtrent de wandel en veel dingen betrekkelijk hun en andere zaken in de wereld en het leven gemakkelijk door de vingers kunnen zien. Die, na de eerste ondervindingen en zo zij meenden goddelijke bewerkingen, weinig meer hebben leren kennen. Die bijna alle anderen voor onbekeerd houden, tenminste aan de bekering van velen twijfelen, omdat zij niet evenals zij, om hun woorden te gebruiken, als langs de rand van de hel geslept zijn, maar er te gemakkelijk zijn aangekomen. Die zich verblijden zullen onder het lezen of horen van deze preek, omdat in die zoveel standen worden voorgesteld, welke de schijn van ware bekering hebben, zonder het in waarheid te zijn, omdat zij zichzelf voorbij ziende, dadelijk aan een ander denken die zij kennen. Ja, die zo verhard zijn in hun opgevatte mening, wanneer men hun zijn vrees openbaart, dat er nog zo veel zullen zijn, die menen het koninkrijk te zullen beërven en zichzelf bedriegen, u dit zullen toestemmen, doch voor zichzelf niet vrezen. Al geeft men niet onduidelijk te kennen dat men hen persoonlijk bedoelt, omdat zij een hart met zich omdragen waarop alle dingen afstuiten. Dit zijn ongelukkige mensen, want zij zijn in een andere verhouding tot degenen, wier geweten met een brandijzer is toegeschroeid (1Tim. 4:2).

Wij hebben dit een en ander niet voorgesteld om de harten van de gelovigen kleinmoedig te maken, of hen in zondige twijfel te brengen, over hetgeen de Heere aan hun ziel gedaan heeft. Verre zij het van ons het gekrookte riet te willen verbreken of de rokende vlaswiek te willen uitblussen, die God niet verbreken of uitblussen zal (Jes. 42:3). Maar de liefde tot zoveel arme zielen die zichzelf bedriegen. Het gewicht van de zaak dringt ons. Het geldt toch een eeuwigheid. Die zich hier bedriegt, bedriegt zich voor eeuwig. Waarlijk het is zulk een geringe zaak niet, onder het klein getal der uitverkorenen te behoren, van een erfwachter der verdoemenis, een erfgenaam van het eeuwige leven geworden te zijn (Titus 3:7). In de zaken van de wereld en de aardse bezittingen zijn wij zo nauwkeurig in het maken van berekeningen en in het berekende nog eens over te rekenen zijn wij zo voorzichtig om ons van deugdelijke bewijzen van het recht van eigendom te voorzien. Hoeveel noodzakelijker is dit dan niet met betrekking tot de eeuwigheid. Hoe hoogst noodzakelijk is dan niet de bede: Doorgrond mij, o God en ken mijn hart; beproef mij en ken mijn gedachten; en zie of bij mij een schadelijke weg is en leid mij op de eeuwige weg (Psalm 139: 23,24).

Maar, zal wellicht iemand vragen, zij dan, die tot God bekeerd zijn, hebben ook die niet nodig ook zo met David te bidden? Dragen zij ook niet nog een arglistig hart met zich om? Ja, mijne geliefden, en de waarheid daarvan wil ik u ten derde voorstellen.

c. Het is waar, zij worden genoemd gereinigden met het bad des waters door het Woord, heilig en onberispelijk (Matth. 5:8). Zij worden zalig gesproken als reinen van hart, die God zien zullen (Matth. 19:17). En dat zijn zij naar de geest, naar de nieuwe mens. Maar gelijk er met de wedergeboorte een geheel nieuwe mens komt, zo blijft er echter de oude mens, het vlees dat tegen de geest begeert. Zij blijven een lichaam der zonde omdragen, en in hun hart liggen de zaden van allerlei zonden verborgen. Daar is immers niemand rechtvaardig, die goed doet en niet zondigt (1Joh. 1:6). Daar is niemand die geheel verlost is van zijn zondig, arglistig en dodelijk hart. Ook niet onder de godzaligsten en de erfgenamen van het eeuwige leven. Indien hij dit durft te ontkennen, wij zouden zeggen, dat hij zichzelf nog niet kent. Wij zouden met de Apostel moeten antwoorden: Gij liegt en de waarheid is in u niet! (Efeze 5:27) Indien het anders was, zou de mens geen strijd op aarde hebben. Was Abraham niet bekeerd? Nochtans indien hij van zijn arglistig en dodelijk hart geheel bevrijd was geweest, dan zou hij met de koning van Egypte niet listig gehandeld hebben door te zeggen dat Sara zijn zuster was (Gen. 20:2). Niemand zal David, de man naar Gods hart, voor onbekeerd durven houden. Nochtans kwam de zonde met Bathséba (2Sam. 11:3) uit zijn hart voort. En dat arglistig hart gaf hem in om Uria te laten doden, zowel als het hem daarna mede aanspoorde, om zijn volk te doen

tellen (2Sam. 24:1). En die zelfde Godsman bad nog: Schep mij een rein hart o God, en vernieuw in het binnenste van mij een vaste geest (Psalm 51:12). De afgoderij, welke de tot God bekeerde Salomo pleegde, in het dienen van de Kamos en de Moloch, de verfoeiselen van de Moabieten en de Ammonieten, kwam die niet voort uit zijn arglistig en dodelijk hart (1Kon. 11:7)? Indien Jeremia vrij was geweest van de arglistigheid en dodelijkheid van zijn hart, hij zou niet gezegd hebben: Wat klaagt dan een levend mens, een ieder klage vanwege zijn zonden! Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken en laat ons wederkeren tot de Heere (Klaagl. 3:39)! Jona zou wel terstond naar Ninevé gegaan zijn en Petrus zijn Meester niet verloochend hebben, indien hun harten niet arglistig en dodelijk waren. En Paulus zou niet hebben behoeven te zeggen: Want ik weet dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont; want het willen is wel bij mij, maar het goede te doen dat vind ik niet. Ik zie een andere wet in mijn leden, welke strijdt tegen de wet van mijn gemoed en mij gevangen neemt onder de wet der zonden, die in mijn leden is. Ik ellendig mens (Rom. 7)! Hij zou geen doorn in het vlees gekregen hebben en geen engel des satans zou hem met vuisten hebben behoeven te slaan, opdat hij zich niet verheffen zou (2Kor. 12:7), indien hij van dat arglistig en bedrieglijk hart geheel verlost was. Vanwaar anders die vermaning om het hart te behoeden bovenal dat de bewaren is, indien het niet zo zondig en boos, zo arglistig en dodelijk was, ook nog in de wedergeborenen. Immers levert de ondervinding van alle eeuwen hiervan de treurigste bewijzen. Zal dan ook niet een ieder der kinderen Gods moeten erkennen en belijden, dat er in zijn hart zonden wonen en uit die bron begeerlijkheden en onreinheden opwellen. Ja dingen, die niet oorbaar zijn om te verhalen en niet zouden stichten. Welaan, laat ons uit duizend, enige enkele bewijzen van de arglistigheid van hun hart aan u voorstellen of herinneren, en bij de oudste van alle zonden, bij de hoogmoed het eerst onze aandacht bepalen.

Hoe, hoogmoed in de gelovigen? De genade maakt immers nederig en is niet hooggevoelende (Rom. 11:20)? En nochtans zijn zij niet vrij van deze zonde, daar het arglistig hart het dikwijls onder de schijn van liefde, getrouwheid, ootmoed en nederigheid doet voorkomen. Of is het bijvoorbeeld geen hoogmoed en een plaatsen van zichzelf op de troon van God, wanneer men eigen weg en eigen bevinding ten maatstaf stelt om anderen daarnaar te oordelen? Men zal aan zijn eigen bekering niet twijfelen en in geen deel bevreesd zijn of men zich nog op de schadelijke weg bevindt; maar van anderen juist het tegendeel denken. Men zal iemand ontmoeten en uit zijn eerste woorden dadelijk een oordeel, gewoonlijk ongunstig, over hem vellen en men zal bij dat oordeel blijven, al is het ook dat de andere als een waarlijk begenadigde spreekt. Is het niet bij sommigen alsof hun bekering en bevindingsweg boven Gods Woord in het oordelen van anderen gesteld wordt, daar zij stoutweg zeggen durven: Deze en die is nog onbekeerd, hoewel hij door anderen voor bekeerd wordt gehouden. Wat is dat anders dan zichzelf te willen stellen in de plaats van de Almachtige Hartenkenner en Nierenproever, en zich zo te gedragen alsof de Heere met anderen juist diezelfde weg houden moest, welke Hij met hem gehouden had? Wat is dat anders dan hoogmoed en arglistigheid van het hart, terwijl dat hart zelf doet voorkomen onder de schijn van een getrouw behandelen der zielen, daar eigen eer voor ere Gods bij hen staat, hetwelk zo duidelijk blijkt, wanneer twee jonge gelovigen in hun tegenwoordigheid zich bevinden. De een zal vrijmoedig, zonder tegen hem als een verheven persoon op te zien, uit zijn hart spreken wat hij kent en ondervonden heeft; doch hij zal van hem verworpen worden. De ander zal diezelfde taal voeren, misschien minder gegrond, maar hij zal tot hem spreken als tot een vader in Christus, aan zijn voeten zitten om onderwezen te worden, met een zichzelf wantrouwende onderdanigheid hem zoeken en vragen voorstellen, en deze zal bij hem aangenomen worden; men zal geloven dat het goede in die mens is. Maar is zulk een bestaan dan geen hoogmoed en arglistigheid van het hart, en is dat geslacht geheel uitgestorven?

De arglistigheid van het hart van de hoogmoedige mens openbaart zich ook in de zucht, om anderen, die men oordeelt dat te hoge dingen bespreken, teneer te slaan. Er zal bijvoorbeeld ergens een gelovige komen, die op goede gronden belijden kan dat hij in leven en in sterven het eigendom van Jezus Christus is, door wiens Heilige Geest hij verzekerd is, het eeuwige

leven deelachtig te zullen worden. Doch men oordeelt, dat die man te hoog staat. Waarom? Omdat men zelf nog zo ver niet gevorderd is op de weg des levens en het licht in anderen niet kan verdragen, omdat men voor zichzelf in duisternis verkeert. Wat doet men? Het vermoeden dat men over de stand van die gelovige heeft, durft men hem zelf niet openbaren, uit vrees van tegen hem niet te zijn opgewassen. Men woont er dichtbij iemand, die door zijn dorpsgenoten geacht wordt te zijn, een man van naam in het ondervragen en toetsen van anderen, die meermalen zijn bekwaamheid getoond heeft in anderen van een vermeende hoogte af te stoten. Aan hem openbaart men zijn vermoeden, terwijl men hem uitnodigt om met die gelovige eens te komen spreken, en deze is hoogmoedig en trots genoeg om zich daartoe te laten gebruiken. Met veel vragen, niet ongelijk aan strikvrage, komt hij de gelovige voor, die in oprechtheid en eenvoudigheid des harten alles beantwoordt, terwijl de anderen als zoveel stilzwijgende rechters aanhoren. Doch laat er nu slechts een enkele vraag zijn, welke de gelovige niet juist genoeg naar de zin van de ondervrager beantwoordt, dan doet men het voorkomen alsof die gelovige tot zwijgen is gebracht, en men vertelt dat hij van zijn hoogte is afgezet. De ondervrager heeft bij vernieuwing zijn ellendige roem gehandhaafd, en indien hij al niet aan de gelovige heeft te kennen gegeven, dat hij aan zijn genadestaat twijfelt, dan zal hij nog de barmhartigheid gebruiken door te zeggen dat hij evenwel gelooft dat die man bekeerd is. Doch is dit nu een tezamen wonen als zonen van hetzelfde huis? Is dit de ander uitnemender achten dan zichzelf? Is dit een verblijden over de grote dingen, welke des Heeren gunstgenoten mogen ondervinden? Neen, maar het is hoogmoed, bedrieglijkheid. Het is arglistigheid des harten.

Is de arglistigheid des harten ook niet duidelijk op te merken in het spreken, terwijl met dikwijls het oordeel van anderen, al is men bij zichzelf overtuigd dat het beter is, uit eigenwaan blijft verwerpen? Indien men dit niet durft staande te houden, dan zal men zichzelf in zijn spreken zo weten te wenden en te draaien, dat men met de ander instemt zonder hem gelijk te hebben gegeven. Dit is geen oprechtheid, maar hoogmoed en arglistigheid des harten. Anderen weer, die een vrijmoedige geest hebben in het ondervragen en spreken, zullen door hun arglistige harten tot hoogmoed worden aangespoord, wanneer zij op andere plaatsen in de gezelschappen der vromen zich bevinden. Dan wekt het arglistig hart inzonderheid op om veel te spreken. men is nu en dan wel bevreesd van ondervraagd te zullen worden, doch alleen uit bezorgdheid dat men niet geregeld genoeg zal kunnen beantwoorden. Terwijl men onder die vrees zelfs heimelijk verlangt dat de een of ander zich tot hem wenden zal. En raakt dan mond en tong los, dan is het vaak: Ik heb veel mogen spreken. Gode wordt er wel schijnbaar de eer van gegeven, doch het arglistig hart gevoelt dikwijls een hoogmoedige zelfvoldoening. Want men heeft zich elders een naam gemaakt en verkregen, welke men in zijn eigen woonplaats nog niet bezit. Is dit zo in de gesprekken, het is niet minder in het bidden. Hoe vaak toch zal men, omdat deze of gene in de vergadering is, aan zijn gebed een andere wending geven, of dit op een buitengewone wijze uitbreiden, waaruit dan duidelijk blijkt, dat de eer van de mensen meer dan de eer van God bedoeld wordt. Het arglistig hart wordt gestreeld wanneer men tranen op de wangen ziet. En hij, die gebeden heeft, zal niet vergeten te vertellen, wanneer hij met anderen daarover spreekt, dat er nog tranen gestort worden. Nu moet hij eens niets in die ogenblikken aan zijn eigen gemoed gehad hebben, en dan moet een ander zeggen: Het was voor u toch ook nog goed, mij dunkt, ik kon het aan u horen. In plaats dan te zeggen: Nee, ik was voor mijzelf gevoelloos, zoals de eerlijkheid gebiedt, zal het arglistig hart veel liever zwijgen, terwijl anderen dit voor bescheidenheid en ware nederigheid aanmerken.

In anderen openbaart zich de arglistigheid van hun hart in hun verkeer met, of zich te verwijderen van elkaar. Er zullen er zijn die elkaar gedurig zoeken, hetgeen niet is af te keuren. Zij kunnen dezelfde leiding hebben en misschien elkaar het best verstaan, dezelfde natuurgesteldheid deelachtig zijn en over dezelfde boezemzonden te klagen hebben, waarover zij met anderen niet kunnen spreken, doch laat hem zichzelf wachten om te vaak en met een meer dan betamelijke openhartigheid daarover te spreken. Er kunnen tijden komen dat men daardoor diezelfde zonden opwakkert, en door er over te spreken, aan het arglistig hart voedsel geeft, om de een op de belijdenis en het voorbeeld van anderen te doen zondigen.

Anderen daarentegen verwijderen zich van elkaar, omdat zij elkaar niet kunnen verstaan, zoals zij zeggen, en voorgeven een gesloten mond hebben, wanneer zij deze of gene ontmoeten, waarom zij liever, om de vrede van hun gemoed, zich aan hun gezelschap onttrekken.

Maar zou dit wel de ware reden zijn? Nee, het arglistig hart doet dit wel als zodanig voorkomen, doch het is niets anders dan gekwetste eer, niets anders dan dat men beiden even hoogmoedig is. De waarheid van elkaar niet gezegd wil hebben, of dat de een de ander eens iets onder het oog gebracht had, dat hem minder aangenaam was. Openbaart de arglistigheid van het hart van de gelovigen in hun handelwijze en omgang met anderen zich in zodanige als de genoemde en nog zoveel andere trekken, niet minder openbaart zij zich in hun uitwendig vertoon.

Hoe velen toch betonen in kleding en huisraad een grote nederigheid, maar zou onder diezelfde nederige vertoning niet nog een grote hoogmoed kunnen schuilen? Zijn er niet, die hoogmoedig zijn op hun nederigheid, en zullen die niet het eerst over de schandelijke hoogmoed spreken? Waarom? Omdat hun arglistig hart altijd in zichzelf terugkeert, en de schaal tot eigen voordeel doet overslaan. Of omdat zij in de onmogelijkheid verkeren om zichzelf de goederen van het leven aan te schaffen in diezelfde mate, als anderen dat kunnen. Of dat niet durven doen om de wil van de mensen, en niet omdat het gebod Gods hun zwaar op het gemoed weegt. Terwijl anderen daarentegen, die juist tegenover de bovengenoemden staan, zich in kleding en huisraad wereldgelijkvormig betonen. En wanneer anderen hun daarover spreken, als over iets dat niet bestaat, dan beroepen zij zich op hun stand in de maatschappij. Dan willen zij hun verontschuldiging maken, dat zij er geen zonden in zien, dat zij alles hebben als niets bezittende, en zo vele andere listige uitvluchten meer. Is hij die hem bestraft een voorbeeld van nederigheid en ootmoed, dan herinnert hun arglistig hart, dat er ook een nederige hoogmoed is.

Is het hart, ook van de gelovige, arglistig, gelijk wij tot nu toe in enige trekken hebben behandeld, het is dat niet minder in omstandigheden, welke zich of minder dan de bovengenoemde, of in het geheel niet naar buiten openbaren. Of gebruikt het arglistig hart niet dikwijls het Woord van God tot eigen voordeel en gemak? Om slechts iets te noemen, hoe dikwijls wordt dan niet de vermaning van de Heere Christus misbruikt, om de paarden niet voor de zwijnen te werpen of de honden het heilige niet te geven (Matth. 7:16)? Hoe vaak maakt het arglistig hart een verkeerde toepassing van de woorden van de apostel: Ik ben de Jood tot een Jood geworden, allen ben ik alles geworden (1Kor. 9:20,22). Of van het voorbeeld van Abraham, die een waarheid beleed en tevens een waarheid verzweg? Ja wat zeg ik, zou het arglistig hart niet wel eens heimelijk wijzen op de zonden van David en de gebreken van de heiligen, om daarin enige verontschuldiging te zoeken voor zonden en onreinheden, welke uit het hart opwellen?

Arglistig is het hart, meer dan enig ding omtrent de bevindingen, daar men veel voor het werk des Geestes en een bekendmaking des Heeren houdt, wat dit niet is, maar alleen in het gevoelig gestel van de mens zijn oorsprong heeft, of dat men voor een ontdekking en bekendmaking van God aanmerkt, omdat het met onze wensen en begeerten overeenkomt, en ter bevestiging van een ongegrond oordeel of opgevatte mening verstrekken moet, terwijl men bevreesd is iets anders aan te nemen of zich toe te eigenen, zal men vermeende openbaringen over bovengenoemde zaken gretig aannemen, zonder ooit op de gevolgen te letten, of ze de ware kenmerken van Goddelijke oorsprong hebben.

Anderen zijn weer overtuigd dat het niet met hen zoals vroeger is. Onder hun bidden vinden zij zo weinig een geopende toegang, onder het spreken zo weinig opgewektheid en vuur van binnen, hetgeen vroeger zo gemakkelijk was en als vanzelf ging, gaat nu gedrongen. Hierover zullen zij dikwijls maanden, ja jaren achtereen klagen. Zij gevoelen dat zij in geen goede stand verkeren. Vandaar hun klachten. Maar hun geestelijke luiheid laat het daarbij blijven. En hun arglistig hart gelooft niet dat de oorzaak bij hen ligt en de Heere een twist met hen heeft. Doch indien zij dit ook al geloven, dan hebben zij geen lust om die oorzaak op te sporen, en indien zij ook al eens op het een of ander gewezen worden, dan wendt het arglistig hart voor, dat het datgene niet zijn zal. Zij zouden misschien ondervinden, indien zij het voor de Heere

brachten en hun harten en wegen onderzochten, dat juist datgene, wat zij het minste dachten, de oorzaak van hun dodelijke zielstoestand was.

Arglistig is het hart meer dan enig ding, hetgeen de gelovigen moeten toestemmen, maar hetwelk tot hun verootmoediging en schuldbelijdenis verstrekken moet, daar de Heere hen in Zijn Woord beveelt, voor Zijn aangezicht te wandelen en oprecht te zijn, en omdat de liefde Gods in hun harten uitgestort is. Nu wordt er van de liefde gezegd: zij is lankmoedig (1Kor. 13:4), dat is, verdraagt de smaad en het ongelijk haar aangedaan, en bedwingt de toorn en de wraakgierigheid. Maar helaas! Hoe zeldzaam is dit bij velen, die wij naar de aard der liefde voor bekeerden mogen houden, daar hun arglistig hart hen dadelijk, bij geleden smaad en ongelijk, tot toorn en wraakneming aanzet, al is het ook dat het niet tot de uitbrekende daad komt.

De liefde is goedertieren, dat is: genegen en bereid om een ieder, ook de vijanden, goed te doen. Het arglistig hart wenst weleens zijn vijanden kwaad, en zou wel willen dat de Heere hen zichtbaar straffe. Men mag dit doen voorkomen, alsof men daarmee de eer van God bedoelde, men mag zich langs die weg een luisterrijke en wonderdadige heiliging van Gods naam voorstellen. Het arglistig hart echter geeft een gehele reeks van redenen op, en de verbeelding schildert zich veelheid aan omstandigheden, welke alleen tot eigen eer en hoogmoed verstrekken zouden.

De liefde is niet afgunstig. Helaas! In natuur en genade zijn veel van de gelovigen niet vrij van alle afgunst, hoewel het arglistig hart aan die afgunst een mooie schijn weet te geven.

De liefde handelt niet lichtvaardig. Veel van de gelovigen zijn maar al te lichtvaardig in hun oordelen, in het aannemen van geruchten en verspreiden ervan, hetgeen zoveel te laakbaarder is, indien het bij jonge gelovigen plaats heeft, daar hoogmoed en eigenwaan dikwijls de bronnen zijn van zulk lichtvaardig handelen.

De liefde is niet opgeblazen, dat is: eergierig, veel van zichzelf houden en anderen verachten. Wij hebben het gehoord, dat ook daarvan sommigen van de bekeerden niet geheel vrij zijn.

De liefde handelt niet ongeschiktelijk, zij zoekt zichzelf niet, zij wordt niet verbitterd, zij denkt geen kwaad, zij verblijdt zich niet in de ongerechtigheid, maar zij verblijdt zich in de waarheid. Zij bedekt alle dingen, zij gelooft alle dingen, zij hoopt alle dingen, zij verdraagt alle dingen (1Kor.13). Zouden wij wel behoeven te bevestigen, dat het tegendeel van het opgenoemde bij velen van de gelovigen gevonden, door veel van hen gedaan wordt? Neen, één ogenblik daartoe te willen besteden zou nog te veel zijn. Want de bewijzen zijn er. Een ieder steke zijn hand in eigen boezem, onderzoekte zichzelf en toetse zich aan de eigenschappen der liefde. En hij zal het moeten erkennen, dat ook zijn hart arglistig is, meer dan enig ding, ja dodelijk.

Niet alleen dit, maar uit datzelfde arglistig en dodelijk hart wellen op veel zondige begeerten, lusten en gedachten. O, indien men het hart van een ieder, ook die van de godzaligsten, beschouwen kon, men zou daarin vinden, hetgeen men nooit bij zo iemand verwacht had. Want zij zijn met hun vleselijke gedachten, begeerten en wil grote zondaars. Indien er geen weerhoudende genade was, dan zou het dikwijls tot de uitbrekende daad komen. En indien dat eens plaats had, zou dan niet deze of gene een verachting van de mensen worden? Nochtans is de begeerte ook zonde, en de wil bij God gelijk de daad.

Hoe velen, wier arglistig en dodelijk hart hen hevig tot de zonde aanspoort, wanneer zij gelegenheid hebben, worden teruggehouden omdat zij de gelegenheid missen. Hoe velen worden door hun arglistig hart gewezen op hun naam, hun stand of andere oorzaken, waardoor zij dikwijls alleen van zonden worden teruggehouden, zonder de zonde als zonde dadelijk in de mogendheid des Heeren te bestrijden!

Hoe vele zonden wellen uit dat arglistig en dodelijk hart op, welke men voorheen nimmer in zichzelf ontdekte, en nooit gedacht had dat in het hart konden opkomen! Hoeveel boezemzonden worden nog gekoesterd, waarvoor het arglistig hart zoveel verschoning en bedekking weet te vinden! Hoeveel onheilige gedachten tegen de Majesteit in de hoogste hemelen en Zijn dierbare waarheid komen uit het hart voort, met zoveel afwijkingen, zondige overleggingen en voorstellingen onder het bidden! Hoeveel zondige gedachten en

begeerlijkheden zullen er niet dikwijls in het binnenste omgaan, ook dan wanneer men over God en goddelijke zaken spreekt of hoort spreken, terwijl men een uitwendige ernstige en belangstellende houding zal tonen! Hoeveel klachten zullen er gedurig gehoord worden over het arglistig en dodelijk hart, over de verdorven natuur en onmacht van het vlees, alleen uit gewoonte of mensenroem of omdat het arglistig hart daarin enige troost vindt!

Hoe velen, doch wat behoeven wij meer op te noemen? Het aangevoerde is genoeg ter bevestiging van hetgeen wij bewijzen wilden, namelijk: dat het hart, ook van de gelovige, arglistig meer dan enig ding, ja dodelijk is.

Ons blijft nu nog over, om ten laatste van het verhandelde een toepasselijk gebruik te maken.

III

Zo hebt gij gehoord mijne geliefden, wat er al in het hart, ook van de bekeerden, gevonden wordt, en hoe arglistig hetzelve is. Ja veel arglistiger nog dan ik voorgesteld heb. Zij zijn aan vele zonden en overtredingen schuldig, en het is voor hen zoveel te strafwaardiger, omdat zij de zonden als God-onterend hebben leren kennen. Omdat hun lichamen tempels van de Heilige Geest zijn, en oprechtheid, heerlijkheid en deugd hun roeping is.

Misschien zal het arglistig en dodelijk hart van deze of gene onbekeerde, in de voorstelling van dit uur een verschoning voor eigen zonden hebben willen zoeken. Misschien zullen er zijn, die zich inwendig verheugd hebben, dat de gelovigen zo ten toon gesteld zijn. Wellicht zal het arglistig hart al wel op deze of gene de toepassing gemaakt, en op sommigen in de vergadering gezien hebben. Maar hebt gij hen ook gezien in hun worstelingen voor God? Hebt gij hen gezien in hun binnenkamers, hoe zij daar als wormen neerlagen en zich verootmoedigden voor de Heere? Hebt gij gezien, hoe zij zichzelf dikwijls als pijnigden, om de zonden tegen te gaan? Hebt gij gezien, hoe zij dikwijls naar hun hart zouden grijpen, om hetzelve uit de boezem te rukken? Hebt gij die vele tranen gezien, welke zij voor God schreiden, en hoorde gij hen die zielsbenauwende en zondeverfoeiende zuchten slaken: Och Heere! verlos mij van mijzelf!-? Zag gij hen staan als de tollenaar in de gelijkenis, slaande op hun borst en uitroepende: O God! wees ons zondaren genadig! (Luk.18:13)? Zag gij hen, als onreinen en melaatsen, toegaan tot de geopende, tegen de zonde en tegen de onreinheid, tot het bloed van de Heere Christus, dat van alle zonden reinigt? (1Joh. 1:7).

Zag gij hen in hun strijd en gebeden? Zag gij, hoe zij een walging aan zichzelf, en een vermaak in de wet Gods hebben naar de inwendige mens (Rom. 7:22)?

Gaat dat eerst zien, en kom dan, laat ons tezamen richten, steekt eerst uw hand in uw eigen boezem, of merkt gij de balk in uw eigen oog niet en ziet gij alleen de splinter in het oog van anderen (Matth. 7:3)?

Uw harten, o onbekeerden! zijn veel arglistiger en dodelijker. Ja enkel arglistigheid en zonde, of zij achter het masker van vroomheid en schijnheiligheid verborgen zijn, of dat zij zich openbaren voor hetgeen ze in waarheid zijn. Waar moet het met zulke harten, met zulk een bestaan heen, wanneer uw laatste uur eens daar is? Uw arglistig hart mag die tijd nog ver weg stellen, met de dood een verbond en met de hel een voorzichtig verdrag gemaakt hebben (Jes. 28:15), een haastig verderf kan u overkomen, gij zijt als kinderen die met een slang spelen, zonder die als een vergiftig dier te kennen. Gij zijt als zulken, die gerust slapen in de top van de mast, midden op een onstuimige zee.

Waar dan heen met uw arglistig en dodelijk hart, met uw zondige en onwedergeboren harten? Niet in de hemel, indien gij zo blijft. Daar zal toch niets inkomen dat onrein is. Want buiten zullen zijn de honden, de hoereerders, de doodslagers, de afgodendienaars en een iegelijk die de leugen liefheeft en doet (Openb. 22:15).

Waar dan heen met zulke harten, onbekeerde zondaren! Die de ongerechtigheid indrinkt als het water, en als ossen ter slachting gemest wordt? Waar dan heen onbekeerde zondaren? Die nog nooit uw hart hebt leren kennen, uit hetwelk voortkomen dingen die u verontreinigen, namelijk: kwade gedachten, overspelen, hoererijen, doodslagen, dieverijen, gierigheden, boosheden, bedrog, ontuchtigheid, boze ogen, lastering, hovaardij, onverstand (Markus

7:21,22,23). Die nog nooit, hoe onberispelijk gij ook voor de wereld zijt, geweten hebt dat gij zijt: onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en anderen hatende (Titus 3:3); u dus nog nimmer bij God aangeklaagd en veroordeeld hebt, en nog nooit als een onreine in uzelf, uit ware overtuiging en behoefte, gebeden hebt: Schep mij een rein hart, o God! en vernieuw in het binnenste van mij een vaste geest (Ps. 51:12)!

Waar dan heen, onbekeerde zondaren! God is te heilig van ogen om het kwade te zien, te rechtvaardig om een enkele zonde ongestraft te laten. De gelovigen hebben een getrouwe Hogepriester, Die medelijden heeft met al hun zwakheden, en in alles is verzocht geweest gelijk zij, doch zonder zonden (Hebr. 4:15). Zij hebben voor al hun schulden een Borg in Jezus Christus, Die voor al hun zonden volkomen betaald heeft, in Wie zij rein en heilig zijn en Die dagelijks voor hen voortreedt bij de Vader, tot Wie zij als verloren in zichzelf, als vloekwaardigen, de toevlucht hebben leren nemen. Aan Wie zij zichzelf hebben overgegeven, om als Koning over hen te heersen. Zij hebben de Heilige Geest, Die bij hen woont en hen tot lidmaten van Christus heiligt, hun toeëigenende hetgeen zij in Christus hebben, namelijk de afwassing van hun zonden en de dagelijkse vernieuwing van hun leven, totdat zij eindelijk onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden.

Maar wat hebt gij? Een openstaande schuld bij God, die betaald moet worden, en gij bezit geen penning. Waar dan heen met zulk een arglistig en dodelijk hart? Och waar anders, indien gij zo blijft, dan naar de hel, waar wening is en knersing der tanden (Luk. 13:28). Waar men misschien in ieder lid, waarmee men op aarde gezondigd heeft en hetwelk men niet tot een wapen der gerechtigheid heeft gesteld, eeuwig gepijnigd zal worden. Uw arglistig hart mag u misschien met het een en ander geruststellen en het kwaad op het lichts doen voorkomen, gij zult bedrogen uitkomen. Alles wat gij meende te hebben zal u ontvallen. Gij zult in de weegschaal gewogen en te licht bevonden worden (Dan. 5:27). Het arglistig hart van iemand van u mag zeggen: Indien ik dan niet uitverkoren ben, zal het mij toch niets baten, ik kan mijzelf niet bekeren! Op die dag zal God tot u zeggen: Gij hebt niet gewild (Luk. 13:34). God zal u eenmaal alles ordentelijk voor ogen stellen, en noch de onrechtvaardigen, noch hoereerders, noch ontuchtigen, noch die bij mannen liggen, noch dieven, noch gierigaards, geen lasteraars, geen rovers, geen onwedergeborene, wie hij ook is, kan of zal het koninkrijk Gods ingaan, want alleen datgene wat wedergeboren is, zal in de hemel komen (1Kor. 6:10). Zolang gij uzelf nog niet in uw diepe ellende hebt leren kennen, zolang gij uzelf nog niet hebt leren verootmoedigen voor de hoge God, zolang gij nog geen walging aan uzelf hebt en uw arglistig hart nog niet aanvankelijk hebt leren kennen, zolang de vreze Gods u nog niet zwaar op de ziel weegt, en haat en vijandschap tegen de zonde in u uitwerkt; zolang gij nog niets weet van die strijd tegen de zonde, die niet licht is wanneer het geliefkoosde zonden geldt, dewijl men zijn eerstgeborene voor die geven zou (Micha 6:7); zolang gij de Heere Christus in het geloof door de Heilige Geest nog niet hebt aangenomen als uw schuld-overnemende Borg, dan bent u nog onwedergeboren, nog onrein, een geslacht misschien rein in zijn ogen, maar dat van zijn drek niet gewassen is (Spr. 30:12).

Och, dat deze waarheid u op de ziel mocht wegen en gij uw harten zo arglistig en dodelijk, zo onrein en zondig voor de Heere mocht openleggen en met de tollenaar in de gelijkenis uitroepen: O God, wees mij zondaar genadig (Luk. 17:13)!

In de naam des Heeren roepen wij u toe: Wast uw hart van boosheid, o Jeruzalem, opdat gij behouden wordt. Hoe lang zult gij de gedachten van uw ijdelheid in het binnenste van u laten vernachten (Jer. 4:14)? Alleen kent uw ongerechtigheid, dat gij tegen de Heere uw God hebt overtreden (Jer. 3:13).

En kent gij uw ongerechtigheid, dan is een geopende fontein tegen de zonde en onreinheid, in het dierbaar bloed van Christus, de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor wij moeten zalig worden (Hand. 4:12).

Bekommerden over uw zonden, zonder de rechtvaardigen te willen verdoemen of de lammeren te willen verstoten, moeten wij u herinneren, dat enige ontroeringen in het geweten, enige klachten en verzuchtingen nog het bewijs van ware genade niet zijn, moeten wij u

vermanen, om uw wonden niet op het lichts te laten genezen. Niet op de zaligsprekingen van anderen gerust te zijn, waartoe het arglistig hart zozeer geneigd is. Maar gij hebt tevens nog met een andere arglistigheid des harten te strijden, namelijk, dat gij de heiligmaking voor de rechtvaardigmaking stellen wilt, of uzelf eerst volkomen heilig zien wilt, eer gij geloven kunt dat gij in Christus zijt. Daarom durft gij het werk Gods in u niet te erkennen, want gij ziet zoveel zonden in u en uw hart zegt u: Indien gij genade had, zou het wel anders met u zijn. Maar hoe weinig strijd hebt gij, hoe weinig droefheid gevoelt gij over de zonden, hoe weinig liefde tot de Heere Christus is er in u, en hoe gemakkelijk kunt u nog over veel dingen heen. Doch weet gij, wat gij met andere woorden zegt? Omdat ik nog niet alles heb, daarom heb ik nog niets. Omdat ik nog niet geheel ken, daarom ken ik ook niet ten dele. Omdat ik het nog niet verkregen heb, daarom jaag ik er ook nog niet naar (Fil. 3:12).

Ziet gij het verkeerde niet van zulke redeneringen? Is het ook geen dwaasheid, om uit een vergelijking van uzelf met anderen, met bevestigde gelovigen te besluiten, dat gij nog geen kind van God bent? Is de vinger zowel niet een lid van het lichaam als de hand en de voet? Indien nu de vinger eens zei: Omdat ik de arm niet ben, zo ben ik van het lichaam niet, is zij evenwel niet een lid van het lichaam (1Kor. 12)? Maar jaagt ook naar de volmaaktheid, zoekt uw roeping en verkiezing vast te stellen, want dat doende zult gij nimmermeer struikelen (2Petr. 1:10).

Gelovigen, indien ik onwaarheid gesproken heb in de beschrijving van de arglistigheid des harten, zo getuigt tegen mij. Indien ik echter de waarheid heb voorgesteld, dan wens ik niet dat ik uw vijand geworden ben, u de waarheid zeggende. Heb ik u geslagen, indien het maar tot weldadigheid verstreken mag, dan zal dat slaan u het hoofd niet breken, maar een stof van grote blijdschap zijn. Of heb ik het misschien te erg voorgesteld? Maar bedenkt dat God u heeft geformeerd om Zijn lof te vertellen, dat gij geroepen bent om God lief te hebben boven alles en uw naasten als uzelf, om voor Gods aangezicht in oprechtheid te wandelen. Denkt dat de wereld op u ziet, dat zij uw gangen nagaat, dat zij zondigt op uw voorbeeld, op hetgeen zij van u ziet en hoort, hetwelk zij immer in een verkeerd daglicht plaatst en nooit kleiner maakt maar altijd groter maakt. Denkt dat de Satan gereed staat, om bij elke struikeling aan de wereld te tonen dat u een zondaar bent, opdat de wereld God zou lasteren.

En bent u niet te bestraffen, is uw hart niet arglistig, staat u niet aan veel van de opgenoemde zonden schuldig?

Ja maar, zegt u, er blijft toch altijd een afkeuring, hoe het dan ook gesteld mag zijn. Een mooie uitvlucht en gemakkelijke weg om in de zonde voort te gaan. Een wellusteling, een dronkaard, een dief zal ook wel zijn daden in zichzelf afkeuren, maar spoedig weer overgaan tot datgene, wat hij eerst bedreven heeft. Uw afkeuring zegt niets en komt uit een arglistig hart voort. Alle avonden de zonden van de dag te belijden, enige ogenblikken daarna er weer aan te gedenken en aan die gedachten toe te geven, en morgen weer in diezelfde zonden te vallen, brengt duisternis over de ziel, houdt God uit het hart, veroorzaakt twijfel over zijn geestelijke toestand en doet meer en meer afwijken. U zegt misschien, dat de ondervinding van veel van de voorgestelde zaken zal moeten meewerken ten goede, en de strijd van de gelovigen zal moeten uitmaken. Goed, dat zij zo, maar werkt het dan zo veel goeds bij u uit? Doet het u meer en meer de wereld en haar begeerlijkheid ontvliden? Bent u daarom te meer wakende over uw harten, wakende tegen de minste begeerte, die in u opwelt? Wanneer u uit uw woning gaat, vraagt u dan of de Heere uw ogen, uw tong, uw gehele lichaam en ziel bewaren wil, een wacht voor uw lippen wil zetten en uw hart behoeden boven al dat te bewaren is (Spr. 4:23)? Bent u ook zo gesteld in de eenzaamheid en in het verkeer met de uwen? Maakt uw arglistig hart uw strijd uit op aarde, inzonderheid tegen die zonden, waarnaar u het meest geneigd bent, of zijn er niet velen bij hun wapens ingesluimerd? Och, dat is immers niet goed. De Heere kan immers elk ogenblik komen, en indien Hij u slapende of verdiept vond in de dingen van de wereld, zou dat goed zijn? Nee, zegt uw hart. Komt dan geliefden, laat ons met de profeet Jeremia onze wegen onderzoeken en doorzoeken (Klaagl. 3:40). Laat ons wederkeren tot de Heere! Laat ons onze harten opheffen, mitsgaders onze handen, tot God in de hemel, zeggende: Wij hebben overtreden en wij zijn weerspannig geweest (Klaagl. 3:42). Laat ons

met Paulus zijn als zulken, die nog niet volmaakt zijn, of het alrede verkregen hebben, maar laat ons er naar jagen (Fil. 3:12). Laat uw lenden omgord zijn en de kaars brandende, weest u die mens gelijk, die op zijn Heere wacht, wanneer Hij wederkomen zal tot de bruiloft, opdat, als Hij komt en klopt, u Hem dan terstond mag opendoen.

Zalig is die dienstknecht, welke de Heere, als Hij komt, zal wakende vinden (Luk. 12:35-37).

AMEN

**'s HEEREN BESTENDIGE ZORG
OVER ZIJN VOLK IN ONBEKENDE,
DUISTERE EN MOEILIJKE WEGEN**

Tekst : Jesaja 42:16

Voorzang : Psalm 146:3,6

Tussenzang : Psalm 25:2,4

Nazang : Psalm 94:8

De gemeente een woord ter waarschuwing, een woord ter bemoediging in deze zwangere dagen toe te spreken, was het doel dat ik mij stelde met deze leerrede. toen ik haar uitsprak. Datzelfde te doen aan hen, die niet behoren tot de kring van degenen, voor wie ik gewoon ben te spreken, het doel van deze uitgaven. Niemand denke dan, wanneer hij, of gelijktijdig met, of enige tijd na de uitgave van deze rede een bundel preken van mij aangekondigd ziet, dat ik hier een monster heb willen geven van de waar, die ik daar lever. Want vooreerst hecht ik die waarde aan deze hoogst eenvoudige leerrede niet, en ten andere zou zulk een doel slechts

hoogmoed en zelfzucht, niet het nut van anderen zijn. Alleen dit laatste slechts enigszins met dit geringe middel te mogen bereiken, is mijn wens en bede tot God.

Almkerk, 13 juli 1848

GFGM

N.B. Mijn vrienden zullen het mij niet ten kwade duiden, dat zij van deze leerrede niet zoals van die weinige welke ik vroeger heb uitgegeven, een present-exemplaar ontvangen. Ik heb ze noch voor hun, noch voor mijzelf gevorderd, omdat ik een kleine bijdrage wenste te verzamelen tot de grote behoefte van het der ondersteuning zo waardige Parijse Zendeling-genootschap. Menigeen zou misschien daarvoor nog wel een penning willen en kunnen afzonderen, indien de geringheid van hun gift hen van de opzending niet terughield. Ziedaar dan een gelegenheid daartoe geopend. Koop deze leerrede, en al bevalt deze u ook niet, dan hebt u nog uw geld niet geheel nutteloos uitgegeven. Geloof u echter dat deze onder Gods zegen nuttig zou kunnen zijn, koop er dan meer dan een en geef ze aan de armen, zo zoudt u dubbel nut kunnen stichten.

Jacob, de vrome jongeling, maar die al te onbedacht de raad van zijn God vooruitlopende moeder had opgevolgd, moest vanwege de haat van zijn broeder Ezau, de sponde van zijn oude vader, de tent van zijn geliefde moeder verlaten. Eenzaam begeeft hij zich op weg naar een hem vreemd land. Het is avond, het wordt nacht. Hoe alleen moet hij zich toen niet gevoeld, hoe verlaten zich beschouwd hebben. Welke bezorgdheid voor de toekomst moet zijn hart wel niet hebben vervuld? Maar nee, hij was niet verlaten, God was met hem, God openbaarde zich aan hem in diezelfde nacht. En terwijl Hij aan Jacob de vaderlijke zegen bevestigde, zegt Hij tot hem: Ik ben met u, en ik zal u behoeden overal waar gij heen trekken zult, Ik zal u niet verlaten (Gen. 28:15). Heerlijke belofte, sterke troost voor Jacob op zijn reis naar een land, waar God zoveel over hem voorzien had. Sterke troost onder alle moeilijke omstandigheden van het leven van een man, die aan het eind van zijn dagen tot de Egyptische koning zeggen moest: weinig en kwaad, vol arbeid, moeite en verdriet zijn de dagen mijns levens geweest (Gen.47:9). Hoe getroost zal hij, gesterkt door deze belofte, zijn weg vervolgd hebben. En was deze toezegging alleen maar voor Jacob tot troost en bemoediging? Nee mijne hoorders, de God Jacobs is de God van alle gelovigen. Ook tot hen zegt Hij: Ik ben met u, Ik zal u behoeden overal waar gij heentrekken zult, Ik zal u niet verlaten. Deze zo bemoedigende waarheid, vooral in onze zo ontmoedigende tijden, wensen wij u ter onderwijzing en vertroosting van des Heeren volk voor te stellen.

Smeken wij over dit onderwijs des Heeren vruchtbaar makende zegen af in het ootmoedig gebed.

Tekst: Jesaja 42:16.

En Ik zal de blinden leiden door de weg, die zij niet geweten hebben; Ik zal ze doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht. Deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal hen niet verlaten.

Een gepaste tekst zal misschien deze of gene bij het aflezen van de tekst gedacht hebben. Een gepaste tekst in deze zo donkere dagen, waarin alles voor de ogen schemert, en de dag van morgen zelfs met een dichte nevel omhuld is! Een bemoedigende waarheid voor des Heeren volk! U oordeelt te voorbarig die zo oordeelt, want dat is de zin van onze tekstwoorden, het doel van de spreker daarin niet.

Alleen bij gevolgtrekking, bij toepassing, door overbrenging van de eigenlijke grond op een andere, kunnen wij er deze waarheid uit afleiden, gelijk wij ook thans wensen te doen, door na

vooraf de eigenlijke zin van onze tekstwoorden u verklaard te hebben, daaruit nemende om tot u te spreken over 's Heeren bestendige zorg over Zijn volk in onbekende, duistere en moeilijk wegen.

Slechts bij een vluchtige lezing van ons teksthofdstuk zien wij, dat hetzelfde een zeer duidelijke profetie bevat van de tijd van het Nieuwe Testament. Immers vinden wij in de eerste negen verzen een beschrijving van de Messias en het gewichtige werk, dat Hij, op Wie bij Zijn doop de Heilige Geest zichtbaar nederdaalde, en van Wien God uit de hemel getuigde: Deze is Mijn Zoon, Mijn geliefde, in Welke Ik Mijn welbehagen heb (Matth. 3:17), verrichten zou. Van vers 10-17 volgt een opwekking aan de heidenen om de weldaden, hun door de Messias bewezen, dankbaar te erkennen. Terwijl in het overige gedeelte van dit hoofdstuk de Joden ernstig bestraft worden, daar zij deze weldaden zo onoplettend, onboetvaardig, ja smadelijk veronachtzaamden, waarover hen Gods oordelen worden aangekondigd. In ons tekstvers wordt dus ook van de bekering van de heidenen gesproken, en niet van Israëls verlossing uit Babel, zoals sommige willen. Want toen gingen zij een welbekende weg. Van hun terugkeer uit Babel naar Jeruzalem kan dus niet gezegd worden, dat zij geleid zijn door een weg die zij niet geweten, langs een pad, hetwelk zij niet gekend hadden, maar wel kan dit gezegd worden van de bekering van de heidenen van de duisternis tot het licht.

Ik, zegt de Heere, zal de blinden leiden door de weg die zij niet geweten hebben (Jes.42:16).

Er wordt dan in onze tekst van blinden gesproken. Het zijn de bekeerde heidenen, die eertijds (Hoofdst. 29:18) blind waren, verduisterd door onwetendheid en bijgeloof. Zij worden blinden genoemd in het 7e vers van ons teksthofdstuk. Want Jehova had Zijn Knecht, Zijn Uitverkorene, in Wien Zijn Ziel een welbehagen had, gegeven tot een verbond des volks, tot een Licht der heidenen, om te openen der blinden ogen. Daarom zegt Paulus in zijn brief aan Efeze: Ik zeg dan dit en betuig het in de Heere, dat gij niet meer wandelt gelijk als de andere heidenen wandelen in de ijdelheid van hun gemoed, verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid die in hen is, door de verharding huns harten (Hoofdst. 4:17,18). Deze, zegt God, zal Ik leiden door de weg die zij niet geweten hebben, namelijk door de weg der waarheid en godzaligheid, voor hen verborgen, totdat Mijn woord en Mijn Geest hun die openbaart. Maar ook zal Ik hen leiden door alle moeilijke wegen, welke aan de belijdenis van Mijn naam verbonden zijn, en hen door zodanige middelen beschermen, als aan welke zij in het geheel niet gedacht hadden, noch konden denken. Zo zal Ik de blinden leiden door de weg, die zij niet geweten hebben. Ik zal ze doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben. Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken. De duisternis van de onkunde zal Ik van hen wegnemen en hen verlichten door Hem, Die het Licht der wereld, Die de weg, de waarheid en het leven is (Joh. 14:6). Eertijds zegt de apostel tot de Efeziërs, eertijds waart gij duisternis, maar nu zijt gij licht in de Heere, wandelt als kinderen des lichts (Hoofdst. 5:8). Daarom bezong Simeon Hem: als een Licht tot verlichting der heidenen (Luk.2:32) En Paulus verhaalde aan Agrippa, dat de Heere Christus op de weg naar Damascus tot hem gezegd had: Ik zend u tot de heidenen, om hun ogen te openen en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en de macht van de satan tot God, opdat zij vergeving der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden door het geloof in Mij (Hand. 26:17,18).

Ik, zegt de Heere, zal het kromme tot recht maken. Deze dingen zal Ik hen doen en Ik zal hen niet verlaten. Ik zal alle hinderpalen voor hen uit de weg ruimen, alles, hoe ook genaamd, dat verkeerd schijnt uit te lopen, zal Ik recht maken. Of wilt u het in een nauwere vereniging met het onmiddellijk voorgaande, dan is het: Ik zal hun verduisterd verstand verlichten, en hun verkeerde wil en hartstochten veranderen en recht maken. Ik zal ze niet verlaten. Ziedaar een belofte des Heeren aan Zijn volk, een belofte ook voor hen, die naar Zijn Naam niet genoemd waren, maar tot wie Hij zeggen zou: Ziet hier ben Ik (Jes. 65:1). Een belofte zo dikwijls tot bemoediging in des Heeren Woord te lezen. De Heere zal Zijn gunstgenoten niet verlaten, in eeuwigheid worden zij bewaard. Want de Heere zal Zijn volk niet begeven, noch Hij zal Zijn erve niet verlaten, lezen wij zo dikwijls in het boek der Psalmen (Psalm 94:14). Ziedaar mijne hoorders, de letterlijke zin van onze tekstwoorden u omschreven. Zij bevatten een profetie van

de bekering van de heidenen, zo letterlijk vervuld bij de openbaring en prediking van Christus. Maar ruimer en meer volkomen, toen Israël zich des eeuwigen levens onwaardig oordeelde, en de apostelen zich tot de heidenen wendden (Hand. 13:46). Eertijds toch, onder het O.T. was de zaligheid van de Joden met uitsluiting van de heidenen. Maar dan in die tijd waarop onze tekst doelt, zou God niet alleen een God der Joden, maar ook der heidenen zijn. Laat ons deze roeping van de heidenen, ook ten aanzien van onze voorvaders, tot verheerlijking van God dankbaar opmerken. Daar hij ons, die van nature heidenen zijn, die verre waren, heeft gemaakt tot medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods (Efeze 2:3,10). Laten wij onszelf wachten van te menen, daar er nog zoveel heidenen zitten in de duisternis en schaduwen des doods, dat wij die zo vroeg bevoorrecht zijn met de prediking des kruises, beter geweest zijn dan zij. Laat ons voor hun bekering bidden, de gezondenen met het Woord des kruises op hun verre tochten, in hun duizend gevaren, met onze gebeden ondersteunen. De verkondiging van het Evangelie onder de heidenen met onze middelen bevorderen. Maar laat ons ook de Heere bidden, dat wij deze genade nog lang mogen behouden, toeziende dat wij niet te eniger tijd van hetzelfde beroofd worden, gelijk de Joden geschied is, en daarin ons ter waarschuwing worden voorgesteld (Rom. 11:20,21). Doch wij hadden het voornemen, om de woorden van onze tekst uit een enigszins ander oogpunt met u te beschouwen, een waarheid met dit voor te stellen meer toepasselijk op de dagelijkse ervaring van de Christen. Hiertoe wensen wij thans over te gaan, en u te wijzen op 's Heeren bestendige zorg over Zijn volk in onbekende, duistere en moeilijke wegen.

Mogen zij deze waarheid niet met onze tekst bevestigen mijne hoorders. Is niet op des Heeren kinderen toepasselijk, wat de Heere in onze tekst zegt? En wel van het eerste ogenblik af, dat Hij hen getrokken heeft uit de macht der duisternis en overgezet in het koninkrijk van de Zoon Zijner liefde (Kol. 1:13). Zal het niet tot aan hun laatste levensuur waar blijven, dat zij als blinden geleid worden, door de weg die zij niet geweten hebben, dat zij treden zullen op paden, die zij niet gekend hadden, maar ook dat de Heere voor hen de duisternis tot licht, het kromme recht maken en hen niet verlaten zal? Dus niet ten opzichte van hun wedergeboorte, van hun geestelijk leven, van hun kennis aan de Heere Christus en de weg van het heil, kunnen de gelovigen blinden genoemd worden, daar Gods Woord hen noemt: Licht in de Heere. Maar toch ook van die tijd kan zo dikwijls gezegd worden, dat zij geleid zijn op wegen van bijzondere verzoeken, bestrijding en aanvallen, zonde en duisternis, wegen welke zij niet geweten of vroeger gekend hadden; welke zij zelfs niet kenden uit de geschiedenis van anderen van Gods kinderen, ja zij twijfelden of wel ooit iemand van hen daaraan kennis gehad heeft of op zulk een weg geleid was.

Dit bracht, om mij dus uit te drukken, vaak een grote hinderpaal, een kromte in hun weg, een hinderpaal die hun het verder voortgaan moeilijk en bang maakte. Maar zij ondervonden ook, dat de Heere hen in die weg, noch aan zichzelf, noch aan verkeerde leiders overgaf, dat Hij hen niet had verlaten, maar het kromme tot recht, het duistere voor hun aangezicht ten licht maakte. Doch het is inzonderheid op de duistere wegen van de Goddelijke Voorzienigheid in het leven van de Christen, waarop ik onze woorden toepasselijk maak, en daarin is ieder kind des Heeren blind. Met het oog daarop moet hij zeggen: wij zijn van gisteren en weten niet (Job.8:9). Daarvan is het waar wat God zegt: Ik zal de blinden leiden door de weg, die zij niet geweten hebben. Wilden wij u dit met bijzondere en in het oog lopende bewijzen staven, wij zouden u wijzen op degenen van Gods kinderen, zo velen er met God zijn vertrokken, die thans in een ander werelddeel leven, en u met een vingerwijzing op hen kunnen zeggen: Ziedaar bevestiging der waarheid, dat God de blinden leidt door de weg, die zij niet geweten hebben, dat Hij ze doet treden op paden, die zij niet gekend hebben. Doch wij behoeven onze bewijzen niet van zover te halen. De levensgeschiedenis van ieder Christen is bevestiging van deze waarheid, en zolang hij nog leven zal op deze wereld, zal de Heere vervullen wat Hij in onze tekst zegt. Dit willen wij als een waarheid ter onderwijzing, als een waarheid tot bemoediging van des Heeren volk u nog voorstellen. Roept slechts uw levensgeschiedenis in uw aandacht terug. Hebt u niet in menige weg bevonden, waarin u nooit gedacht had te zullen komen? Hebt u niet menig pad bewandeld, waarop u nooit gedacht had uw voet te zullen

zetten? Hebt u niet menige beker moeten ledigen, welks bitter vocht u nog nimmer geproefd had, nooit gedacht had te zullen smaken? Verkeerde u niet in menigerlei omstandigheden, welke u schier op het punt brachten, om met uw Maker te twisten en uw God wat ongerijms toe te schrijven (Jes.49:9; Job 1:22). Omstandigheden in welke u wel het betaamde, maar ook het moeilijke gevoelde, om aan Elihu's woorden een hartelijke toestemming te geven, toen hij zei: Gewisselijk, Hij legt de mens niet te veel op, dat hij tegen God in het gericht zou mogen treden! (Job 34:23). Was er niet menige berg of struikelblok in uw weg, waarvoor u zuchtend bleef staan, waarvoor u moedeloos neerzank? Waren er niet zoveel kromme wegen voor u, dat ze u in vertwijfeling wel eens deden vragen: Is deze weg overeen te brengen met die, van welke geschreven staat: Aldaar zal een verheven baan en een weg zijn, welke de heilige weg zal genoemd worden. Hij zal voor deze zijn: die deze weg wandelt, zelfs de dwazen zullen niet dwalen (Jes. 35:8). Stond u niet dikwijls aan de ingang van een pad, waar u de ogen begonnen te schemeren, waar het nacht werd, waar u geen voetstap voor u uit kon zien, en waar u zeggen moest: neen, hier kom ik nooit door! Maar herinnert u dan ook tevens, wat God voor u deed, wat Hij voor u was, en uw levensgeschiedenis zal u ook deze waarheid bevestigen, dat God door alles uw leidsman was, dat Hij het duistere voor uw aangezicht ten licht, het kromme tot recht maakte, dat Hij Zijn belofte: Ik zal u niet verlaten, getrouw aan u vervuld heeft (Hebr. 13:5). Hoe dikwijls deed Zijn almacht dan, wanneer 't het donkerst voor u was, geheel onverwacht en ongedacht het licht uit de duisternis opgaan. Hoe dikwijls maakte Hij voor u het kromme tot recht, de vallei tot een vlak veld. Hoe dikwijls reikte Hij u de handen en hielp u, en leidde u zo gemakkelijk over een berg, aan welks voet u machteloos, maar zuchtend tot Hem, was neergezeten. Hoe dikwijls riep Hij u tot uw bemoediging: Vreest niet, want Ik ben met u, en zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God, Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand van Mijn gerechtigheid, en uw Verlosser is de Heilige Israëls (Jes. 41:10,14). Nee, de Heere heeft u niet begeven, Hij heeft u niet verlaten, u zou tot hiertoe niet gekomen zijn, u zou bezwaken zijn, indien Zijn hand u slechts een ogenblik had losgelaten. Nee, zelfs op dit ogenblik mag u op uw weg, zover u reeds gekomen bent, een gedenksteen oprichten, met dit opschrift: Eben-Haëzer (Steen der hulpe). Tot hiertoe heeft de Heere geholpen (1 Sam.7:12).

Maar ook is de inhoud van onze tekst onderwijzende zowel als bemoedigende waarheid voor een ieder van des Heeren kinderen, zolang zij nog leven zullen op deze wereld.

Toehoorders! wij zijn blind in de toekomst. Wij weten niet of rijkdom of armoede ons deel zijn of blijven zal in deze wereld. Hoeveel droefheid en smart, en van welke aard, ons nog overkomen zal. Hoeveel zieke en hoeveel gezonde dagen wij nog hebben zullen. Hoelang of hoe kort wij nog zullen leven en waar wij zullen sterven. Doch dit zal wel zeker zijn, dat de Heere de meeste van ons leiden zal door wegen en langs paden, die wij niet geweten hebben. Dat de blijden bedroefd, de gerusten verontrust, de zekeren als verdrevenen zullen worden. Dat degene, die spoedig dacht te sterven, misschien het langst als weduwnaar of weduwe zitten zal. Dat de meest geëffende weg misschien de allerkromste, het in ons oog meest gebaande pad het allereffenst worden zal. Wanneer wij de toestand van de wereld en de kerk nagaan, dan mogen wij aan de algemene en op alle tijden toepasselijke voorspelling van de Heere Christus: in de wereld zult gij verdrukking hebben (Joh. 16:33), nog toevoegen: bange dagen, donkere dagen, rouw en weedom des harten, wegen die wij niet geweten, paden die wij niet gekend hebben.

Ziedaar, wat wij tot onderwijzing, wat wij tot waarschuwing aan des Heeren kinderen moesten voorstellen. Maar is er dan niets tot hun bemoediging, niets tot hun vertroosting? O ja mijne hoorders, veel

- zeer veel - alles.

Een God Die gezegd heeft: Ik zal u leiden, wat nood dan voor de Christen met zulk een Leidsman, Die het noch aan macht, noch aan liefde ontbreekt, om de Zijnen ook door de moeilijkste en meest gevaarlijke wegen veilig te leiden. Een Leidsman, Die gezegd heeft: kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfermt over de zoon haars buiks? Ofschoon deze vergaten, zo zal Ik toch uwer niet vergeten (Jes.49:15). Een God, Die Zijn erve

niet begeven of verlaten zal, maar Die Zich over Zijn ellendigen zal ontfermen (vers 13). Een God, Die gezegd heeft: Ik zal de duisternis voor uw aangezicht ten licht maken. Een God, op Wien hij kan en mag en moet vertrouwen, ook dan wanneer hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft (Jes.50:10), zodat hij in op God betrouwend geloof met David zeggen kan: De Heere is mijn licht en mijn heil, voor wien zou ik vrezen? De Heere is mijn levenskracht, voor wien zou ik vervaard wezen? Ofschoon mij een leger belegerde, mijn hart zou niet vrezen, ofschoon een oorlog tegen mij opstond, zo vertrouw ik hierop. Want de Heere is mijn Steenrots en mijn Burcht, mijn Uithelper, mijn God, mijn Rots, op Welke ik betrouw; mijn Schild en de Hoorn mijns heils, mijn hoog Vertrek. Want Gij doet mijn lamp lichten; de Heere mijn God doet mijn duisternis opklaren (Psalm 27 en 28). Al ziet dan ook de christen geen uitkomst, al weet hij niet op welk een wijze en door welke middelen er voor hem verlossing zal komen, laat hij gerust de zorg daarvoor aan God overlaten, Die beloofd heeft voor hem te zullen zorgen, en geen man is, dat Hij liegen zou, geen mensenkind dat het Hem zou berouwen (Num. 23:19). Hij bekommere zich dan niet al te zeer bij de beroeringen van de wereld. Hij woede bij het losbreken van de stormen, bij het hoog verheffen van de dreigende baren van een onstuimige zee, door al te grote angstvalligheid niet ongelovig. Want dan nog kan hij zeggen: De rivieren verheffen, o Heere, de rivieren verheffen haar bruisen, de rivieren verheffen haar aanstotingen; doch de Heere in de hoogte is geweldiger dan het bruisen van grote wateren, dan de geweldige baren der zee (Psalm 93:3,4).

Al is het dan dat de Heere, om de ten top gestegen zonde en afval van land en volk, andermaal over Nederland doet komen, wat Hij eenmaal aan Israël bedreigde en ook aan Israël vervuld heeft, toen Hij zeide: Ziet Ik verwek de Chaldeëen een bitter en snel volk, trekkende door de breedten der aarde, om erfelijk te bezitten woningen, die de zijne niet zijn. Schrikkelijk en vreselijk is 't zelve, zijn recht en zijn hoogmoed gaat van hem zelve uit. Zijn ruiteren zullen van verre komen, zij zullen vliegen als een arend, zich spoedende om te eten. Het zal geheel tot geweld komen. En hij zal de koningen beschimpen en de prinsen zullen hem tot een belaching zijn; hij zal alle vestingen belachen, want hij zal stof vergaderen en hij zal ze innemen. Dan zal hij de geest veranderen en hij zal doortrekken en zich schuldig maken, houdende deze zijn kracht voor zijn God (Habak. 1: 6-11). Dan nog mag de christen, terwijl hij ook in de weg zijner gerichten de Heere moet verwachten,(Jes.26:8), met de profeet betuigen: en zijt gij niet van ouds af de Heere mijn God, mijn heilige? Wij zullen niet sterven. O Heere, tot een oordeel hebt Gij hem gesteld, en o Rots, om te straffen hebt Gij hem grondvest (Habak. 1:12). Wat dan ook gebeurt, toch zullen alle dingen, degenen die God liefhebben, medewerken ten goede (Rom. 8:28). Wat ook verandert, God zal niet veranderen. Wat ook verlaat, God zal Zijn volk niet verlaten, en met zijn God kan de christen door een bende en over een muur (Psalm 18;30). Wat ook valt, Zijn beloften zullen niet wankelen of vallen. Hij heeft gezegd: Ik zal de blinden leiden door de weg, die zij niet geweten hebben, Ik zal ze doen treden door de paden, die zij niet gekend hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken, en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal ze niet verlaten.

Wanneer zij dan zullen gekomen zijn aan het einde van hun moeitevolle levensweg, als zij hun laatste stap gezet zullen hebben op het pad, waar zoveel doornen hun voeten verwond, en dat zij met zoveel tranen besproeid hebben, wanneer zij zullen gekomen zijn aan het dal der schaduwen des doods, ook dan zal Hij hen niet begeven of verlaten, maar ook daar door hen aan de hand geleiden en opnemen in Zijn heerlijkheid. Dan zal het woord geschieden dat geschreven is: de zon zal u niet meer wezen tot een licht des daags, en tot een glans zal u de maan niet lichten, maar de Heere zal u wezen tot een eeuwig Licht, en uw God tot uw sierlijkheid. Uw zon zal niet meer ondergaan, en uw maan zal haar licht niet intrekken, want de Heere zal u tot een eeuwig Licht wezen, en de dagen uwer treuring zullen een einde nemen - genomen hebben (Jes. 60:19,20).

Welaan, laat ons nu met het verhandelde tot onszelf inkeren.

Mogen wij nu u allen mijne hoorders, met deze waarheid bemoedigen? U allen toeroepen: Vreest niet, wat ook gebeuren zal in deze wereld, wat u ook in het land van uw inwoning beleven zult. Op welke donkere paden u ook uw voeten zult moeten zetten, in welke moeilijke wegen u ook geleid zult worden, in welke toestand u ook komen mag, vreest niet, God zal u niet verlaten! Maar dan hebt u die God ook als uw God leren kennen! Maar dan weet u ook dat die God volmaakt, dat Hij met een volkomen hart gediend moet worden. Dat u Hem met hart en mond, met gedachten en woorden moet verheerlijken, dat Zijn eer het hoofddoel van al uw verrichtingen moet zijn; en dat Hij voor dezulken, maar ook voor dezulken alleen een getrouw Leidsman, een mild zegenend Vader is. Maar dan weet u ook, dat Hij een rechtvaardig God is, dat Hij voor de zondaar, die door overtreding van Zijn wetten, door ongehoorzaamheid van Hem afgeweken is, Hem verlaten heeft, een straffend Rechter is, een heilig en rechtvaardig God, Die de overtreders van Zijn wetten niet zonder vergelding kan laten. Dan weet u, dat ook u zulk een overtreder bent, in en met Adam van God afgevallen, een onreine uit een onreine, dat het gedichtsel van uw hart boos is van uw jeugd af aan (Gen.8:21). En dat u als zodanig op geen enkele gunst van Hem staat kon maken, maar Zijn rechtvaardige straf voor uw zonden verwachten moest. Dan hebt u ook de Heere Jezus Christus leren kennen als de enige Weg om tot God te gaan, als het enige middel om met God verzoend te worden, als de enige Naam onder de Hemel gegeven om zalig te worden (Hand. 4:12). Dan had u ook een hartelijke begeerte om door die weg tot God te gaan. Dan was u aan de verzoening met Hem veel, alles gelegen; dewijl daardoor voor uw zonden, die u tot in de ziel smart waren beginnen te veroorzaken, (omdat het zonden waren tegen de Heilige, tegen de Almachtige en Goede, Die de mens zo recht, zo volmaakt geschapen had), alleen betaald kon worden, omdat daardoor Gods gerechtigheid, die u zo lief had gekregen en was beginnen te eerbiedigen, gerechtvaardigd, op haar rechte plaats in juist evenwicht met de andere deugden Gods geplaatst werd. Omdat u daardoor in staat gesteld zoudt worden, om hier aanvankelijk, hierna volkomen Hem te dienen, wat behoefte voor uw hart was geworden.

Dan ben u ook door die weg tot God gegaan, gedachtig aan het woord van de apostel: Dit is Zijn gebod, dat wij geloven in de naam van Zijn Zoon Jezus Christus (1 Joh. 3:23); aan het woord van Hem, Die de Weg, de Waarheid en het Leven is, en Die gezegd heeft: Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader Die Mij gezonden heeft, hem trekke; en wie tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen (Joh. 6:44,37). Dan hebt u de stem van de Middelaar: Laat u met God verzoenen (2 Kor.5:20) gehoord. Dan hebt u gehoord en geloofd, dat Hij ook u roept met deze woorden: Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven (Matth. 11:28). Dan bent u ook tot Hem gekomen als een schuldige om door Hem verlost, als een onreine om door Hem gewassen, als een rampzalige om door Hem gezaligd te worden. Dan hebt u ook in uw eigen voorbeeld bevestiging van die waarheid, dat Hij gekomen is om te roepen zondaren tot bekering, dat Hij voor goddelozen gestorven is, dat goddelozen gerechtvaardigd kunnen worden, zodat u met de apostel zeggen kunt: Hij heeft ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en de vernieuwing des Heiligen Geestes (Tit. 3:5). Dan is ook aan u bevestigd wat God beloofd heeft: Ik zal maken dat u in mijn inzettingen zult wandelen en mijn rechten zult bewaren en doen (Ezech. 36:27), en met de apostel kunt u zeggen: Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad (1 Joh. 4:19). Terwijl de treurige ervaring van uw dagelijkse struikelingen tegenover zo veel liefde, de vele zonden waarin u gedurig valt, bij de wil om Hem in alles welbehagelijk na te wandelen, uw droefheid en uw strijd, schuldbelijdenis, vergeving en bekering, de hoofdinhoud van elke toenadering tot God in het gebed uitmaakt.

En nu mijn hoorder, met de hand op uw hart, het oog op uw wandel, en door de dienaar in de tegenwoordigheid van de Hartenkenner en Nierenproever gebracht, deze vraag beantwoord: Kent u dat? Bent u zo door Christus tot God gegaan? Heil u dan! Hij zal u nooit verlaten! Ook in de duisterste weg, ook op het moeilijkste pad zal Hij bij, zal Hij met u zijn. Verwacht veel, verwacht alles van Zijn liefde en trouw, u kunt er nooit te veel van verwachten. Heil u! Geen verdrukking of benauwdheid, geen vervolging, geen honger, geen naaktheid, gevaar of

zwaard, noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel zal u scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere (Rom. 8: 35, 38, 39). Doch, indien niet, rampzalig dan zonder God in de wereld, zonder God tot een Leidsman bij een donkere toekomst, een dreigend gevaar, een naderend oordeel. Rampzalig op uw sterfbed, rampzalig voor eeuwig in de buitenste duisternis.

O, hoe gelukkig is dan de mens, die met God verzoend is door de dood van Zijn Zoon; die met Asaf zeggen kan: Gij hebt mijn rechterhand gevat, Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid (Psalm 73:23,24,26).

Jeugdige mensen, vooral gij jongelingen, ons hart bloedt, wanneer wij bedenken, welke bange tijden u misschien nog op deze wereld beleven zult, van welke oordelen u nog getuigen zult zijn, aan welke gevaren u nog zult zijn bloot gesteld, welke vuren u zullen dreigen te verslinden, welke watervloeden u zullen verzwelgen, hoe het rondom u enkel verschrikking zal zijn! Als wij ons daarbij voorstellen hoe u, met een hart van angst versmolten, naar alle kanten, doch vruchteloos, naar enige uitkomst zult uitzien, en dan geen oog zult hebben om gelovig naar boven tot God te zien, Die ook dan nog redden kan, ook dan nog uitkomst kan geven. O hoe bang zal het dan zijn, als u geen moed zult hebben om vertrouwend op God te zien, omdat u geen vrees voor, geen geloof in Hem had, van Wie geschreven staat: Ziet des Heeren oog is over degenen, die Hem vrezen, op degenen, die op Zijn goedertierenheid hopen; om hun ziel van de dood te redden en om hen bij het leven te behouden in de honger (Psalm 33:18,19). Doch misschien zie ik naar uw oordeel veel te donker in de toekomst; misschien zegt zelfs deze of gene onbezorgde oude: zo hoorden wij ook in onze jeugd spreken, wij zelf hebben ook menige bange tijd beleefd, toch zijn wij er door gekomen, en het is altijd nog beter uitgevallen dan wij eerst verwacht hadden.

Nu het zij dan ook zo met de tijd, die wij nog beleven zullen; wij wensen zelfs van uwentwege, dat wij door zwaarmoedigheid te donker in de toekomst zien. Maar toch zal eenmaal voor u, o mens, die door Christus tot God niet gekomen bent, de tijd daar zijn, dat u deze wereld moet verlaten, dat u voor God zult verschijnen, voor God, Die nu nog tot ons komt met Zijn Woord, door Zijn dienaren, met Zijn aanbidding van vergeving en genade in Christus. Maar dan zal Hij u eeuwig verlaten hebben, dan zult u voor uw werelddienst en God-versmading eeuwig moeten boeten in de buitenste duisternis, waar weinig zal zijn en knersing der tanden (Matth. 8:12). Dan zal er nooit geen licht voor u opdagen, in eeuwigheid geen uitkomst voor u zijn. Er ligt vanuit de hel geen weg naar de hemel. Nu nog is er een weg om tot God te gaan, om met Hem verzoend te worden. Nu nog is er een middel om getroost te leven, en zalig te sterven. Wij hebben u die weg, en hebben u dat middel, wij hebben u hetgeen u kennen, geloven, betrachten moet en alsdan ondervinden zult, in onze vragen ter zelfbeproeving voorgesteld. En nu nog een vraag: wat kiest u? De weg des levens of des doods, ten hemel of ter hel? Morgen misschien zult u, die nu nog aarzelt, niet meer kunnen kiezen. En daarom, kiest heden, kiest nog heden wie gij dienen wilt (Jozua 24:15).

Gelovigen, die met de apostel de Vader kunt danken, dat Hij ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht. Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis en overgezet heeft in het koninkrijk van de Zoon Zijner liefde (Kol. 1:12,13). En nu met dat voorrecht, met die weldaad maar heilig zorgeloos voortleven. Heilig zorgeloos! Deze uitdrukking is dikwijls gebruikt tot besturing van de gelovigen. En het kan, indien u de klemtoon maar plaatst op heilig, en zorgeloos neemt voor het tegenovergestelde van die angstvallige, zielskwellende, van die ongelovige en daarom zondige bezorgdheid, die geen voetstap op een nooit betreden pad durft te zetten of zij moet tegelijk het einde zien, geen zaak durft te ondernemen, of zij moet vooraf de uitkomst kunnen berekenen. Maar anders moet er de Christen ten hoogste aan gelegen zijn, om bij al wat hij doet, bij al wat hij onderneemt, te weten of hij wel in des Heeren weg is. Want daar waar hij zich een weg kiest, zal hij meer en meer afdwalen, en al dwalend zal het duister voor hem worden. Terwijl hij niet zonder moeite en na veel dwalen, dikwijls niet zonder gevaar en wonden weer op de rechte weg wordt

geleid. Daarom moet hij steeds bezorgd zijn daarover, of hij wel in des Heeren weg is, bezorgd om op die weg te blijven, steeds smekend uitziende om de leiding van de Heilige Geest.

Maar hoe hij over die weg zal komen, hoe hij geholpen zal worden in, hoe hij gered zal worden uit alles, wat hem op die weg overkomen kan, daarover mag hij zich niet bekommeren, dit moet hij aan God overlaten, Die gezegd heeft: Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht, en het kromme tot recht maken, Ik zal ze niet verlaten. Ziedaar gelovigen! Uw roeping, uw verplichting, maar ook uw voorrecht bij alles, wat ons nog overkomen kan.

Wij herinneren u de woorden van Israëls harpzanger: Zo ik mijn ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijne moeder. Mijn ziel is als een gespeend kind in mij. Israël hope op den Heere, van nu aan tot in eeuwigheid (Psalm 131 : 2,3).

Wij roepen u met Neerlands dichter toe:

*Doe ook zo, Christen, 't is uw God,
Die zich belast heeft met uw lot.
Gij hebt Zijn woord, Zijn macht is zeker,
En nimmer was Hij logenspreker.
Wat toch, wat gaat het u dan aan,
Hoe alle zaken om u staan.
En of er middel is te aanschouwen,
Waarop een uitzicht is te bouwen?
Uw grond van hoop zij God alleen;
De rest zij lijnrecht afgesneen.
En zijn de wegen u verborgen,
Laat God gerust in 't Zijne zorgen! **

AMEN

*) Bilderdijk. In een verrassende overgang tot boven aangehaalde toepassing, beschrijft de dichter met de volgende woorden het geloofsvertrouwen.

*Hij kwelt zich over 't middel niet,
Ofschoon hem 't ganse hoe ontschiet.
Maar laat, in plaats van zich te ontroeren,
De zorg aan Die het uit zal voeren.
Doe ook zo.*

**HET WELBEHAGEN DES HEEREN
IN DE ARMEN EN VERSLAGEN
VAN GEEST EN DEZULKEN,
DIE VOOR ZIJN WOORD BEVEN**

Tekst : Jesaja 66 : 2b

Voorzang : Psalm 102 : 1, 2, 3

Nazang : Psalm 38 : 18, 21, 22

Een treurig en diep weemoedig lied van een klagend Israëliër hebben wij daar gezongen, mijne hoorders. Het opschrift van deze Psalm is : Een gebed des verdrukten, als hij overstelpt is en zijn klachten uitstort voor het aangezicht des Heeren. Ja mijne geliefden het is een gebed, zoals de wereld niet bidden kan, maar alleen geleerd wordt door de Heilige Geest, die van zonde, gerechtigheid en oordeel overtuigt. Het is een gemoedstoestand waarmee zij, die geen zonde kennen, de spot bedrijven; een gemoedsgesteldheid als van hen, die staan in het gezicht

van hun diepe schuld en in de overtuiging van hun grote zonden jegens de Drieëenigen God, hun naasten en zichzelf bedreven; wier zielen als door rouw schier bezwijken en als gras in dorre streken wegwijnen; die in hun ellende hun brood dikwijls vergeten te gebruiken en hun tranen dag en nacht tot hun spijs hebben (Psalm 42:4); die geen hoop voor zichzelf durven koesteren, maar van verre staan met neergeslagen ogen, als de tollenaar op hun borsten slaan en uitroepen: o God! wees mij zondaar genadig! en deze tollenaar ging af gerechtvaardigd naar zijn huis. (Lukas 18:13,14) Hij ondervond dat de Heere een welgevallen had aan armoede en verslagenheid van geest; dat het zondaren, gans ontbloten, ellendigen en in zich zelve hopelozen waren, op wie de Heere genadig nederziet! Hij ondervond de verwezenlijking van hetgeen de mond der waarheid gezegd heeft, toen Hij de armen van geest zalig sprak, wijl hun het koninkrijk der hemelen is. Ik heb mijne geliefden heden voor acht dagen een troostwoord toegesproken aan het diep schuldig volk des Heeren, daarin gelegen dat hun verbonds-God om Zijns wil hun zonde vergeeft, wij wensen in deze uren zodanig een troostwoord toe te spreken aan de bekommerden en verslagenen van hart; toe te spreken zeg ik; maar o! mocht het de Heere behagen hetzelfde toe te passen door Zijn Heilige Geest, al ware het slechts voor een enkele, die uit de duisternis werd overgezet in Gods wonderbaar licht. Het is van Hem dat alle zegen en de vruchtbaarmaking des Woords moet afdalen; mochten wij het dan van Hem in de gebede vragen.

Tekst: Jesaja 66 : 2b

Maar op dezen zal Ik zien: op den arme en verslagenen van geest en die voor Mijn Woord beeft.

Vele, mijne hoorders, zijn de tegenstellingen tussen de hoogmoedigen van hart en de nederigen van geest, in Gods Woord voorgesteld. Het is niet alleen in de Schriften des Nieuwen Verbonds dat de werkheiligheid en eigengerechtigheid van de Farizeën door Jezus bestraft, in het ware licht gesteld en het oordeel daarover uitgesproken wordt, — neen! Jehova Zelf heeft reeds onder de huishouding des Ouden verbonds Zijn ongenoegen, Zijn afkeer, Zijn gruwel van dezelve uitgesproken, zoals uit ons teksthoofdstuk duidelijk blijkt. Maar ook is het niet alleen uit de mond der waarheid, waaruit men hoort voorstellen hoe de boetvaardige tollenaar gerechtvaardigd afging naar zijn huis, waardoor de vermoeiden en belasten (Matth.11:28) geroepen werden, en die Zijn openlijke prediking aanving met de armen van geest zalig te spreken; maar reeds in de Schriften des Ouden Verbonds hoorden wij de Geest de dorstigen roepen tot de wateren, en de armen die geen geld hebben, om te kopen en te eten, zonder geld en zonder prijs, wijn en melk (Jesaja 55:1); horen wij dat de offeranden Gods een gebroken geest zijn en dat Hij de verslagen van hart niet zal verachten, maar integendeel een welgevallen aan hen heeft. Deze waarheid, door God Zelf uitgesproken, is ten duidelijkste in onze tekstwoorden vervat, naar welke aanleiding ik tot u wens te spreken over het welbehagen des Heeren in de armen en verslagen van geest en dezulken die voor Zijn Woord beven.

Wij zullen daartoe, om de kracht der tegenstelling duidelijk te doen voorkomen,

Ten eerste: Vooreerst het rede-verband met het doorgaande en de zin onzer tekstwoorden uwe aandacht trachten voor te stellen.

Ten tweede: U ontvouwen welke de in onze tekst bedoelde personen zijn.

Ten derde: Daarna aantonen dat de Heere een welgevallen aan hen heeft.

Ten vierde: Om eindelijk van het gesprokene ter ontdekking, bemoediging, opwekking en vertroosting een nuttig gebruik te maken onder de zegen des Heeren, Die alleen zulk een invloed aan het woord der prediking geven kan.

Wanneer wij onze tekstwoorden in verband met het voorgaande beschouwen, waar Jehova God Zelf spreekt; De hemel is Mijn troon en de aarde is de voetbank Mijner voeten; waar zou het huis zijn, dat gij Mij zoudt bouwen? waar is de plaats Mijner ruste? want Mijn hand heeft al deze dingen gemaakt en al deze dingen zijn geweest, spreekt de Heere (Jesaja 64:1,2); dan begrijpt ieder goed dat wij ons in tijden verplaatst zien, waar in er geen is, en moeten wij dus natuurlijk denken aan de afschaffing der uitwendige Israëlitische eredienst onder de huishouding des Nieuwen Verbonds, wanneer de tempeldienst geen plaats meer vinden en door God Zelf vernietigd worden zou, als wanneer de Heere overal in geest en in waarheid gediend, en op alle plaatsen heilige handen tot God in de hemel opgeheven zouden worden met de offerande van oprechte en verslagen harten, uit het geloof in de Messias toegebracht; aan dewelke de Heere een welgevallen had, om de gerechtigheid van Jezus Christus Zijn Zoon. Van die tijd toch sprak ook de Messias tot de vrouw bij de waterput van Samaria, toen Hij zei: Vrouw? de ure komt dat gij noch op deze berg, noch te Jeruzalem de Vader aanbidden zult; maar de ure komt en is nu, dat de ware aanbidders de Vader aanbidden zullen in geest en in waarheid; want God is een Geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en in waarheid (Johannes 4). Deze uitspraak van Jehova echter kunnen wij mede toepasselijk maken op de tijd van Jesaja en alle volgende dagen; en dan bevat dezelve een bestraffing, ter overtuiging van zulke Joden, die alleen in de uiterlijke tempeldienst, in het brengen van offeranden, in uitwendige godsdienstplechtigheden de Heere aan zich menen te verplichten, door dezelve Jehova meenden te verheerlijken en in dezelve het voorname, het enige doel hunner godsdienst meenden gelegen te zijn; maar die wars waren van enige geestelijke godsdienst, van geloof en godzaligheid, van ootmoed, berouw en boetvaardigheid; en in plaats van een gebroken geest en verslagen hart Gode ten offer te brengen, zonde en ongerechtigheid achter het masker der huichelarij en onder het blinkend kleed van eigengerechtigheid verbergden. Zou de tempeldienst, de offeranden van zulke huichelaren de Heere welgevallig zijn? Neen! al brachten zij ook dezelve, nochtans zegt Hij tot hen: Mij hebt gij niet gebracht het klein vee uwer brandofferen, noch met uw slachtofferen hebt gij Mij niet geëerd en met het vet uwer slachtofferen hebt gij Mij niet gedrenkt (Jesaja 43:23,24); omdat zulks niet in het geloof geschied was; en dan is het reukwerk de Heere een gruwel; de nieuwe maanden, de Sabbathdagen, de gezette hoogtijden, het bijeenroepen der vergadering, zelfs de verbodsdagen, ongerechtigheid, de Heere tot een last welke Zijn ziel haat. Neen, hoezeer ook de Joden op de uitwendige godsdienst oefeningen in de tempel gezet en tot dezelve verplicht waren, Jehova was niet aan een tempel gebonden, en het volk was te bestraffen, indien het meende dat het genoeg was in de tempel met een schijnheilig hart God te vereren, daar zulks Hem niet welgevallig was. Waar, welk zou het huis zijn, dat gij Mij zoudt bouwen? en welke is de plaats Mijner ruste? Er is zulk een huis niet! Ook dit erkende Salomo, toen hij bij de inwijding des tempels uitriep: Waarlijk, zou God op de aarde wonen? ziet, de hemelen der hemelen zouden U niet begrijpen, hoeveel te minder dit huis, dat ik gebouwd heb (1Kon.8:27; 2Kron.6:18). - Neen! zei Stefanus voor de rechtbank der Joden, de Allerhoogste woont niet in tempelen met handen gemaakt! (Hand.7:48) Heeft de Heere dus al toegestaan (om de zwakheid der mensen van die tijd te hulp te komen) een tempel te bouwen, dezelve was alleen een schaduw der toekomstige goederen. Jehova heeft een andere uitwendige en zichtbare tempel, overeenkomstig Zijn Majesteit en heerlijkheid; een tempel, niet door mensenhanden vervaardigd, maar door Hem Zelf daargesteld; namelijk het ganse heelal; want de hemel is Mijn troon en de aarde de voetbank Mijner voeten; Mijn troon is in de hemelen gevestigd en Mijn koninkrijk heerst over alles; - wat zoudt gij Mij een tempel bouwen op aarde, o mensenkinderen! Ik heb een tempel: de ganse hemel, het bewijs Mijner Majesteit en heerlijkheid, is Mijn troon; de aarde, met al wat op en in dezelve is, is de voetbank Mijner voeten; wat huis zoudt gij Mij bouwen? welke offerande zoudt gij Mij toebrengen? Niets is er dat het uwe is op aarde; al het gedierte des wouds is Mijne, de beesten op duizend bergen; want Mijn hand heeft al deze dingen gemaakt en al deze dingen zijn geweest. Meent dus niet, o Joden! in het bouwen of ofluisteren van een tempel u bij Mij aangenaam te maken, of dat in

een vlijtige godsdienstoefening, zonder geloof en bekering enige waarde gelegen is! Of wilt gij het in het algemeen, zoals het èn op velen van die tijd, èn ten allen tijde ook op velen dergenen die gedoopt zijn, belijdenis hebben afgelegd en een christelijke naam dragen, - toepasselijk is? Wat zult gij toch de Algenoegzame toebrengen, waarop gij vergelding wachten zoudt? Weet gij niet dat gij van nature arm, ellendig, naakt en blind zijt? Weet gij niet dat gij de Almachtige niet geven kunt, dan wat gij eerst van Hem ontvangen hebt? Weet gij niet dat al uw uitwendige godsdienst zonder geloof in Christus Gode niet welbehaaglijk is, en dat onze eigen gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleet? (Jesaja 43:6) Ja dat gij, indien gij gedaan hebt wat gij schuldig waart te doen, nog onnutte dienstknechten zijt? (Lukas 17:10) Weet gij niet dat de Heere niet in welgevallen en gunst nederziet op zulken, die rechtvaardig zijn in hun eigen ogen? Neen! Maar Hij heeft een andere tempel, waar Hij met Zijn Geest in wonen wil; er zijn anderen waar Hij op nederziet. En welke zijn die? Armen en verslagenen van geest (Psalm 34:19) en die voor Zijn Woord beven; want, zegt de Heere, op dezen zal Ik zien.

II

Welaan, beschouwen wij ten tweede wie die personen zijn, welke hier bedoeld worden.

Armen; - maar niet armen naar de wereld, niet een armoede waaraan ieder mens, natuurlijk of wedergeboren, of hij het weet of niet, onderhevig is, sedert de zonde door één mens in de wereld is gekomen; maar een armoede welke door de Heilige Geest gewerkt wordt en waar het geloof op volgt; een geestelijke armoede is het, welke hier bedoeld wordt.

Armen van geest (Matth.5), die bij het licht des Heiligen Geestes van hun ellende, onmacht, nietigheid en vloekwaardigheid overtuigd zijn; die niets in zichzelf hebben waarop zij zouden kunnen steunen of zich bij God verdienstelijk maken; die nu eens in het Woord der openbaring genoemd worden nooddruftigen, dan hongeringen, elders dorstigen, die als een hert schreeuwen naar de waterstromen (Psalm 42:2); hier ellendigen, ginds ontbloten, dan weer dezulken die hun zielen bij het leven niet meer kunnen houden (Ezech.18:27), die geen geld hebben om te kopen en geen gerechtigheid of waardigheid in zich zelf.

Armen naar de ziel, die overtuigd zijn dat zij alles missen, geen deel hebben aan Christus en de heilsgoederen, welke Hij door Zijn borggerechtigheid verworven heeft; die niets in zichzelf hebben, maar integendeel een grote schuld bij de heilige en rechtvaardige God; die overtuigd zijn dat zij geen wijsheid hebben in zichzelf, om de Heere te kennen in Zijn wegen; geen gerechtigheid om voor Hem te kunnen bestaan, geen heiligheid om in de gemeenschap van de Heilige te verkeren en voor Zijn heilige ogen te naderen, geheel geen kracht om zich zelf te kunnen verlossen, geen vermogen om Gode Zijn rantsoen te kunnen geven. Van deze hun armoede zijn zij te wel overtuigd, dan dat zij hun gebreken, zonden en ongerechtigheden voor God bedekken zouden: neen! zij belijden gaarne dat zij arm, ellendig naakt en blind zijn; dat in hen, dat is in hun vlees, geheel geen goed woont, maar integendeel de zaden van allerlei boosheid, indien zij al niet zijn uitgeschoten, op de bodem van hun harten verborgen liggen. O zij bekennen zo gaarne dat zij van de hoofdschedel af tot de voetzool toe onrein, melaats en verdorven zijn; zij kennen hun overtredingen en hun zonden zijn wel eens gedurig voor hen, zodat zij met Paulus moeten uitroepen: Ik ellendig mens! (Rom.7:24) en zich schamen voor de Heere, wegens hun naaktheid. O zij staan zo ver met de tollenaar, en durven zelfs hun ogen niet opslaan naar de hemel; omdat hun geweten hen beschuldigt voor de heilige en rechtvaardige God, zodat zij met Efraïm moeten zeggen: Nadat ik aan mij zelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt; ik ben beschaamd, ja ook schaamrood, omdat ik de smaadheid mijner jeugd gedragen heb (Jeremia 31:19). Zulke armen van geest zijn niet hoogmoedig, gelijk uit de naam die zij dragen duidelijk blijkt; zij zijn klein, ootmoedig en nederig voor God en de mensen. Ja ook voor de mensen, voor het volk van God; zij denken dat niet in hun gezelschap behoren, maar toch is dit de wens van hun hart, daarom naderen zij zo van verre tot hen en lopen hen achterna; maar wanneer zij hen vriendelijk uitlokken, dan worden zij zo dikwijls beschaamd en zeggen in hun hart: Mensen, gij kent mij niet; indien gij

wist wie ik was, gij zoudt u van mij afwenden; en wanneer zij hen troost uit Gods Woord willen toespreken, o dan zeggen zij, indien zij al met de lippen zwijgen, dikwijls in hun hart: Die troost is voor mij niet, ik mag terecht verstoten zijn; want zij kennen geen ellendiger schepsel dan zij zelf zijn; zij zijn in waarheid als arme, naakte bedelaars, die een afkeer van zich zelf hebben, en daarom wel eens, wanneer de Heere tot hen kwam, met Petrus zeggen zouden: Heere! ga uit van mij, want ik ben een zondig mens (Lukas 5:8)! En toch, uit deze armoede ontstaat er een gevoel van behoefte. Hij kan zijn ziel niet in het leven behouden, hij is ziek en klaagt met tranen en gebeden zijn nood aan de Heere. Het is voor de opperste Medicijnmeester, dat hij zijn toestand geheel openlegt, en aan Hem vertoont hij zijn ware gedaante. Daar toch mijne hoorders, waar armoede gekend en gevoeld wordt, daar waar de kennis is van hetgeen men ontbreekt, waar overtuiging is van ellende, nietigheid, onmacht en vloekwaardigheid, daar is tevens een verslagenheid van geest. Verslagen te zijn geeft een gevoelige aandoening, een wonding en verbrijzeling des gemoeds te kennen; en dezulken die alzo verslagen zijn, worden elders schaamroden van aangezicht, verbrijzelden, gebrokenen van harte, treurigen Sions (Jesaja 61:3) genoemd, en worden vergeleken met vlaswieken die roken en rieten welke gekrookt zijn (Jesaja 62:3). Het zijn dezulken die zo overtuigd zijn van zonde en ongerechtigheid, van ellende en vloekwaardigheid, van armoede en gebrek, dat zij als gewonden en verbrijzelden, als diep bedroefden en aangedaan over hun zonden, als de ellendigsten der mensen zich zelf bij het licht van de Heilige Geest hebben leren kennen. En geen wonder mijne hoorders dat zij gevoelig zijn aangedaan over deze hun armoede, en hun geest verslagen is bij de gedachte wat hun ontbreekt, wat zij nog missen; geen wonder dat zij hun bed doorweken met hun tranen (Psalm 6:7) en geen lust in de wereld of haar vermaak hebben, wanneer zij bedenken dat hun leven zo spoedig kan worden afgesneden, en dan nog geen grond te hebben, waarop zij de dood kunnen afwachten; geen wonder dat zij bij de gedachte, hoe zij tegen de heilige en rechtvaardige God overtreden hebben, voor Zijn Woord beven. Beven - wij lezen het meermalen in het Woord der openbaring, en het geeft een heilige eerbied en diep ontzag jegens God en Zijn Woord te kennen. Geen wonder dat die armen en verslagenen van geest voor dat Woord beven, verbaasd staan over de wonderen van des Heeren wet, ontroerd en bevende zijn dat zij tegen al de geboden van God in hun ganse leven gezondigd en die overtreden hebben. Ja wanneer zij dat gevoelen, dan beven zij voor het Woord van God, omdat zij daarin de heiligheid en Majesteit van Hem, Wiens troon de hemel, Wiens voetbank deze aarde is, zien voorgesteld; dan beven zij bij de gedachte hoe verschrikkelijk zich de Heere vertoort tegen de zonde; hun eigen ongerechtigheid komt hen dan voor de geest en zij verschrikken van de zonde; dan beven zij, dewijl daarin hun vonnis wordt opengelegd en uitgesproken; want al de bedreigingen in dat Woord beschouwen zij dikwijls als tot hen gericht, geen enkele belofte durven zij op zich zelf toe te passen.

III

Dat is wel een treurige toestand mijne hoorders . O ja! armoede, ellende, gezicht van zonde en vloekwaardigheid, verslagenheid van geest, voor Gods Woord te moeten beven, is op zich zelf niet aangenaam; maar nochtans wensen zij, die in die toestand verkeren, die niet te verwisselen met de tijd, toen zij daar nog niets van kenden, toen zij nog niet arm waren, maar rijk in zich zelf; toen zij nog vrolijke slaven der wereld en lustige dienaren der zonde waren; toen zij Gods Woord nauwelijks kenden, en indien zij het al onderzochten, nochtans met onverschilligheid dat beschouwden en, verre van voor Gods Woord te beven, eerder daarmee zouden gespot hebben! Wel een treurige toestand mijne hoorders ! Maar nochtans willen zij, die daarin verkeren, van dezelve niet ontheven zijn; neen! indien zij iets te wensen hadden, dan zouden zij begeren dat deze armoede hen nog meer drukte, nog zwaarder door hen ondervonden werd! dan zouden zij wel wensen nog verslagener van geest te worden dan zij nu zijn, nog meer voor Gods Woord te beven dan zij nu doen.

Wel een treurige toestand mijne hoorders. Nochtans zal er iets van gekend en ondervonden moeten worden; want om in de enige en ware troost in leven en in sterven te kunnen delen, is er eerst kennis van ellende nodig.

Wel een treurige toestand mijne hoorders . Neen, neen! een zalige toestand! Want wie Jezus Christus zalig maakt, maakt Hij eerst rampzalig. Het is juist voor zulke armen en verslagenen van geest, voor zulke ellendigen en rampzaligen in hun eigen ogen, voor zulke veroordeelden bij zich zelf, voor zulke onwaardigen en niets verdienenden, voor zulk gans ontbloten en naakten, waar Gods Woord met beloften voor vervuld is; want, lezen wij in onze tekst en het zijn de eigen woorden van God: Op dezen, op de armen en verslagenen van geest, zal Ik nederzien, dat is in genade en gunst op hen nederzien. Elders zegt God bij dezelfde profeet: Alzo zegt de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont en Wiens naam heilig is: Ik woon in de hoogte en in het heilige en bij dien, die van een verbrijzelde geest is; opdat Ik levend make de geest des nederigen, en opdat Ik levend make het hart des verbrijzelden (Jesaja 55:15). Des Heeren oog is over degenen die Hem vrezen (Psalm 33:18), de Heere is nabij de gebrokenen van hart en Hij behoudt de verslagenen van geest; de offeranden Gods zijn een verbroken hart en een verslagen geest; een verbroken en verslagen hart zult Gij o God! niet verachten (Psalm 51:19). En lezen wij niet, dat de droefheid naar God een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt (2Cor.7:10)? Horen wij niet uit de mond der Waarheid: Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen; zalig zijn die treuren, want zij zullen vertroost worden; zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden (Matth.5)? Behoef ik meer bewijzen bij te brengen mijne hoorders dat de Heere op zulke arme, ellendige, nooddruftige en verbrijzelde zondaars wil neerzien? Dat het de voorwerpen Zijner gunst en liefde, Zijner genade en ontferming in Jezus Christus zijn? Neen! De tollenaar ging af gerechtvaardigd naar zijn huis; - toen de Syro-Phenicische vrouw (Markus 7:26) als een arme bedelares tot de Heere zei: Ja, Heere! Doch ook de hondekens eten van de kruimkens, welke daar vallen van de tafel huns heren! geschiedde haar naar haar wens; toen de zoon, in de gelijkenis, tot zijn vader kwam en zei: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u, en ben niet waardig uw zoon genaamd te worden, werd de vader met innerlijke ontferming over hem bewogen, viel hem om de hals en kuste hem (Lukas 15); en zo ziet ook de Heere neder op de armen en verslagenen van geest, en dien die voor Zijn Woord beeft. Hij heeft het Zelf beloofd, en wat de Heere belooft zal zeker geschieden; al rijst de nood hoog, al is nog alles duister, Zijn Woord is de waarheid. Zo hebben wij u voorgesteld hetgeen wij voorgenomen hadden; wij wensten ten slotte van het gesprokene een toepasselijk gebruik te maken.

IV

Is het waar mijne hoorders, en het is een onbetwistbare waarheid, dat de Heere op armen en verslagenen van geest en die voor Zijn woord beven wil neerzien, o! hoe wenselijk ware het dan, dat gij allen tot dat arm en ellendig, tot dat verslagen volk des Heeren behoort. Maar ach! Hoe velen zijn er ook niet onder ons, die nog nimmer armoede en verslagenheid des geestes gekend hebben; nog nooit gevoel hebben gehad van hun geheel ellendige toestand, en hoe zij tegen de heilige en rechtvaardige God overtreden hebben; wat zeg ik? Het niet geloven dat zij zo ellendig zijn. Wij moeten de onbekeerden naar het onderwijs van Gods Woord voorstellen, die in vrolijke onbezorgdheid onbekommerd daar heen leven, niet bedenkende dat een verschrikkelijk lot, een eeuwige armoede en rampzaligheid elk oogenblik hen te wachten staat; want hij, die hier niet weet dat hij arm is en blind en naakt; wiens ogen aan deze zijde van het graf niet opengaan, die niet weent over zijn zonden, - zal een haastig verderf overkomen, zijn ogen zullen in de eeuwigheid opengaan; daar zult gij dan voor altijd, zonder einde, uw zonden bewenen kunnen; daar zal eeuwige wroeging, wanhoop, volslagen armoede en ellende uw lot zijn. Maar hoe vele anderen zijn er weer niet, die hoewel zij al niet met de Farizeër in de gelijkenis zeggen: Ik dank u, o God! Dat ik niet ben als andere mensen: rovers, onrechtvaardigen, overspelers, - nochtans de zelfde grond in hun hart hebben, rijk zijn in hun

eigen ogen, op hun deugden en verdiensten, op hun eerlijke en burgerlijke rechtvaardigheid, op hun godsdienstplichten en ten avondmaal gaan de hoop van hun zaligheid bouwen; die in geen ding gebrek menen te hebben en niet weten dat zij ellendig, jammerlijk, arm, blind en naakt zijn. Gij mocht toch wel eens bedenken wat het te zeggen zou zijn: menen te zullen ingaan en dan niet te kunnen (Lukas 13:24); zichzelf hierin te bedriegen en zich voor een eeuwigheid te bedriegen!... Of zou God onwaarheid spreken, als Hij zegt dat Hij op armen en verslagen van geest en die voor Zijn woord beven wil neerzien? Och, als gij nog geen armoede des geestes kent, als gij u zelf nog niet hebt leren kennen als ellendige zondaren, als armen en naakten, die geen gerechtigheid in zich zelf hebben, als onmachtigen en geheel verloren; als gij nog geen droefheid kent over uw zonden, als gij in Jezus Christus uw enige Borg en Zaligmaker nog niet gevonden hebt, en zo sterft, dan gaat gij verloren, al was ook uw gerechtigheid overvloediger dan van de Farizeën en Schriftgeleerden.

Anderen weer zijn overtuigd van hun armoede en ellende, en dat zij zonder Jezus Christus nimmer verlost, nimmer zalig kunnen worden. Zij belijden dat zij arme zondaars zijn en alles nog missen, maar blijven immer dezelfde; och, dan hebben zij òf nog nimmer in waarheid armoede des geestes gekend, noch nimmer in de waarheid over hun zonden en ellende, over hun gemis getreurd; òf zij maken zich aan verschrikkelijk ongeloof schuldig, òf hun zondenbelijdenis is alleen een vrees voor de straf, op de zonden bedreigd, zonder een waar, door de Geest gewerkt berouw over de zonden zelf, welke zij blijven koesteren en beminnen; over de zonden waarmede zij God zo verschrikkelijk vertoornen, en welke een scheiding maken tussen Hem en hun zielen. Anderen wenen wel eens over hun zonden en armoede, maar het vervliegt als een morgenwolk; straks weer weten zij het ontwaakt geweten door verschillende middelen te doen zwijgen. Anderen weer, als zij door tegenspoeden gedrukt waren, in bange tijden verkeerden, in dagen van gevaar en nood bevonden, op hun ziekbed te neer lagen, wanneer zij nabij de dood schenen te zijn of wanneer zij denken dat hun vergevorderde leeftijd hen weinig hoop op nog vele dagen schenkt, schijnen wel eens gewond en verslagen van geest te zijn; maar de ondervinding leert dat zulks dikwijls alleen slechts schijn is en geen ware droefheid naar God is, en deze overtuiging zou wel eens tot hun veroordeling verstrekken kunnen, wanneer zij met een geopend geweten moesten verloren gaan. Doch daar zijn er ook, maar God geve dat het niemand onzer gehoord en met droefheid door Gods volk gezien worde, - daar zijn er, zeg ik, die wel eens gevoelig zijn aangedaan geweest over hun zonden, als armen, ellendigen en naakten; die als wormen, als veroordeelden met hun vonnis in de hand, in het stof hebben neergelegd, hun vloekwaardigheid voor God beleden hebben; die erkend hebben dat zij de ellendigste der zondaren waren en zonder Jezus Christus niet leven konden; maar de wereld weer hebben lief gekregen, met de hond wedergekeerd zijn tot zijn uitbraaksel, en met de gewassen zeug tot een wenteling in het slijk (2Petr. 2:22). O, het lot dezulken zal verschrikkelijk zijn; God zal voor hen een verterend vuur zijn! Uit de slaap konden zij wel eens te laat ontwaken! Anderen zijn er... doch wat behoeven wij verder te gaan? Gij allen die nog onbekeerd zijt, die nog geen ware kennis van uw armoede hebt gehad, die nog geen arme zondaars voor God zijt geworden, aan u zelf nog niet zijt bekend gemaakt, nog geen diep gevoel van uw zonde en onmacht hebt gehad en als een onmachtige en ellendige, die niets heeft maar op alles de dood moet schrijven, tot Jezus Christus nog niet gekomen zijt en gesmeekt hebt om genade en geen recht, - ach! mijne geliefden, wat blijft u dan over? God ziet alleen op armen en verslagenen van geest en die voor Zijn Woord beven. Jezus Christus spreekt alleen de treurigen en armen van geest zalig. Zijn er ook dezulken niet onder ons? Zijn er niet die, toen de armen en verslagenen van geest en die voor des Heeren Woord beven werden voorgesteld, hun eigen bloed hebben getekend gezien en kennis hebben aan de opgegeven kenmerken? Zijn er niet zulke armen en ellendigen, zulke zieken, zulke treurigen over hun zonden en ellende? Jezus Christus spreekt dezulken zalig; God zegt dat Hij op armen en verslagenen van geest zal nederzien, maar gij gelooft het niet; gij zoudt het misschien wel geloven, indien gij overtuigd waart dat het een waar werk des Heeren was; maar daaraan twijfelt gij. Houdt het dan voor een werk des duivels of van u zelf, indien gij durft! Laat die kommer, dat klagen en treuren,

dat zuchten en jammeren varen en keer weder vanwaar gij uitgegaan zijt. Maar dat kunt gij niet; gij twijfelt! O, dat het maar geen ongelooft zij, geen miskennis van de genade Gods, die in u met Zijn Heilige Geest het goede werk aanvangt; want de natuur leert zulks niet, de wereld heeft geen lust om te treuren, en de vorst der duisternis wil niet graag een enkele ziel laten varen. Ja maar, zegt gij, het drukt mij niet genoeg, er kan een ganse dag, ja meer dagen voorbij gaan, zonder dat ik enige indruk gevoel, en daarom vrees ik dat Jezus niet op mij zal neerzien; er zal wel iets meer ondervonden worden. Wat! Wilt gij dan uzelf eerst een geschikt voorwerp voor Jezus Christus maken? Dat zult gij nooit kunnen en ook dat is werkelijkheid. Zoudt gij de Heere dan willen voorschrijven hoe Hij met u handelen moest, daar Hij zelf getuigt, dat Hij het gekrookte riet niet verbreken en de rokende vlaswiek niet uitblussen zal; zijt gij dan niet in waarheid overtuigd van uw armoede en ellende? Hebt gij geen afkeer van uzelf? Hebt gij niet de grootheid van uw zonden voor God beleden? O, indien dit waar is, buigt u dan nogmaals neder voor de Heere, toont Hem uw gedaante en zegt: Och Heere! mocht het U behagen mij door Uw Geest te verbrijzelen, mij genadig te zijn en te doen delen in de voorrechten van Uw volk. Ik stem u toe, uw zonden zijn groot en veel; groter dan enig mens wel zou kunnen geloven; maar het is ook waar, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, niet om rechtvaardigen, maar om zondaars, de grootste, de ellendigste zondaren te roepen tot bekering; indien gij u zo hebt leren kennen en als zodanig krachtig door Zijn Geest geroepen zijt, dan zal Hij u genadig zijn, dan zal God op u zien, - of Zijn beloften aan het arm en ellendig volk zouden niet vervuld worden, daar dezelve nochtans onfeilbaar zijn. Bekommerden! Gij staat dus door ongelooft op een middenweg, daar er geen is; van de wereld hebt gij door genade een afkeer gekregen, onder de gelovigen durft gij uzelf niet te rekenen. Zult gij dan zo in het onzekere de gewichtige eeuwigheid tegemoet gaan? Ik wens u, dat gij haastig tot de Heere moogt gaan met de bede, of Hij uw ongelooft wil te hulp komen, uw roeping en verkiezing vast wil maken en u, die arm van geest geworden zijt, bekleeden wil met de klederen des heils, u door het geloof met de mantel Zijner gerechtigheid omhangen, en gij door de genade der Drienige Verbondsgod zult ondervinden, dat hij die als zulk een tot Jezus komt geenszins wordt uitgeworpen (Joh. 4:37), maar door de Heere tot een tempel verkoren is om daarin te wonen. En gij, gelovigen, die alreeds ondervonden hebt dat de Heere neerziet op armen en verslagenen van geest en die voor Zijn Woord beven, die met Paulus kunt zeggen niet alleen: Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam des doods! Maar tot roem van Gods vrije genade ook met Paulus kunt juichen: Ik dank God door Jezus Christus mijn Heere! (Rom.7:25) Die als Ruth niet alleen zeggen kunt: uw volk is mijn volk, maar ook: uw God is mijn God! (Ruth 1:16) - welk een voorrecht dat de Heere op u, armen en naakten, op u die niets anders waardig bent dan een eeuwige armoede der ziel te ondervinden, zo genadig heeft neergezien en dat geheel buiten u. Och mocht gij meer tot roem Zijner genade uitroepen: Wat was ik Heere, wat ben ik nog? Dat Gij op zulk een ellendige als ik ben, hebt neergezien; dat gij zulk een verachte genade bewezen hebt! Och mocht het maar meer in uw leven, in uw spreken worden opgemerkt, mocht het maar de lust en de ijver uws harten zijn, om in het licht van des Heeren aanschijn te wandelen, u altijd in Zijn Naam te verblijden, en het u immer goed zijn in Zijn nabijheid te verkeren, u te verblijden in de God uws heils! Gij weet waar gij daartoe lust, opgewektheid, kracht en vermogen verkrijgen kunt; het is bij Hem, Die op u in genade heeft neergezien; bij Hem Die gaven des Geestes in overvloed heeft, om u nog te schenken al wat u ontbreekt; want, zegt Hij, al wat gij begeren zult in het gebed, gelovende, zult gij ontvangen (Matth. 21:22). De Heere geve u veel zo gelovig te bidden door Zijn Geest, en schenke u mild en overvloedig al wat u ontbreekt, uit genade om Christus wil.

AMEN.

De schuld van Nederland en ieder inwoner van hetzelfde bij de Hoge God.

Voorzang: Psalm 6:12,22,23

Nazang: Psalm 77:6,7

Hetgeen wij daar opgezongen hebben, hoor ik, denk ik, deze of gene zeggen, is uit de geschiedenis van de Joden, en dit is zo; maar ook uit de geschiedenis van Nederland, want Israël en Nederland worden niet ten onrechte met elkander vergeleken. Nederland was eenmaal die plaats, waar de Heere, na veel stromen bloed en de hevigste vervolgingen, het licht op den kandelaar geplaatst heeft. In Nederland was de zetel van de zuiverste waarheid en oprechte godsvrucht; dáár had de Heere veel van Zijn volk, vele bidders voor land en kerk, vele getrouwe gezanten, die de boetbazuin bliezen op de muren van Sion; dáár had de Heere Zijn kerk, en om Zijner kerke wil, was Hij ook met ons dierbaar vaderland. Hij had er even als onder Israël Zijn Mozessen en Jozua's, Zijn Simsons en Samuëls, Zijn Elia's en Jeremia's, Zijn Amossen en Jona's, Zijn Davids en Salomo's, Zijn Hiskia's en Obadja's! Nederland was als het ware een afgezonderd en geheiligd volk, en hoe klein ook dat stipje grond is, het was nochtans meermalen de schrik van meer dan een van de grootste mogendheden van Europa, en de toevlucht van allen, die om de waarheid van elders gebannen waren. Nederland was een land, hetwelk als Israël getuigen kon van de almachtige wonderen des Allerhoogsten.

Het was de Heere, die aan de legerspitsen voortrok, en zich vreselijk maakte in het ruim van de baren; die wonderen deed in het land van Cham; Die Nederland als het andere Israël verlostte uit de slavernij van de Egyptenaren, en enen anderen Farao het levenslicht benam.

Herinner u slechts, om van alle vorige dagen en uitreddingen en wonderen Gods niet te spreken, het zuchtend Nederland onder het juk van de Fransen; maar herinner u tevens de overwinning in de velden van Waterloo, maar mogen wij Nederland met Israël vergelijken ten aanzien van die leidingen, uitreddingen, gedurige bewaringen en wonderen van de Allerhoogsten -Nederland staat niet minder schuldig bij God dan Israël.

Nederland heeft zich ook aan diepe afval schuldig gemaakt; zijne inwoners hebben op het hoogst misdaan tegen God: zij met hunne vaders zijn van 't heilspoor afgegaan, verzuimden alle trouw en plicht, vergaten de God des levens, de Heere die hen zo dikwijls had uitgered: en zou het een wonder zijn, indien de toorn des Heeren ontstak over Nederland, gelijk eenmaal over Israël? Zou het een wonder zijn, indien de Heere een gruwel aan hen kreeg? Zou het een wonder zijn, indien Hij hen gaf in de hand van de heidenen, en indien hun haters over hen heersten? Indien hun vijanden hen verdrukten, en zij door hen vernederd werden? Want de Heere heeft ze menigmaal gered, maar zij hebben Hem verbitterd door hunnen raad!

Ja Mijn hoorders Nederland en elk inwoner van hetzelfde heeft een grote schuld bij de rechtvaardige God; en daarover wenste ik tot u op deze morgen te spreken en u bij die schuld te bepalen. *Och mocht de Heere deze voorstelling doen verstrekken tot een uitgebreide zegen, onder de toepassing des Heiligen Geestes.*

“Bij ulieden zijn schulden tegen den Heere uwen God.”

2 Kronieken 28 : 10.

“Bij u zijn schulden tegen den Heere uwen God”, zijn de woorden van mijn tekst, naar aanleiding van welke ik tot u wens te spreken over:

De schuld van Nederland en ieder inwoner van hetzelfde bij den rechtvaardigen God.

Onze voorvaderen hadden een dank-, vast- en bededag, waar zij hoge prijs op stelden, op een bijzondere tijd van het jaar en bepaalde dag in de week; dan heiligde men een vaste en riep een verbodsdag uit; dan verzamelden zich de oudsten en de inwoners van het land ten huize van de Heere hun God, en onze voorouders zagen dikwijls kennelijk na zulk een dag des Heeren welgevallen over de boete en verootmoediging des volks. Zo'n dag hebben wij niet meer, want elke rustdag is de dag des Heeren, en wij mogen de ene rustdag niet boven de andere stellen of verheffen. Het is op elke zondag even strafbaar en ongeoorloofd enig onnodig werk te verrichten, of te doen wat God uitdrukkelijk verboden heeft; het is op elke rustdag betamelijk de gebeden voor vaderland en kerk openlijk met de gemeente op te zenden, en op de zonden te wijzen, zowel van een land als van een gemeente en ieder inwoner daarvan, en tevens te bepalen bij de rechtvaardigheid van God, zoals wij deze morgen opzettelijk wens te doen, om dan later meer bepaaldelijk te spreken over het middel, door God zelf daargesteld, tot voorkoming van de billijk verdiende straffen.

- I. Wij wens bij de zin onzer tekstwoorden, met de gelegenheid, waarbij zij uitgesproken zijn, enige ogenblikken met onze aandacht stil te staan, om,
- II. Ten tweede, dezelve te beschouwen als woorden tot ons gericht, als een beschuldiging tegen ons,
- III. Waarna wij eindelijk u wens voor te stellen, wat wij rechtvaardig verdienen.

Er is een nauw verband mijn hoorders, tussen de kerk en de staat. Daar waar de kerk bloeit, waar de Heere gediend, Zijn naam aangeroepen, Zijn eer gehandhaafd wordt, is een gezegende regering en gelukkig koninkrijk dikwijls een bewijs geweest van de goedkeuring Gods en van Zijn zegen over vorst, vaderland en volk. Waar kunnen wij dit duidelijker opmerken dan in de geschiedenis van de koninkrijken van Israël en Juda: in het ene zien wij afgodendienst, goddeloze koningen, verval, zedeloosheid, nederlaag, overwinningen van vijanden, onheilen en rampen: in het koninkrijk van Juda daarentegen de tempel van Israëls Jehovah, Zijn priesters, koningen die voedsterheren waren van Sion, waarachtige en bekeerde dienaren van hun Verbondsgod, een bloeiende regering, vele uitredingen en zegepalende overwinningen; maar dat Juda ging nochtans deszelfs ondergang tegemoet, dewijl ook dit langzaam afweek van zijn God, ook Juda moest meer dan eens de rechtvaardige straf van God ondervinden, waarvan de geschiedenis welke onze tekst voorafgaat, ons een duidelijk bewijs oplevert. Het was onder de regering van Achaz, de goddeloze vader van de vrome Hiskia; Achaz, een koning van Juda, zoals voor of na hem geen meer op de troon van Juda de scepter gezwaid hebben; Achaz, een koning met wie de verachtelijkste vorst van Israël niet kon vergeleken worden, en tot wiens vernedering en overwinning de Heere een koning van Syrië en de koning van Israël macht gaf, om hem te beroven, te vernederen en geheel te overweldigen.

Het was de goddeloze Achaz, de afschuwelijkste afgodendienaar, die zijn bossen en hoogten, zijn heuvelen en dalen vervulde met de afgodsbeelden van de Kanaänieten en heidenen, en zelfs van zijn eigen kinderen verbrandde ter ere van Moloch, de afgod van de heidenen. Hierover moest hij met zijn volk de rechtvaardige wraak des Heeren ondervinden. Hij gaf hem in de hand van Rezin, de koning van Syrië, en van Pekah, de koning van Israël; deze beide vorsten spanden meer dan eenmaal tegen hem tezamen en versloegen hem met een grote slag; honderdtwintigduizend strijdbare mannen werden op één dag, van Juda, door de legers van de beide overwinnaars gedood, omdat zij de Heere hun vaderen God, verlaten hadden, en daarom ook van God geheel verlaten waren. Onder die gesneuvelden, was de eigen zoon des konings, was de opperbestuurder van het koninklijk huis en de stadhouder van Achaz; doch niet alleen dit, neen! De Heere was niet zoals vroeger met Juda opgetrokken, Hij was niet aan hun leger-spits; daarom had Juda geen moed, verweerde zich niet, maar het zich lafhartig doodslaan en

wegvoeren; de kinderen Israëls voerden van hun broederen tweehonderduizend gevankelijk weg. Vrouwen, zonen, dochteren, beroofden hen van hun bezittingen en brachten de buit naar Samaria, hun hoofdstad. Daar keert het zegepralend leger met hun koning aan het hoofd, met hun gekluisterde gevangenen en behaalde buit naar Samaria terug. Mij dunkt, zij heffen vrolijk hun zegeliederen aan, beroemen zich van over Juda getriomfeerd te hebben, verheffen zichzelf bij Jehovah, noemen deze overwinning een blijk van de gunst van God, stellen zichzelf ver boven het nu vernederd Juda, terwijl zij misschien met bitse verwijtingen, met spot, smaad en verachting op hun overwonnenen neerzien.

Daar gaat het zegepralend, zichzelf verheffend leger van het afvallig Israël, met hun even laakbare koning Pekah aan het hoofd. Maar zie, zij naderen bij Samaria, en een enig man, gekleed met een harige mantel en een staf in de hand, komt hen tegemoet. Het was een knecht Gods; het was de profeet Oded, uit het rijk van Israël, en zo had de Heere ook nog onder het goddeloze Israël en de snode Pekah Zijn profeet; maar hij komt niet om het leger te zegenen; neen, hij heeft een last van Jehova aan hetzelve. De heirlegers scharen zich, en de knecht Gods verheft met vrijmoedigheid des geestes zijn stem: “Ziet, zegt hij, door de grimmigheid des Heeren, des Gods uwer vaderen, over Juda heeft Hij ze in uw hand gegeven, omdat zij Hem door hun gruwelen getergd en Zijn toorn tegen zich ontstoken hadden, en u hebt hen doodgeslagen in toorn, die tot aan de hemel raakt, en denkt u nu de kinderen van Juda en Jeruzalem tot slaven en slavinnen te onderwerpen? Bent u het niet alleen? Bent u beter dan Juda, dat de Heere u in uw handen gegeven heeft? Omdat u overwonnen hebt, zou gij u daarom voor gunstgenoten van God houden? Nee! U bent daarom niet minder te verontschuldigen, o Israël! Want gij zijt enkel en alleen zonden, en ook u verdient op dezelfde wijze gestraft te worden als uw broeders, de Jeruzalemmers en Judeërs: *want bij ulieden zijn schulden tegen de Heere uwe God!* De wortel des kwaads is alleen bij u, o Israël! Het is uit u voortgekomen; de melaatsheid schuilt in uw eigen boezem, het vergif in uw eigen koninkrijk; *bij ulieden zijn schulden tegen de Heere uw God.* Zo veel u aangaat, die nu wel de roede van Gods straf zijt tegen de Joden, daar zij hun God vertoornd hebben, u bent nochtans niet beter dan zij, die u overwonnen hebt; want er zijn bij u niet anders dan enkel zonden en overtredingen, waarmee u tot nu toe God hebt getergd, zodat gij om deze schulden welke tegen u bij de Heere zijn, niet anders dan Zijn rechtvaardige straffen te verwachten hebt; *want bij ulieden zijn schulden tegen de Heere uwe God!* Zie daar hetgeen wij nodig oordeelden tot verklaring van de zin en het verband van de woorden.

Wij zullen het geschiedverhaal niet verder uitbreiden, of de gevolgen dezer profetische aankondiging u vermelden, maar wensen u liever, zonder echter enige vergelijkingen en toepassingen te maken van de geschiedenis welke onze tekst voorafgaat met die van ons vaderland, alleen de woorden van de Samaritaanse profeet Oded, in het tweede gedeelte onzer rede, als tot ons gesproken te beschouwen.

Het is een algemeen erkende waarheid, welke door de ondervinding bevestigd is, dat algemene volks-zonden ook algemene volksstraffen tengevolge hebben. Wanneer wij dus deze woorden van de profeet op ons toepasselijk maken, dan doen wij zulks vooreerst op ons, als inwoners van Nederland, als leden van de natie, en daarna op ieder onzer afzonderlijk, en zeggen: *bij ulieden zijn schulden tegen de Heere uw God.*

Men zou vooraf mij kunnen tegenwerpen, of men heeft zich misschien wel eens met het wegslepend denkbeeld gevleid, dat de schuld van andere landen groter is bij de Heere, dan die van ons land, indien men al toestemmen wilde dat er een schuld op ons land lag; maar dan vragen wij of er een land kan vergeleken worden bij het eertijds zo bloeiend en godsdienstige Nederland; of er een land is waar de Heere zoveel wonderen van Zijn almacht ten toongesteld heeft, als even in datzelfde land; dan vragen wij of niet, indien in Frankrijk bijvoorbeeld en elders die krachten geschied waren die hier geschied zijn, deszelfs inwoners zich eertijds in zak en as bekeerd zouden hebben.

Ik voorzie een andere tegenwerping, nl., of onze tijden laakbaarder zijn dan de vorige dagen; daar toch onze voorvaders reeds dezelfde klachten hebben aangeheven, welke nu misschien het hart van velen doen vrezen; maar heeft dan het nakroost zich de vroegere klachten ten nutte gemaakt, de toen aangeklaagde zonden nagelaten, of dezelve bij de hand gehouden en haar als voortreffeligheden misschien doen voorkomen? Immers ja; en daarom herhalen wij de woorden van de profeet: bij ulieden zijn schulden tegen de Heere uwe God.

En welke zijn die schulden, mijn hoorders? O, wij weten ze allen niet, en kunnen ze ook allen niet opnoemen; maar dat Nederland een schuld bij God heeft, is niet moeilijk om te bewijzen. Op het plekje grond, aan de wateren ontwoekerd, in Holland, ontzegde men eenmaal zijn gehoorzaamheid aan het bisschoppelijk kerkgestoelte. God maakte haar inwoners sterk, om hun verdrukkers uit te roeien, omdat Zijn uitverkoren kerk in haar moerassen herbloeien moest; tot die eer had de Heere Nederland verkoren. Aan het geweld van het Roomse Babel onttoegen, vestigde Hij Zijn kerk op Zijn grond, en was het de veilige toevlucht voor de verdrukte waarheid. Toen ging het Nederland wel, omdat de Heere daar Zijn kerk had; omdat daar de leer van de waarheid, gegrond op het onfeilbare woord van God, Zijn ijverige voorstanders, Zijn trouwe verdedigers vond.

Voor de leer van Gods vrije genade, de Godheid van Christus en van de Heiligen Geest, voor de leer van de verkiezing en het onvoorwaardelijk geloof van de wedergeboorte en van de rechtvaardiging en van de Godzaligheid, in één woord, voor de leer van de waarheid die naar de godzaligheid is, en alleen, zonder enige toevoegselen van mensen uit het Woord van God geput moet worden, hebben onze voorvaders hun bloed doen stromen, hun goederen veil gehad, met het zwaard in de hand verdedigd, voor dezelve tegen anders denkenden met mond en pen in de bres gesprongen.

Het is waar, nog heeft de Heere hier Zijn kerk, nog is de waarheid van ons niet geweken, nog vindt zij haar verdedigers, nog heeft de Heere er Zijn volk, nog zijn er duizenden die hun knieën voor de Baäl, voor de afgod dezer eeuw, niet gebogen hebben; maar ach! is het getal van de waarachtige belijders van Jezus Christus niet weinig? Moet de kerk niet op vele plaatsen met Maria klagen: *zij hebben mijn Heere weggenomen?* Zit de dochter Sions niet te treuren als een verlatene? Moeten de kinderen Gods niet wenen als de Israëlieten aan de rivieren van Babel? Moet het werk des Geestes en van de waarachtige bekering niet wel plaats maken voor een zedelijke verbetering, welke indien zij uit het geloof niet is, haar voorstanders eeuwig zal doen omkomen? Zijn het niet wel leringen die geboden van mensen zijn, welke nevens, ja boven het woord van God gesteld worden, en welke meerdere verdedigers vinden dan de Drie-enige God, wanneer Zijn eer wordt aangerand? Is het goud niet verdonkerd; heeft de leugen aan vele plaatsen de waarheid niet verbannen, zodat er een honger in het land is, niet naar brood, en een dorst, niet naar water, maar om te horen de woorden des Heeren? En zijn de inwoners zelfs daarvan niet de oorzaak? Waren hun handen niet slap geworden; hebben zij de vijanden van elders niet een vrije toegang verleend, gretig ontvangen en geleerd wat God hun verboden had; onverschillig het aangezien, wanneer de ere van Christus aangerand, en de waarheid onderdrukt werd? Heeft Nederland de afval niet groot gemaakt, in het land, hetwelk de Heere zo kennelijk boven andere landen had bevoorrecht?

Wee! Wee! Het land, indien de Heere met hetzelfde doet naar zijn zonde en ongerechtigheid!

En wat kunnen wij verwachten? De scheur in de muren van Sion wordt wijder; het volk van God, ver van met elkander de Heere aan te lopen als een waterstroom, is op vele plaatsen onder elkander verdeeld; dezen slapen, anderen vrezen, genen ijveren, maar niet allen in de gebede en in de Heiligen Geest; niet allen paren de voorzichtigheid van de slangen met de oprechtheid van de duiven; niet allen bedoelen alleen de ere Gods, met het heil van de kerk. Maar wanneer zij, die zulks in waarheid bedoelen - en Gode zij dank, dat dezulken nog vele gevonden worden, wie de eer van hun Drie-enige Verbondsgod nauw aan het hart gaat, en die hun landgenoten ernstig waarschuwen - wanneer zij, zeg ik, die het ware volk van God zijn, niet gehoord, maar veracht worden, dan wordt God veracht, en zou met Zijn Geest wel geheel van ons kunnen wijken, en Zijn dienaren zeggen: bidt niet meer voor dit volk! De Heere zou

dit rechtvaardig kunnen doen, want wij moeten met de profeet uitroepen: *o land! land! land! bij u zijn grote schulden tegen de Heere uwe God!*

Gij zult den Naam des Heeren niet ijdelijk gebruiken; want de Heere zal niet onschuldig houden, die Zijnen naam ijdelijk gebruikt, zegt de Heere in Zijn wet; en de vloeker zal gedood worden, is Zijn bevel. En o! hoe wordt dat misbruik van Gods heilige Naam, dat vloeken en zweren, niet als een lichte zaak beschouwd en met onverschilligheid aangehoord, zelfs door Gods volk; en waar is de wreker, waar is Gods dienaar, die dit kwaad, waar een land om verzinken kan, tegenstaat? God is de Onveranderlijke; wat Hij éénmaal zei, zal Hij zekerlijk vervullen; en hoort dan wat Hij Israël bedreigde, als zij Zijn heerlijke Naam niet vreesden: “Dan zal de Heere uw plagen wonderlijk maken, mitsgaders de plagen van uw zaad; het zullen grote en gewisse plagen, en boze en gewisse krankten zijn; alle krankheden en alle plagen, die zelfs in het boek van de wet niet geschreven zijn, zal de Heere over u doen komen, totdat gij verdelgd wordt; de Heere zal u verstrooien onder alle volkeren, van het ene einde van de aarde tot aan het andere einde; de Heere zal u een bevend hart geven, bezwijking van de ogen en matheid van de ziel; gij zult dag en nacht schrikken en zult uwer levens niet zeker zijn; des morgens zult gij zeggen: och, dat het avond ware! en des avonds zult gij zeggen: och, dat het morgen ware! Ziet mijn hoorders, zo'n oordeel wordt er door God uitgesproken over die, die niet vrezen Zijn heerlijke Naam. En o, hoeveel malen wordt in ons land die heilige, heerlijke Naam van God misbruikt! Hoeveel vloekers en zweeders! Ach Nederland! Nederland! Hoe diep zijt gij gezonken! Hoeveel verschilt gij van de eerste tijden van de hervorming!

Niet te vloeken en Gods naam niet te misbruiken, was eenmaal het kenmerk van een gereformeerde in Nederland, en nu is het een algemene landzonde; ouderen vloeken in het bijzijn van jongeren; kinderen leren het van hun ouders; geen plaats, geen gemeente is hier onschuldig; nee! ook onze gemeente niet. Ik zelf heb kinderen onder ons Gods Naam horen misbruiken en vloeken langs de weg; en God kent u allen, die zich misschien in de tegenwoordigheid van mensen ontzien. God kent u allen in deze gemeenten, in ons gewest en in ons vaderland; maar Hij zal hen niet onschuldig houden! O land! land! land! bij u is een grote schuld tegen de Heere uw God!

*Gedenkt den Sabbatdag dat gij dien heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen. Wie op de Sabbat of rustdag werkt, zal zeker gedood worden; - en hoe ver is het er vandaan, dat deze dag, door bekeerden zomin als onbekeerden, naar de mening des Geestes geheiligd wordt! God heeft die éne dag van de week zichzelf afgezonderd; maar hoe wordt de Heere niet van die éne dag beroofd, en dezelve aan de duivel, de wereld en de zonde gegeven. Jezus Christus is Heere van de Sabbat, maar hoe vaak wordt hij Hem ontnomen; op hoeveel wijze wordt hij niet ontheiligd in steden en dorpen; in de vertrekken van de aanzienlijken en in de hutten van de armen; door kopen en verkopen, door vermaak en op die dag ongeoorloofde arbeid; door ouden en jongeren, door aanzienlijken nog meer dan door geringen! Ook dit maakt een van de grote God ontterende en hemelgerende zonden van Nederland uit. God zei van Israël: *Indien gij naar Mij niet zult horen, om de Sabbatdag te heiligen, en om geen last te dragen als gij op de Sabbatdag door de poorten van Jeruzalem ingaat, zo zal Ik een vuur in haar poorten aansteken, dat de paleizen van Jeruzalem zal verteren en niet worden uitgeblust.* En bij de profeet Ezechiël: *Zij ontheiligden Mijn Sabbathen zeer, zodat Ik zeide Mijn grimmigheid te zullen uitgieten over hen in de woestijn, om hen te verdoen.**

Deze wet van de heiliging van de rustdag is ook bindend voor Nederland; velen zijn de wetten, door overheden en machten vroeger aan ons gegeven, ter betamelijke viering van deze dag; maar hoe zijn zij opgevolgd? Hoe diep is Nederland ook hierin gezonken! Hoe schuldig staan ook hier niet deze gemeenten, ouders jegens hun kinderen, vrijen jegens hun dienstbaren? God is lankmoedig over Nederland, maar Hij zou kunnen opstaan om Zijn eer te handhaven, de overtreders Zijner wet te straffen, en dat zou rechtvaardig zijn; want *o land! land! land! bij u is een grote schuld tegen de Heere uw God!*

Nederland was eenmaal de roem van de volken, wegens zedelijkheid en godsvrucht, en wij mogen niet ontkennen, dat er nog vele rechtvaardigen in zijn; maar heeft ook hierin ons land niet een grote schuld? Zijn er niet, die hun zonde vrijelijk durven uitspreken als Sodom? Brandt het vuur van onreine wellusten niet in de boezem van het Nederlandse volk? Getuigen zovele verborgen slaapkamers en verborgen hoeken van ontucht; getuigen zovele voorwerpen, die hun rammelend rif, reeds in de jeugd verouderd, ten grave dragen; getuigen de onnatuurlijke zonden, overspel en echtscheidingen; getuigen zovele kinderen, welke buiten een wettig huwelijk geboren worden; getuigen de vele ongelukkigen, die in ons land en elders in ons gewest, veel meer dan immer, door de losbandige jeugd, door de dienstbaren voor ons vaderland, verleid zijn geworden en vruchten van de ongerechtigheid onder het hart gedragen hebben of nog dragen!

En ook onze gemeente staat hier schuldig; want ook hier hebben voor de leerstoel moeders gestaan, met het zaad dat in ongerechtigheid geteeld was; en God kent ons! God weet, wie hierin zonder zonde is. Ook om onkuise daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten, komt de toorn des Heeren. O, min hoorders, hoeveel landverdervende zonden! hoe zou de profeet ook van ons land niet klagen: de ongerechtigheid van de dochter mijns volks is groter, dan de zonden van Sodom, dat als in een ogenblik omgekeerd werd, en geen handen hadden arbeid over haar. Zulk een oordeel zou ook over Nederland komen kunnen; *want o land! land! land! bij u is een grote schuld tegen de Heere uw God!* Zal ik meerder bijbrengen, mijn hoorders om u bij de schuld van het land en deszelfs inwoners te bepalen? Nee! Wij achten het bijgebrachte genoeg tot bevestiging van hetgeen wij bewijzen willen; wij wensen ten laatste nog met een woord op te merken, wat wij rechtvaardig verdienen.

Hebben algemene volkszonden ook algemene volksstraffen ten gevolge, waarin dikwijls enerlei de rechtvaardige en de goddeloze wedervaart, o dan is er geen hoop van onze zijde om behouden te worden; want God is heilig en rechtvaardig, Die geen zonden gedogen of ongestraft kan laten. Hij heeft een onveranderlijke liefde tot zichzelf, en de schuld van ons land is groot. Indien de Heere met hetzelfde in het gericht wilde treden, en met deszelfs inwoners doen naar hun zonden en ongerechtigheid, naar hun menigvuldige overtredingen, dan kon de Heere de rechtvaardige wegnemen vóór de dag des kwaads, met Zijn Geest wijken; als Sodom en Gomorra ons doen worden; als een verwoesting ons stellen gelijk Babel. Vroeger genade aan ons bewezen, bijzondere zegen aan ons geschonken, kan geen grond van de hope zijn voor verdere genade; want wij hebben alles verbeurd en de schuld groot gemaakt; indien de Heere ons in de weegschaal woog, wij zouden allen, van de koning tot de bedelaar, te licht bevonden worden.

- Ook tegen u, gemeente, zijn schulden bij de Heere. Ouden van dagen! er is een grote schuld tegen u! Bij uw geboorte lag zij reeds op u, en met elke dag van uw leven, met elke nacht, met elk uur, met elk ogenblik is die schuld groter geworden; eenmaal, spoedig, straks zult gij geroepen worden om rekenschap af te leggen voor de rechtvaardigste rechtbank; en indien gij uw schulden niet hebt leren belijden en in Jezus Christus uw schuldovernemende Borg niet gevonden hebt, zult gij eeuwig voor uw schuld moeten boeten.
- Mannen en vrouwen! er ligt een grote schuld op u, en indien de Heere u kinderen geschonken heeft, is uw schuld nog vermeerderd, indien gij de belofte, bij hun doop afgelegd, niet zijt nagekomen, en uw kinderen, toen zij tot hun verstand gekomen zijn, in de leer van de waarheid die naar de godzaligheid leidt, niet onderwezen hebt; uw schuld zal nog vermeerderen, zo gij in hun opvoeding u niet gedraagt naar de voorschriften van Gods woord.
- Zonen en dochters! bij ulieden zijn schulden tegen de Heere. U mag wandelen naar de vermaken en lusten van uw hart; u mag u verblijden in uw jeugd, onbekommerd en vrolijk daar heen leven; verborgen zonden koesteren en bedrijven; uw ouderen ongehoorzaam zijn; het spel, de drank, de ontucht najagen; geliefkoosde zonden koesteren, weet, dat God u om al deze dingen zal doen komen in het gericht!

- Kinderen! als je je ouders ongehoorzaam bent, zal God je straffen; als je vloekt, als je Gods naam misbruikt, als je kwaad doet, vecht of slaat, op zondag speelt, dan ziet God je, en ongehoorzame, onbekeerde kinderen gaan naar de hel.
- Dienstbaren! er is tegen u een grote schuld bij de Heere! Eénmaal moet dezelve betaald worden, er blijft niets open staan; al wat u gedaan, gesproken en gedacht hebt, als u de mensen meer gehoorzaam zijt geweest dan God, als gij uw meesters en vrouwen niet onderdanig zijt geweest, alles, alles zal u eenmaal ordentelijk voor ogen worden gesteld, en indien gij niet bekeerd wordt, zal een eeuwige rampzaligheid uw lot zijn.
- Godslasteraars! sabbatschenders! meinedigen! achterklappers! echtbrekers! hoereerders! dronkaards! dieven! woekeraars! spelers! gierigaards! gij allen die een ergerlijk leven leidt - u maakt de schuld van het land en van de gemeente zwaar! Tegen u is een zeer grote schuld! Indien u zo voort blijft leven, zult u, zo waarachtig als de Heere leeft, het Koninkrijk Gods niet zien! Want om alle deze dingen komt de toorn des Heeren over een land en deszelfs inwoners. Wee! wee! uwer, om deze uw zonden!
- Onbekeerden! er is een grote schuld bij de Heere tegen u. Die schuld is vermeerderd, zo dikwijls ik u van deze leerstoel heb toegesproken, en gij niet gehoord hebt naar de stem des Heeren en van Zijn knecht. Weet dit, dat gij naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart uzelf toorn als een schat vergadert, in de dag des toorns en van de openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods, welke een ieder vergelden zal naar zijn werken; - degenen die twistgierig zijn en die de waarheid ongehoorzaam, doch de ongerechtigheid gehoorzaam zijn, zal verbolgenheid en toorn vergolden worden; verdrukking en benauwdheid over alle ziel des mensen die het kwaad werkt; want uw schuld door uwe aangeboren en werkelijke zonden, uw schuld welke u van uw stamvader geërfd hebt, is groot!
- Hier op aarde zult u misschien eerlang er de wrange vruchten van ondervinden; en indien hier niet, dan toch, als u onbekeerd sterft, eeuwig hiernamaals; want de Heere zal komen om met vlammend vuur wraak te doen over degenen die God niet kennen en het evangelie Zijns Zoons ongehoorzaam zijn.
- Gelovigen! bij u zijn schulden tegen de Heere uw God! Overtredingen tegen al de geboden Zijner wet; gij hebt gezwegen waar gij spreken moest; in alles God niet verheerlijkt; u hebt mede de schuld van het land groot gemaakt; u bent strafbaar in de opvoeding van uw kinderen, in het beheren van degenen waar u over gesteld bent; strafbaar in uw huisgezinnen. U was vaak lauw en traag wanneer het de eer van uw God, ijverig wanneer het uzelf gold. Hoeveel zonden worden door u niet gekoesterd! Aan hoeveel afgoden brengt gij uw wierook nog? De eerste liefde hebben velen uwer verlaten! Uw schuldbelijdenis voor God is zo lauw en zo traag, met de lippen vaak, omdat het hart ver van God af is; veel van uw gebeden en dankzeggingen zijn zo strafwaardig; de liefde tot Christus is verkoeld, het leven des geloofs is bij velen hevig krank, de wandel is bij zo weinigen in de hemel, en deze aarde wordt zo weinig als een verblijfplaats van de vreemdelingschap beschouwd; de handen zijn slap, de knieën traag, bij de wapenen des Geestes zijt gij ingeslapen, de lendenen zijn niet opgeschort, en de kaars is niet brandende, en gij zijt niet gelijk aan de dienstknechten die op hun Heere wachten. Dat is dan uw dankbaarheid? Dat is dan uw wandelen in de voetstappen van Hem, die gezegd heeft: *Ik heb u een voorbeeld nagelaten?* Dat is dan het vlees kruisigen met de begeerlijkheid, en uw leden doden die op aarde zijn? Dat is dan het stellen van uw lichamen tot een levendige, Gode welbehaaglijke offerande! Hoe zijt gij afgeweken, indien gij uzelf vergelijkt bij uw vorige dagen; indien gij uzelf vergelijkt met uw vrome voorvaderen! Zo beantwoordt gij dan de genade, welke God u naar Zijn grote barmhartigheid bewezen heeft!
- O gelovigen! er is een grote schuld tegen u, bij de Heere uw God! U hebt uw weg verdorven voor Hem. Hij zou u eeuwig kunnen verlaten, eeuwig aan uzelf kunnen overlaten; gij verdient niets anders! Zo de Heere met u in het gericht wil treden, gij zult niet kunnen bestaan, op duizend vragen niet één kunnen antwoorden. Wat blijft u dan

over? Het is een afgesneden zaak! Neen! Mijn hoorders, niet aan de zijde Gods. Als Zijn afkerige kinderen zich tot Hem wenden, zullen zij behouden worden; als hun zonde en ongerechtigheid hun schuld voor God worden, zal zich de Heere misschien door hen laten verbidden; als gij opnieuw een arm zondaar voor God wordt, zal de Heere om Zijns Zoons wil u niet doen omkomen; en daarom roepen wij u allen toe: *Kent uw ongerechtigheid, waarmede gij tegen de Heere uw God overtreeden hebt!* Amen.